

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

38. (X/2.) szám

2014

SZERZŐK

Dr. Aczél Petra
Bogdan Adamczyk
Bukszár Fruzsina
Czakó István
Cseri Kálmán
Flach Antal
Gyuris Gellért
Halász János
Kasuba Lilla
Dr. Kiss Endre József
Kojza Péter
Kuzmányi Attila
Dr. Lengyel Gyula
Dr. P. Patsch Ferenc
Dr. Petres Erika Lúcia
Dr. Zsugyel János

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter, Gróf Lajos,
Makkai László, Rácsok András, Sasvári István, Zsugyel János,
Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Tipográfia: *Keglovics János*

Szerkesztőség (levélcím):
3530 Miskolc, Toronyalja u. 47.
Telefon: (46) 324-429
E-mail: keresztenyszemle@gmail.com

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

GULYÁS PÁL

Mozart idézése

(részlet)

Most indul Európa felé, kürtjét zendíti a postás –
München – Augsburg – Ludwigsburg – Heidelberg –
Mainz – Frankfurt – Bonn – Köln – Aachen...
Csupa álom!

A júniusi Nap Salzburg hegyein túl új lovakat vált,
megjön az ősz, a november, s Párizs gloire-ja fénylik a
versailles-i platánon.

A levelek zengve hullanak ott az avarba, Marquise
Pompadour toilette-jén
csak úgy cseng az arany, ott mindenkinek ezüst, arany,
gyémánt színe-fénye;

jön a zene ifjú Királya, csattognak a lovak Párizs kövezetjén,
Jean Jacques Rousseau már indul komoran meghalni
Ermenonvillebe.

Csillogva fut végig az ökörnyál a levegőn, fut keletről nyugatra
s északról délre, hol új várost, új fényt, új eget, új Napot lát;
ő csak bámul a messze fonálra, ő csak bámul a messze utakra,
mintha hangjegyeket látna emelkedni-süllyedni, úgy nézi a
levegőt mint a kottát.

Egy kotta neki Párizs, új dalok kristálya csapódik
ki a Tuileriák üvegén, s a felséges királyi családdal
együtt fogadja Versailles-ban, újév éjszakáján, a hódolat adóit:
szonáták fénylenek pici fehér ujjából s fekete ruhája
birkózik a halállal.

Mert a Halál harangoz Versailles csillárai fölött, egész
Párizs csupa festék,
festett ég, festett szerelem, s koldusok, vakok, bénák
robbannak a festett lakodalomba,

Danton és Robespierre közelgő dühétől dörrennek az esték,
villámlik a guillotine, csurran a vér... El innen! el! el!

A csatornán túl Londonba!

London fölött a köd trónol, de Itália lány muzsikája
ömlik a Tower bástyaiból, vak dokkokon narancsfák virulnak,
a Themze óriás torkában horgonyt vet dél tüze s észak homálya,
itt futnak át a világ vonalai, melyekről új hárfák virágai hullnak.
Még látja a St. James Parkban Britannia ifjú királyát, amint
hintójából kihajlik
s feléje kacag, feléje int... De mint kották rebbennek az évek –
... Róma... Fülébe a Miserere morajlik,
XIV. Kelemen hinti fejére a krisztusi Békességet.
Még csak tizennégy esztendő, de már száznegyven év,
száznegyven század bástyája
ereszkedik gyöngé testére, Velence, Milánó, Nápoly csupa
fény, csupa pompa –
de a Sixtusi kápolna tetején koppan a Végzet karmesteri pálcája,
megrázkódik, borzong, fáradt kék szemét álomba meríti a
sötétség ellenpontja.
Még csak tizennégy esztendő, de már úszik fölötte az élet, –
mint ezüst csengő száll kacaja, de már sejti a távolon át,
hogy a Zene zivatarjában elhamvadnak a remények,
a kürt hangjára feljön a Hold s a Napot elfűjják a fuvolák.

(A költő 70 éve, 1944. május 13-án halt meg)

CSERI KÁLMÁN

„Amikor eljött a pünkösöd napja...”

Minek az ünnepe a pünkösöd? Sokan nem tudják. Még a neve sem árulja el, hiszen a pünkösöd szó (görögül pentekoszté) egyszerűen csak ezt jelenti: ötvenedik. Vagyis a Krisztus feltámadása (húsvét) utáni ötvenedik nap.

És mi történt akkor?

Jézus mennybemenetele után (húsvét után negyven nappal) nagyon elárvultan volt együtt tanítványainak kis csapata. Tanácstalanok voltak – nem tudták, mit kell tenniük, féltek – nem tartóztatják-e le őket is, mint Mesterüket, naponta összejöttek egy barátjuk házában, Jeruzsálemben és imádkoztak.

S ezen a jeles napon, Uruk mennybemenetele után tíz nappal, egyszerre különös bátorság töltötte be őket. Éppen a zsidók hálaadási ünnepe volt, és Jeruzsálemben nagyon sokan tartózkodtak, távoli országokból is. Ők pedig kimentek az utcára, és olyan erővel prédikáltak, ahogyan csak Jézust hallották, olyan hatalommal gyógyítottak betegeket, ahogyan csak tőle látták. Eltűnt szívékből a tanácstalanság, bizonytalanság, félelem, és nagy bátorsággal, s az emberek iránti nagy szeretettel hirdették Jézus Krisztus kereszthalálának jelentőségét és feltámadásának tényét. Az emberek közül pedig sokan hittek nekik, megváltozott az életük, és hazatérve ők is hirdették ezt otthon. Az ő szavuknak is hittek sokan, s így történt az, hogy rövid idő alatt kis keresztyén közösségek sokasága jött létre a Földközi-tenger térségében. Pünkösödkor szinte szétfröccsent a Jézusról szóló evangélium, s elindult világhódító útjára.

De mi volt az oka annak, hogy a félnék apostolok egyszerre bátor igehirdetőkké váltak? Ők maguk mondták el később: maga Jézus Krisztus. Jézus testileg már nem volt közöttük, de most teljesedett be, amit Ő előre megígért: „Erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig” (ApCsel 1,8).

Testileg már nem volt közöttük Uruk, mert felment a mennybe, de velük maradt lelkieg. Jézus lelke, szent Lelke, a Szentlélek kezdte irányítani őket – belülről! Ez új tapasztalat volt, de tudták, hogy Ő adott nekik gondolatokat, Ő segítette el őket arra az elhatározásra, hogy kimenjenek és prédikáljanak, s Ő adta a szájukba a szavakat, Ő tette a szavakat igévé, ami megváltoztatta emberek életét, közben pedig ők maguk csodálkoztak legjobban azon, hogy íme Jézus így munkálkodik általuk.

Így élték át ezt: a Szentlélek eljött, kitöltetett rájuk.

Természetesen a Szentlélek léte és munkája nem pünkösöddel kezdődött. A Biblia második mondatában már olvasunk róla: a világ teremtése előtt „Isten Lelke lebegett

a vizek felett” (1Móz 1,2). Hiszen a Szentlélek maga Isten. Isten – amint éppen cselekszik. A munkában levő Isten. Isten legsajátosabb munkája pedig a teremtés, amikor létrehoz valamit, ami nem volt. A Szentlélek volt jelen a világ teremtésénél is, az egyház születésénél is, és Ő munkálja az egyes ember újjáteremtését is. Legyen áldott érte!

Jóval pünkösöd előtt, az Őszövetség idejében is kapták már emberek Isten Szentlelkét. Akkor azonban csak egyes kiválasztottaknak adta Ő a Lelket, bizonyos, általa kijelölt nehéz feladatok elvégzésére. Így kapták ezt az ajándékot a próféták, egy-egy király vagy más valaki, aki által Isten el akart végezni valamit.

Pünkösöd óta annyiban más a helyzet, hogy Jézus Krisztus mindenki számára hozzáférhetővé tette ezt az ajándékot, aki hisz Őbenne. Aki Jézust hittel befogadja a szívébe, az kapja az Ő Szentlelkét. A Szentlélek bizonyossá teszi a hívőt arról, hogy Jézusért Isten gyermekévé lett, és visszakapta mindazt a sok jót, amit Istentől elszakadva, a bűn miatt elveszítettünk. (Érdeemes ehhez elolvasnunk a Róm 8,8–17 verseit.)

Az ilyen ember új életet, örök életet kap Istentől, és vezethetővé válik, Isten Lelke kezdi irányítani. „Akiket pedig Isten Lelke vezérel, azok Isten fiaí” (Róm 8,14).

Ez történt pünkösödkor az apostolokkal. Azaz Isten, aki mint mindenható, teremtő és gondviselő Atya, jelentette ki magát a Szentírásban, egészen közel jött hozzájuk (és hozzánk) az Ő Fiában, Jézus Krisztusban, s pünkösödkor Ő lépett hozzájuk még közelebb: be egészen a lényükbe, a szívükbe, s belülről kezdte irányítani őket. Ezért lettek félenkekből egyszerre bátrakká, ezért lett olyan mondanivalójuk, ami ezrek gondolkozását megváltoztatta, ezért tudtak erővel prédikálni és csodákat is tenni. Jézus élt bennük az Ő Lelke által, s ez a Szentlélek változtatta meg őket, és kezdte használni őket mások javára, Isten dicsőségére.

A pünkösdi esemény éppen úgy egyszeri és megismételhetetlen, mint Jézus Krisztus kereszthalála, feltámadása és mennybemenetele. Aki tehát „új pünkösdről” beszél, nem a Szentírás szerint gondolkodik. Nincsen új pünkösöd, mint ahogyan nem lehetséges új karácsony vagy nagypéntek sem. – Más dolog az, hogy Isten azóta adja Szentlelkét mindazoknak, akik Jézus Krisztusban hisznek.

Hogyan adja?

Ahogy a háromezer ember kapta pünkösödkor a Szentlélek ajándékát. A bibliai leírásban pontos sorrendet figyelhetünk meg:

- hallgatták az igehirdetést (Péter prédikált)
- rádöbrentek elveszett állapotukra („Mit cselekedjünk?”)
- megvallották bűneiket és szakítottak velük (megkeresztelkedtek)
- hittel elfogadták Jézustól bűneik bocsánatát és
- megkapták a Szentlélek ajándékát (ApCsel 2,37–38).

Ez a sorrend nagyon fontos, és más bibliai helyek tanúsága szerint is megfordíthatatlan. Nem lehet a végét előre venni, igazi megtérés nélkül senki sem kaphat Szentlelket. Legfeljebb valamilyen „más lelket” (2Kor 11,4), amitől Isten őrizzen meg. A rajongó közösségek tévelygéseivel szemben csak e bibliai üdvrend helyes és pontos ismerete óvhat meg bennünket.

A Szentlélek által a hívó ember az élő Krisztussal jut életközösségbe. Tagja lesz a Krisztus-testnek, a hívők közösségének, amelynek Krisztus a Feje. „Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteleztünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok, és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg” (1Kor 12,13). Ez a Lélek-keresztség hiteles újszövetségi értelmezése. A Szentlélek belekeresztel, vagyis beiktat, betagol a Krisztus-testbe, tehát minden újjászületett hívő meg van kereszteleve Lélekkel. S ennek a Biblia szerint nem feltétlen kísérője az új nyelveken szólás (ApCsel 8,17, 1Kor 12,30 – s a pünkösdi háromezerről sem olvassuk ezt).

Mi a Lélek gyümölcse?

Aki Jézust hittel befogadta, abban az Ő élete kezdődik el, Őrá jellemző tulajdonságai lesznek, új természete lesz. Mint egy vadfába beoltott nemes vessző, nemes gyümölcsöt terem. Ez a gyümölcs – mint egy szőlőfürt – a következő „szemekből” áll: szeretet, öröm, békesség, türelem, szívésség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás (Gal 5,22).

Mik a Lélek ajándékai?

Olyan képességek, amiket Isten az újjászületett hívőnek ad arra, hogy az Istentől kapott szolgálatait jól el tudja végezni. Ezek nem velünk született természetes adottságok, hanem olyan lelki ajándékok, görög szóval karizmák, amikkel Isten akarata szerint tudunk szolgálni másoknak. Ezeket nem mi választjuk ki, a Szentlélek adja szabadon, ahogyan akarja, minden emberi közvetítés, kézrátétel nélkül is.

Nincs olyan kegyelmi ajándék, amit minden hívő kapna. Senki sem kapja mind egyiket, de minden újjászületett hívő kap valamit közülük. Minderről az 1Kor 12. fejezetben Pál apostol részletesen ír.

Mi lehet a Szentlélek káromlásának bűne?

Sokan nem értik, mi lehet a Szentlélek káromlásának bűne, amire Jézus szerint nincs bocsánat. Ha ezt a megállapítást az egész ott leírt szövegösszefüggésében vizsgáljuk (Mk 3,22–30 és a párhuzamos helyek), akkor világos lesz, hogy az a Szentlélek káromlásának bűne, ha valaki tudatosan ellenáll Isten szabadító munkájának, ragaszkodik a maga igazához (a maga bűnéhez), akkor is, ha már tudja, hogy nincs igaza Istennel szemben. Az ilyen emberen azért nem lehet segíteni, mert nem fogadja el a segítséget. Olyan, mint aki kiüti az orvos kezéből a neki nyújtott gyógyszer, és nem veszi be azt.

Mi a Szentlélek munkája?

Kálvin János, akit a Szentlélek teológusának is szoktak nevezni, sokat ír erről. Csúpan néhány ígét hadd említsék: mit kap az, aki Isten Szentlelkét kapta. A Szentlélek teszi személyesen a mienkké Isten ajándékait (Róm 8,16–17). Ő győz meg bűneinkről (Jn 16,8), Ő a nagy pedagógus, aki elvezet a teljes igazságra (Jn 16,13). Ő tanít meg

érteni Isten igéjét (1Kor 2,9–15), Ő tanít meg igazán imádkozni (Gal 4,6), eszünkbe juttatja mindazt, amit Jézus tanított (Jn 14,26), Ő a vigasztaló, aki bátorít, biztat. Ő a közösség és az egység Lelke (ApCsel 4,32), Ő tanít meg dicsőíteni az Urat (Jn 16,14). Erőt ad a bizonyágtételhez, megőríz és vezet az engedelmesség útján, megszentel, vagyis Isten közelében tart.

Nyilvánvaló ebből, hogy a Szentlélek nem isteni erő vagy „kisugárzás”, ahogyan némelyek állítják, hanem élő személy. Olyan isteni személy, mint az Atya és a Fiú, hiszen csak egy személy tud tanítani, vezetni, vigasztalni, s csak az tud megszomorodni (Ef 4,30).

A Biblia a Szentlélek munkáját két erőteljes képpel szemlélteti. Ezzel kezdődik a pünkösdi történet leírása: „Amikor eljött a pünkösöd napja, és mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen, hirtelen hatalmas szélrohamhoz hasonló zúgás támadt az égből, amely betöltötte az egész házat, ahol ültek. Majd valami lángnyelvek jelentek meg előttük, amelyek szétoszlottak, és szálltak mindegyikükre” (ApCsel 2,1–3).

A szél és a tűz gyakran Isten jelenléte utal. Az egyik zsoltárban például ezt olvassuk: „Jön a mi Istenünk, nem hallgat. Előtte emésztő tűz, körülötte hatalmas szélvihar” (Zsolt 50,3). Jézus is szélhez hasonlította a Szentlélek munkáját, amikor Nikodémussal beszélgetett (Jn 3,8).

A hasonlat arra utal, hogy a szelet nem látjuk, de a munkáját tapasztaljuk. Isten Lelkének a jelenléte sem látható, de munkája, amit az emberekben elvégez, nagyon is valóságos. A szél maga láthatatlan, de bármit meg tud mozgatni. Így a Szentlélek előtt sincs akadály. A legkeményebb szívet is újjáteremti, a legelrejtettebb bűnöket is világosságra hozza, a legkétségbeesettebb embert is meg tudja vigasztalni, s új erővel tölti meg.

Említék erre néhány példát

– Valaki szorongva, tele aggodalommal kel fel reggel. Nehéz nap elé néz. Elolvassa a Bibliából aznapra kijelölt részt, imádságban kiönti Istennek a szívét, s amikor fölkel, mintha kisöpörte volna valami belőle a félelmet. Rábízta magát Istenre, s derűs reménységgel indul dolgára. Mi történt közben? A Szentlélek személyessé tette neki az ígét, ráirányította figyelmét Istenre, bátorságot adott neki, ugyanúgy, ahogyan pünkösdkor az apostoloknak.

– Valaki ott ül a templomban és hallgatja az igehirdetést. Egyszer csak eszébe jut, hogy egy társa ellen csúnyán vétkezett az előző héten. Nem erről van szó a prédikációban, de Isten Lelke nem engedi bűnben maradni az embert, bűnbánatot ébreszt benne, s elsegíti a bocsánat és újrakezdetés örömére.

– Valaki vigasztalhatatlan a gyászában. Beszélget egy hívővel, elmondja neki is bánatát, az meg nagy szeretettel Isten igéjéről beszél neki. S ő közben úgy érzi, nem kell ennyire sajnálnia magát, lassan megvigasztalódik, sőt ő kezd vigasztalni másokat Isten igéjével.

Ezért fontos, hogy minél többször tegyük ki magunkat a Szentlélek hatásának. Ahol Isten igéje hangzik, ott mindig munkálkodik Isten Lelke is. Egy-egy álmos,

alvó gyülekezetet, egyházat is Ő tud megleveníteni. Hiszen Isten az egyházat nem evezős hajónak teremtette, ahol nekünk kellene emberi ötletekkel erőlködnünk, hanem vitorlásnak, amit a Szentlélek ereje visz előre. És ha éppen nem fúj a szél? Akkor foltozzuk a vitorlákat, és várjuk a szelet. Imádkozunk, mint pünkösöd reggelén a tanítványok, és tesszük a kötelességünket, várva arra, hogy egyszer csak megfeszülnek a vitorlák, és emberek újjászületnek, megszabadulnak – a Szentlélek munkája nyomán.

A másik kép a tűz

– A tűz tisztít. A Biblia egy helyen Istent ötvöshöz hasonlítja, aki megtisztítja Lévi fiait, és nemesekké teszi őket, mint az aranyat és ezüstöt (Mal 3,2–3). A Szentlélek mutat rá, mi nem nemes az életünkben, és segít megszabadulni a salaktól.

– A tűz világít is. Isten Lelke segít tájékozódni az élet őserdejében, elsegít igazi önismeretre, Krisztus-ismeretre, s világossá teszi, mi Isten terve velünk.

– És a tűz melegít is. Akik kapták Isten Szentlelkét, azokból Isten szeretetének a melege árad. Pál apostol boldogan vallja: „Az Isten szeretete kitöltetett a szívünkbe a Szentlélek által, aki adatott nekünk” (Róm 5,5). Mi a Krisztus második eljövetelét megelőző időben élünk, amikor „a szeretet sokakban meghidegül” (Mt 24,12). Nagy szükség van most olyan újjászületett hívőkre, akikből árad a másokat melegítő szeretet. József Attila kiáltásában sok ember vágya szólal meg:

*„Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hogy melegeződne az emberek...
Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hisz zúzmarás a város, a berek,
fagyos kamrák kilincset főlzaggatni
és rakni, adjon sok-sok meleget...”*

(Tél)

A szomorú tapasztalat azonban az, hogy nem tudjuk az igazi, önzetlen szeretet tűzét megrakni. Isten Szentlelke adja ezt is mindazoknak, akik neki engedelmeskednek.

Jézus mondja: „Újonnan kell születnetek”

Ezért van nekünk is szükségünk Isten Szentlelkére. Induljunk el az említett úton: hallgassuk Isten ígétét, valljuk meg neki bűneinket, ragadjuk meg hittel a bűnbocsánatot, fogadjuk be Jézust – és kapni fogjuk a Szentlélek ajándékát. Isten ad Szentlelket azoknak, akik engedelmeskednek neki (ApCsel 5,32).

Akkor majd mi is valljuk személyes meggyőződéssel, amit szép régi hitvallásunk így foglal össze: „Mit hiszel a Szentlélekről? Hiszem először, hogy Ő az Atyával és a Fiúval egyenlőképpen örök Isten. Másodsor, hogy Ő nekem is adatott, engem igaz hit által Krisztusnak és minden ő jótéteményének részesévé tesz, vigasztal, és velem marad mindörökké”. (Heidelbergi Káté 53. kérdés)

Jézus mondja: „Újonnan kell születnetek. A szél arra fúj, amerre akar; hallod a zú-

gását, de nem tudod, honnan jön, és hova megy: így van mindenki, aki a Lélektől született.”

A hasonlat arra utal, hogy a szelet nem látjuk, de a munkáját tapasztaljuk. Isten Lelkének a jelenléte sem látható, de munkája, amit az emberekben elvégez, nagyon is valóságos. A legkeményebb szívet is újjáteremti, a legelrejtettebb bűnöket is világosságra hozza, a legkétségbeesettebb embert is meg tudja vigasztalni, s új erővel tölti meg.

KUZMÁNYI ISTVÁN

Szentté avatták

XXIII. János és II. János Pál pápát

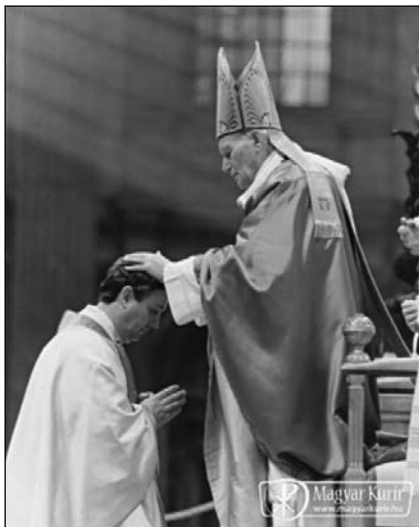
BESZÉLGETÉS DR. TERNYÁK CSABA ÉRSEKSEL

Dr. Ternyák Csaba egri érseket személyesen II. János Pál pápa szentelte püspökké. A hosszú éveket Rómában töltő magyar főpásztor erről az élményéről éppúgy beszél, mint arról, hogy milyen volt a Kúria tagjaként megélnie a Szentatya küzdelmét a testi betegséggel. II. János Pál pápát április 27-én avatták szentté a jó pápaként is emlegetett XXIII. Jánossal együtt. Ternyák Csaba érseket a két szentté avatott egyházfőről kérdeztük.

– Érsek úr életrajzában nagyon sok fontos esemény köthető közvetlen vagy közvetett módon II. János Pál pápához. A Szentatya megválasztása után egy évvel szentelték pappá, II. János Pál szentelte püspökké, a Pápai Magyar Intézet tanulójaként, majd vezetőjeként hat évet, később a Papi Kongregáció titkáraként közel tíz évet töltött Rómában. Hogyan emlékszik vissza Karol Wojtylára?

– Tisztán emlékszem arra a lelkesedésre, ahogyan kispapként pápává választását fogadtuk. Már a mosolygós pápa, I. János Pál megválasztása is az egyház tavaszát ígérte, de váratlan halála lesújtott bennünket. Nem gondoltuk, hogy a történelem Ura egy másik nagy ajándékot készített elő egyházának.

Hozzá voltunk szokva, hogy a katolikus egyházfőről a magyar médiában csak ritkán volt szó. II. János Pál pápa megválasztása azonban az emberek figyelmét ráirányította az ő személyére, a pápaságra, és ezen keresztül a katolikus egyház is azonnal érdekes lett. Azáltal, hogy egy lengyelt választottak meg pápának – megszakítva ezzel az olasz pápák sok évszázados tradícióját –, azt éreztük, hogy régiónk a világegyház számára is fontosabbá vált. A Szentatya személyisége, fiatalos, lelkes, közvetlen stílusa mindenkit

magával ragadott, jó volt papságra készülő fiatalnak lenni egy olyan egyházban, amely ilyen vezetőt kapott.

– *Mikor talákoztak először személyesen?*

– Először a czestochowai búcsún láttam 1976-ban, ahol ő celebrálta a szentmisét, még krakkói érsekként. 1983-ban Bécsben a pápalátogatás alkalmával szakadó esőben vettünk részt a szabadtéri szentmisén. Bőrig ázva álltam az út mellett, amikor először találkozott a tekintetünk. Később egy zarándoklaton közös fotó is készült. Ez azóta is a legkedvesebb fényképeim közé tartozik. Szívesen emlékszem vissza arra is, amikor a püspököm, Pataky Kornél magánkihallgatáson járt a Szentatyánál, ahová én is elkísérhettem. Amikor bemutatott neki, elmondta rólam, hogy éppen azon a napon lettem harminchárom éves. „A mi Urunk, Jézus Krisztus, amikor harminchárom éves volt, már megváltotta a világot” – fordult felém széles mosollyal a pápa. „És te mit tettél?” – kérdezte. Erre persze nem lehetett semmit válaszolni. Számos alkalommal kerültem később a közelébe a Pápai Magyar Intézet növendékeként, majd az intézet rektoraként reggeli szentmiséin többször részt vehettem. Arra emlékszem, hogy mindig nagyon közvetlen, derűs, érdeklődő volt. A nagy emberek gyakran saját ügyeikkel, gondjaikkal vannak elfoglalva. II. János Pál pápával viszont az volt a tapasztalatom, hogy neki mindig a beszélgető partnere volt a legfontosabb.

– *Mondana egy meghatározó élményt az 1991-es pápalátogatásról a Szentatyával kapcsolatban?*

– Amikor a debreceni nagytemplomban református testvéreinkkel találkozott, nagy meglepetést és élményt szerzett minden jelenlévőnek, hogy programon kívül a gályarabok emlékművéhez vonult, ott csendben imádkozott, majd megkoszorúzta azt. Ez a gesztusa mérföldkő a hazai ökumenikus párbeszéd történetében. A pápa cselekedete a református püspököket arra indította 1993 januárjában az ökumenikus imahéten, hogy virágot vigyenek a kassai vértanúknak az esztergomi bazilikában található ereklyéihez. Ezek a kölcsönös gesztusok nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy egyre inkább a bizalom légköre alakuljon ki a keresztény felekezetek között.

– *Nem sok főpásztornak adatik meg, hogy maga a pápa szenteli püspökké. Hogyan emlékszik vissza erre a kegyelmi történetre?*

– Nagy meglepetés volt a kinevezésem önmagában, hiszen 39 évesen lettem püspök, ráadásul azt is közölték velem, hogy a Szentatya kíván felszentelni Rómában. Különleges élmény volt, amikor tizenegyen álltunk, térdeltünk, majd később leborultunk Szent Péter sírja fölött, az apostolok fejének akkori utóda előtt és közben zúgott felettünk a Mindenszentek litániája. A szentekben jelen volt a kétezer éves egyház múltja, a pápában és a jelenlévő nagyszámú püspökben és hívőben ott volt a jelene, bennünk pedig az egyház jövője.

– *1997 őszén történt Apor Vilmos püspök boldoggá avatása, egykori győri egyházmegyésként különösen doboghatott a szíve.*

– Esztergom–budapesti segédpüspök és a püspöki konferencia titkára voltam,

amikor sor került a boldoggá avatásra, de mint korábbi győri egyházmegyes pap és Apor püspök boldoggá avatási ügyének egykori posztulátora is érdekelt voltam. Kitüntetésnek tekintettem a kilencvenes évek elejének az egyház visszanyert szabadságától boldog légkörében, hogy a Pápai Magyar Intézet rektoraként megbízást kaptam a posztulátori feladatokra is. Sikerként és kegyelemként éltem meg, hogy magyar és olasz munkatársaimmal néhány hetes intenzív munkával le tudtuk zárni Győrött az 1948-ban félbemaradt eljárást. Utána Rómában még sok munka következett, amelyet már mások folytattak. Maga a boldoggá avatás azért volt nagy öröm számomra, mert már gyerekként megismerhettem Apor Vilmos püspök életét, vértanúságának hiteles történetét, ugyanis a plébánosom, Cseh Sándor a püspök titkára volt korábban. A boldoggá avatás ünnepe november 9-én volt Rómában, egy hónappal utána pedig, december 11-én megkaptam az érseki és egyúttal a papi kongregációs titkári kinevezésemet. Ebben a teljesen váratlan kinevezésben Apor püspök kezét láttam.

– *Rómában közel tíz évig volt titkára a Papi Kongregációnak, tehát munkakapcsolatban is állt II. János Pál pápával.*

– Számos alkalommal találkoztunk különféle megbeszéléseken, munkaebédeken. A legfontosabb és legemlékezetesebb élményeim mégis a liturgiához kötődnek. Ha Rómában tartózkodtam, a pápai család tagjaként mindig részt vettem a pápai ünnepi szentmiséken. Emlékezetesek még a közös lelkigyakorlatok, az adventi és nagyböjti felkészülés időszakai. Többször tanúja lehettem annak, hogy milyen elmélyülten és összeszedetten tudott imádkozni.

– *Hogyan tudná megfogalmazni II. János Pál pápa tevékenységének a lényegét?*

– Péter apostol utódként tudatosan élte azt a hivatást, hogy neki kell megerősítenie testvéreit a hitben. Mindezt János apostol szeretetével és hűségével, valamint Pál apostol töretlen lelkesedésével és munkabíráásával tette. Az ember néha arra gondolt, hogy szinte személyesen szeretett volna mindenkit meggyőzni Jézus Krisztusról. Ezért akart eljutni a világ minden országába, hogy Őt hirdesse, Őt vigye közel az emberekhez. Ő maga pedig teljesen Istené volt, ahogy jelmondatával is hirdette: „Totus tuus” – teljesen a tiéd. Aki a közelébe került, szinte érezte, hogy erő árad ki belőle, a teljesen lefoglalt és Istennek átadott embernek a kisugárzása, amely megérintette nemcsak a hívő embereket, hanem a keresőket, sőt a nem hívőket is. Szerintem ebben állt rendkívüli népszerűségének a titka. Erre a kisugárzásra mégis leginkább a fiatalok voltak érzékenyek. Sajátos karizmája volt arra, hogy őket lelkesítse; olyan stílust, olyan nyelvet használt, amely közel állt hozzájuk. Nem véletlen, hogy az általa kezdeményezett ifjúsági találkozók milliőkat vonzottak. Amikor néhány magyar fiatallal együtt Manilában részt vehettem az ifjúsági világtalálkozón, bizony már sántított egy kicsit és bottal járt. Amikor a fiatalok előtt megpörgette a botját, azok kitörő vastappsal válaszoltak. Nagyon érezte, hogy egy ilyen egyszerű gesztus mennyire fontos lehet. A humor és a játékoság nyelvét a fiatalok mindig azonnal értik és értékelik.

– *Többünk számára meghatározó volt, amikor II. János Pál pápa a Teremtővel való találkozásra készült és visszaadta neki a lelkét. Hogyan emlékszik ezekre a napokra?*

– Az utolsó években a pápa egyre gyengébb volt. Láttuk és csodáltuk akarateréjét és bátorságát, mások pedig talán értetlenül fogadták végsőkéig való kitartását. Van egy jelenet, amelyet soha nem tudok elfelejteni: egy temetés alkalmával történt a Szent Péter-bazilikában, amikor a pápa már nagyon nehezen járt. Közről láttam, hogy indulna, de a lába csak nem engedelmeskedett, bárhogy próbálkozott. Fogta a pásztorbotját és – durr – odacsapta a földhöz. A fém és a márvány találkozásának nagy csattanása betöltötte az egész bazilikát, és erre megindult a lába. Határozottan és erővel akart parancsolni a testének, amely egyre nehezebben engedelmeskedett, hiszen a benuulás jelei már erősen mutatkoztak rajta. A halála előtti időszakban az egész kúria lélekben együtt szenvedett és imádkozott vele. Éppen Brazíliába tartottam, amikor állapota, amely indulásomkor még stabil volt, hirtelen rosszabbra fordult. Amikor megérkeztem a Sao Paolo-i repülőtérre, nem érttem, hogy mire vár az a sok tévékamera, aztán kiderült, hogy rám vártak, tőlem reméltek új információkat. Siettem vissza Rómába, hogy részt vehessek a közös imádságokon, szentmiseken és a temetésen. Soha nem felejttem azt a képet, amikor a koporsóján lévő nyitott evangéliumos könyvet lapozta a szél. Az a szél, amelyről győri látogatása alkalmával a szentmise végén azt mondta, hogy a Szentlélek jelenlétére emlékeztet bennünket.

– *Ferenc pápa szándéka szerint XXIII. János személyében egy másik nagy pápát is szentté avattak az Isteni Irgalmasság vasárnapján. Hogyan emlékszik vissza az ő személyére, egyházi vezetésére?*

– Személyes élményeim korom miatt nincsenek vele kapcsolatban, viszont olvasmányaimból, tanulmányaimból egy nagyon bátor ember képe rajzolódik ki előttem, aki kinyitotta az egyházat az új, modern világra. Olyan ember volt, aki mélyen hitt abban, hogy a Szentlélek nemcsak pünkösdkor, a kezdetek egyházában dolgozott, hanem azóta is kíséri és vezeti. Mély hitű ember volt, ugyanakkor közvetlen, humoros, egyszerű pap, ezért nevezték a világ plébánosának. Számos kedves anekdota őrizi az alakját, amely azonban leginkább enciklikáiban és lelki naplójában rajzolódik ki. Nagyszerű élmény ez a kötet annak, aki kézbe veszi, hiszen ma is üdeség, derű, humor és mély lelkiség árad soraiból. Tudjuk, hogy hosszú éveken keresztül nunciusként szolgált különféle országokban, és az így összegyűjtött tapasztalat készítette fel arra, hogy a Lélekre hallgatva egy egyetemes zsinatot hívjon össze az egyházban. Amikor a Szent Péter-bazilikában járok, megállok nyitott koporsója előtt és kérem a közbenjárását, hogy az én egyházmegyéim is mindig nyitott maradjon a Szentlélek indításaira. Nagyon örülök Ferenc pápa bátor lépésének, hogy II. János Pál pápával együtt szentté avatta XXIII. János pápát, aki ma sokak számára már történelemnek számít. Ezzel reflektorfénybe helyezi életét és pápaságát, valamint élete fő művét, a II. Vatikáni Zsinatot. Egyúttal közbenjárását kéri abban, hogy a Hagymány fényében és a Szentírással a kezében az egyház ma is a Szentlélekre vesse tekintetét, és bátran az Ő sugallataira hagyatkozzék.

(Magyar Kurír)

MÚLTAT ÓRIZVE, JÖVŐT ÉPÍTVE

Elindult a Károlyi Gáspár-program

A bibliafordító Károlyi Gáspárra emlékeznek Abaújban azzal a programmal, amelynek keretében kormányzati támogatással megújítják a gönci katolikus és a vizsolyi református templomot, továbbá múzeumot és konferenciaközpontot is létesítenek. A 450 millió forintos kormányzati támogatással megvalósuló fejlesztésekről szóló megállapodást Balog Zoltán emberi erőforrás-miniszter, Csomós József, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke és Hörcsik Richárd országgyűlési képviselő írta alá 2014. április 2-án Göncön.

Balog Zoltán miniszter megállapodás aláírása alkalmával szólott arról, hogy Gönc és Vizsoly a magyar nyelv újjászületésének a bölcsője:

A KÁROLI-BIBLIA NEMZETI KINCS

– Ha egy nemzet azt akarja, hogy megmaradjon, akkor azokat a kincseket, amik a kulturális emlékezetet alkotják, meg kell becsülnie, meg kell őriznie az utókor számára. És hogyan akarnánk ezt, különösen a magyar nyelv újjászületésének bölcsőjénél! Gönc, Vizsoly a magyar nyelv újjászületésének a bölcsője. Az, hogy őriznünk kell az értékeinket, azt is jelenti, hogy a lelkünkben, a szívünkben, az értelmünkben és az eszünkben is őrizni kell azokat. Másrészt jelenti azt is, hogy mindazokat az eszközöket, kereteket, épületeket, emlékhelyeket rendben kell tartanuk és szükség szerint meg kell újítanunk, amelyek ennek a kulturális emlékezetnek a kézzelfogható emlékei, bizonyítékai.

– 1998 őszén jártam itt utoljára. A Biblia-kiállítást nyitottuk meg az akkori magyar miniszterelnökkel, akit ugyanúgy hívtak, mint a jelenlegi miniszterelnököt. És akkor elhangzott egy gyönyörű vers, emlékszem rá, egy magyar kassai színésznek a tolmácsolásában. Faludy Györgynek Óda a magyar nyelvhez című verse, abban van az a két sor, amit úgy megjegyeztem akkor, hogy többször is felidéztem már azóta magamban. Így hangzik az a két sor: „Jöhetsz reám méreggel, tőrrel, ékkel, de én itt állok az ikes igékkel”. Van abban egy kis ironia, hogy Faludy György száműzetésben, 1940-ben, Párizsban írta ezt a verset. De mi pontosan tudjuk, hogy a nyelv menedék, a nyelv egy erős vár tud lenni, és az a vidék, Felső-Magyarország, ahol elhangzott egy másik híres magyar szájából, hogy nyelvében él a nemzet, pontosan tudja, hogy miért fontos megőrizni ezeket az emlékeket és továbbadni a következő generációnak.

– A közgondolkodásban – és ebben bizony a média rosszabbik fele rossz tanácsadó – van egy olyan törekvés, olyan tendencia, hogy mindig kitaláljuk: mi a fontosabb, mindig kitaláljuk: hány lélegeztető gépet lehetne abból a templomfelújításból vagy

éppen egy sportlétesítményből vagy valami másból, egy színházból, egy koncertteremből vásárolni. Ilyenkor demagóg módon szembe állítanak olyan fejlesztéseket, amelyeknek mindegyikére szükség van, hiszen a nemzet felemelkedése egyszerre nyugszik a történelmi, lelki tényezőkön és ugyanakkor természetesen a versenyképességen, az ipar, a gazdaság fejlesztésén, az egészségügy megerősítésén. Amikor a mai napon aláírjuk a kormány és a Tiszáninneni Református Egyházkerület közötti megállapodást a Károli Gáspár-programban, akkor ez nagyon jó példa arra, hogy egyszerre őrizzük a múltat, és egyszerre építünk a jövőnek.

– A Károli-Biblia nemzeti kincs, annak a megszületésének körülményei, története egy olyan tudás, ami az összmagyarságnak a tudása. Itt nem fogom elmondani ennek történetét, az önök számára nem kell bizonygatni, hogy micsoda óriási érték, és hogy valóban a magyarság második születése volt ennek a Bibliának, ennek a nyelvi kincsnek a létrehozása. És ha azt akarjuk, hogy újra és újra ezt az álmod megerősítsük, akkor ennek a lelki, szellemi alapjait kell megerősíteni azokon a vidékeken egyébként elsősorban, ahol nem könnyű az élet. Bizony itt az élet nehéz – és én ezt tapasztalatlából is tudom – itt nagyon meg kell dolgozni a megélhetésért, és mégis, vagy éppen ezért is, itt olyan emberek vannak, akik tisztességgel dolgoznak. És azon van ez a kormány – hogy egy kevésbé ünnepi gondolatot idehozzak –, hogy akik meg nem dolgoznak tisztességgel, azoknak ez ne érje meg, hanem nekik is tisztességgel kelljen dolgozniuk! Bízom benne, hogy látják azokat az eredményeket, amik az elmúlt években ezekben az ügyekben elkezdődtek, és nemcsak a közfoglalkoztatásra gondolok, hanem más dolgokra is, például az iskolába járás komolyan vételére. Ha nem lesznek többségben Magyarországon az adófizető polgárok, akkor mindannyian rosszul járunk. Tehát a lelki, szellemi megerősítéshez az is hozzátartozik, hogy megerősödjön az a gondolkodásmód, miszerint: minden állampolgár felelős saját magáért, felelős a családjáért, és ha vállalja az illető ezt a felelősséget, akkor a magyar állam segítséget ad neki abban, hogy a mélyszegénységből kiemelkedjen. Fontos, hogy alapelveként komolyan vegyük: a szabadság, a felelősség; a jogok és a kötelezettségek együtt járnak ebben az országban. Ha ebben előre tudunk lépni, akkor őseink szellemében fogunk itt munkálkodni. Hiszen valamikor ez a vidék, ez a környék Magyarországnak olyan kincsháza volt, nemcsak a kultúrában, hanem a gazdaságban, az élelmiszerben és minden másban is. Nagyon fontos, hogy azon az úton járjunk, ahol eljuthatunk újra ehhez a régi dicsőséghez.

A HÁROM LÁBON ÁLLÓ PROGRAM

Csomós József püspök az ünnepségen arról szólt, hogy az épület olyan állapotban van, mint 540 évvel ezelőtt, amikor a helybéliek megkeresték a Kassán vendégeskedő Mátyás királyt, hogy segítsen nekik, mert összedől az épület:

– A Károli-program három „lábón” áll. Az egyik a fordítóról, a másik a nyomtatásról, a harmadik az emlékezésről beszél. Károli Gáspár, a bibliafordító, Göncön volt prédikátor. Jóllehet, az eredeti templom gótikus falai ma is állnak, de a 18. században egy barokk átépítésen ment keresztül. A templomfelújítás mostani tervén nagyon jól látszanak a gótika jegyei és az, hogy ez egy gyönyörű épület. A másik, ami a fordító-

hoz kapcsolódik: minden irodalomtörténész azt írja, hogy Károli Gáspár sírja Göncön van, és nagy valószínűséggel a templom szentélye alatti kriptában vagy altemplomban. Ezért ebbe a programba bekerült a katolikus templom szentélyének régészeti feltárása, és megválaszolása annak a kérdésnek, hogy ez valóban így van-e. Ma már teljes határozottsággal kijelenthetjük, hogy nem így van! Azért nem lehet lemenni az altemplomba, mert nincs. Azért nem lehet lemenni a kriptába, mert nincs. Tehát így egyértelműen azt mondhatjuk, hogy Károli Gáspár Göncön ismeretlen helyen nyugszik.

– A templomnak statikai megerősítésre a történelem során nem most van először szüksége. Az elmúlt évben volt 540 éve annak, hogy Mátyás király Kassán vendégszéken, a gönci hívek megkeresték, hogy segítsen rendbe tenni és megmenteni a templomot, mert össze akar dőlni. Most majdnem ahhoz hasonló a helyzet, láthatjuk a repedésekből is. Tehát ez, függetlenül a Károli Gáspár-programtól, mindenképp beavatkozást igényelt. A templom, alapozása alatt hat-nyolc méter mélyen, műgyanta, illetve vasbeton cölöpöket kap, így erősítve a statikát. Illetve a héjazat megbontása nélkül az egész templom egy vasbeton-koszorút kap.

– A program másik része a biblianyomtatás köré csoportosítható. A vizsolyi református templom, egy korábbi, szakszerűtlen beavatkozásnak is köszönhetően, oly mértékig elvizesedett, hogy mára a freskóinak a sérülései feltétlenül beavatkozást igénylenek. Éppen ezért ennek a csodálatos templomnak meg fog történni a teljes külső és belső konstrukciója.

– A következő témakör: az emlékezés. Ezzel a program bekerül abba a vérkeringésbe, amivel az ország készül a reformáció 500 éves jubileumának 2017. évi megünneplésére. Azok a műemléki szakrális terek, amiről eddig beszéltem, alkalmatlanok arra, hogy ott nagyobb szabású konferenciát lehessen tartani. Viszont a gönci református templom nem műemlék, és kis átalakítással konferenciateremként fog szolgálni, a beruházáshoz a Károlyi Gáspár Biblia Múzeum, mint kiszolgáló tér bővítése kapcsolódik.

– Vizsolyban a nyomtatáshoz kapcsolódóan van egy nagy restanciánk: a nyomdáznak, Mantskovits Bálintnak, mindezidáig nem állítottunk még emléket. Most erre jó alkalmat kínál, hogy a vizsolyi egyházközségnek a templommal szomszédos ingatlanon ott van a volt református iskola, amiből egy Mantskovits Múzeumot ki lehet alakítani, két kiállító teremmel, multimédiás bemutatóval. Lehet például a lengyel kulturális kormányzattal egyeztetni a terveket, hiszen Mantskovits lengyel volt. Elő lehet keresni azokat az emlékeket, amik a nyomdához kapcsolódnak, hiszen a Mantskovits-nyomda addig volt Vizsolyban, amíg a Bibliát nyomtatta. Utána még másutt évtizedekig működött. Bízom benne, hogy mindaz, amit most felvázoltam, hamarosan, legkésőbb 2015. augusztus 31-ig, valósággá válik.

A PROGRAMRÓL RÖVIDEN

„...Aligha akad egész Európában még egy ország, ahol a protestantizmus oly erővel fonódott volna egybe egy nemzet sorsával, mint hazánkban. Létezne-e magyar nyelv, ha 1586-ban egy gönci prédikátor nem kezdé magyarrá fordítani a teljes Szentírást? Vajon létezne-e magyar nyelv, ha akkor egy gönci diák, Szenczi Molnár Albert nem mozdít meg

minden követ annak érdekében, hogy e könyv minél több emberhez el is juthasson? ... A magyar protestantizmus legszebb emlékműve éppen a magyar nyelv, Nemeskürty István meggyőzően bizonyítja, hogy a nemzeti közakarat volt az, ami meg tudta teremteni a reformáció eszmei és hitbéli alapján a magyar nyelvű irodalmat éppen akkor, amikor az összetartó erő, az egységes magyar állam megszűnt. Iskolák százai jöttek létre szerte az országban, mert az emberek anyanyelvükön és önállóan akarták olvasni a Szentírást. ... Egy keresztyén alapokon álló kormánynak azt is tudnia kell, hogy bár a mi feladatunk és munkánk a vetés és az aratás, de Isten adja a növekedést. Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők.” (Orbán Viktor, 2013. május 25. Debrecen) – E gondolatok jegyében indult útjára a Károlyi Gáspár-program, melynek három része: A fordító, A nyomtatás és Az emlékezés.

A beruházás két ütemben, 2015 augusztusáig valósul meg. A minisztérium és az egyházkerület közötti együttműködés e programot beemeli a reformáció 500 éves jubileumára készülő rendezvények sorába

A „Károlyi Gáspár Program” megvalósítására a kormány 1632/2013. (IX.10.) Korm. határozata alapján kerülhet sor. A 100%-os támogatási intenzitással megvalósuló program támogatási összege: 450 millió forint.

A fordító – és a gönci római katolikus templom

1591 utolsó napjaiban a bibliafordító azzal a tudattal halhatott meg, hogy maradandót alkotott. Sírja a gönci templomban, vagy templomkertben lehetett. A középkori templomot véglegesen 1712-ben vették el a reformátusoktól, a bibliafordító emlékét, sírját pedig semmi sem jelzi. A katolikus templom statikai megerősítése, teljes felújítása során egy régészeti kutatás lezárja a nyitott kérdést Károlyi Gáspár sírjának hollétéről.

A nyomtatás – és a vizsolyi református templom

A vizsolyi református templom az első teljes magyar nyelvű Biblia megjelenésének a helyszíne, ma is az egyik leglátogatottabb református „zarándokhely”. A freskók elveszítették színüket, a világítás elavult. A templom és környezete renoválásra szorul, és a szomszédos ingatlanon található épületekkel kialakítható egy 21. századhoz méltó látogatóbarát fogadótér és nyomtatástörténeti kiállítás.

Az emlékezés – a gönci Biblia-kiállítás és református templom

A műemléki szakrális terek nem alkalmasak nagyobb létszámú konferencia jellegű látogatók befogadására, de a gönci, nem műemlék református templom erre lehetőséget nyújthat. A tér elviseli a konferencia jellegű kialakítást, az ülőhelyek számának 600-ra való növekedését. A Károlyi-szobor köré épített emlékkert, a szomszéd épületben kialakított Biblia-kiállítás, mely felújítva és bővített fogadótérrel ellátva alkalmas lesz rendezvények megtartására és háttérének biztosítására.

ACZÉL PETRA

Kommunikációgazdaság: a szó „megtér(ül)ése”

Zaj van. Méghozzá nem is kicsi, hanem nagyon nagy zaj van. Nem itt, vagy nem csak itt, hanem az egész világban. Abból indulunk ki, hogy ma kommunikációnak azt a zajt nevezzük, amelyről egyre több idegtudós, agytudós mondja azt, hogy nagyon komoly betegségekhez, nemcsak fizikai, pszichés, hanem társas betegségekhez is járul.

Nem vagyok közgazdász, szakterületem a kommunikáció, egész pontosan a klasszikus retorika. El tudják képzelni, hogy a retorikával foglalkozva hányszor találkoztam úgymond gazdasági kérdésekkel, a hatalom gazdaságának kérdésével. Ezért merek itt megszólalni, de mindenkit megnyugtatok, hogy előadásom rövid lesz.

A kommunikációgazdaságról fogok beszélni, és kiindulópontom a következő: ahogy a világon minden, a társas kapcsolataink, az egész társas viszonyrendszerünk, kultúránk, értelmezhető gazdasági szempontból. Már ha a gazdaságot általános gazdaságként értelmezzük, amelynek a közgazdaság pusztán valamilyen alága. Ebből a szempontból az előadásomban nemcsak teológusokra fogok hivatkozni, hanem olyan szerzőkre is, akik bármely értékrendből, világnézetből származó, érkező kutatókat elgondolkodtathatnak.

Akire most hivatkozom, az Georges Bataille, aki kezdetben szerzetbe is akart vonulni, katolikus pap szeretett volna lenni, majd minden, a századelő sajátos kutatói pályájára jellemző vonás hat rá, és a szürrealizmus kapcsán aztán egészen érdekes egzisztenciává válik. Mindenesetre Bataille a következőt mondja: az egész világ értelmezhető egy általános gazdasági elven, amennyiben – és kérem, ezt most ne teológiai szempontból értékeljük, hanem úgy mint egy nem feltétlenül hívó, nem a keresztény alapelvekből kiinduló ember gondolatát – úgy értelmezzük, mint az energia folyamatát, az energiacsere, az energialétesülés, -átadás folyamatát. Nem csak a biológiai világ működik így, mint a napsütés, amely sugárzik a növényre és a növény abból energiát termel, hanem igaz ez mindenre. Azért – és ez Bataille gondolatának lényege –, mert szerinte az energiacsereben, folyamatosan többlet termelődik.

Az energia pazarol. És ez a bizonyos többlet, ez a bizonyos valami, ami többletként,

Aczél Petra

ajándékként „termelődik”, létesül, ez teszi lehetővé, hogy valamit kezdjünk azzal, ami létrejött, ami nem szükséges a fennmaradáshoz, nem szükséges a folytatáshoz, a létehez.

Ez a többlet az, ami a kultúránkat alkotja, s hogy ezt mire használjuk, az múlik rajtunk. Ez a többlet hozza elő Bataille másik gondolatát. Ő egy olyan fordulópont-kutató, akihez bárkinek lehet hozzáfűznivalója. A többlet kapcsán mondja azt, hogy az a lényeg, hogy ez a többlet akkor használható fel igazán jól, ha áldozatot vállalunk. Ha a gazdaság nem a termelésen és a hasznosságon alapul, hanem a pazarlásban, a haszontalanságon, a többlet ajándékként való értelmezésén, az önmagunk odaadásán, és a körforgásból való kikerülésünként és nem termelésen alapul.

Egy gazdasági kutató, Aleksandar Matkovic mondta azt, hogy a kapitalizmus nagy problémája nem az, hogy nincsen igazi produktivitás, hanem az in produktivitás hiánya, hogy nincs olyan, hogy nem csinálunk semmit, és nem a termelésen gondolkodunk. Nem tudjuk elfogadni, hogy valamit kapunk, és abban áldozatként vagy feláldozásként azt elfogadhatjuk, és másnak odaadhatjuk. Az lenne evidens, ha most nem beszélnék, és a kommunikációt nem úgy értelmeznénk, mint közlést, amelyen állandóan újra teremelem az információcsere folyamatát, hanem úgy, mint részesülést, amely a csöndben is lehetséges. Ez abszurd lenne, és gondolom, nem néznék el nekem, ha én most a maradék tíz percet csöndben tölteném.

De elvileg a kommunikációnak van egy ilyen értelmezése is. Amit én ma fel szeretnék önöknek kínálni, az a kommunikációnak egy másik értelmezése. Nem az, amit ma az iskolában tanítunk. Nem információcsere, nem átadás és csere, nem feltétlenül viszonzosság, hanem valami más. Létezik a kommunikációnak egy ilyen alternatív paradigmája, csak nem ezt tanítjuk.

De még mielőtt ezt elmondanám, hadd osszam meg önökkel egy személyes élményemet, a Képmás Magazin volt olyan kedves, és megkérdezett arról, hogy mit szólok a pénzügyi nevelés új, NAT-ban foglalt irányelveihez, és egyáltalán ahhoz, hogy szükséges-e a pénzügyi nevelés. Erről azért beszélek szívesen, mert nekem nem okoz gondot a sok pénzzel való problémázás, tudok róla filozófiailag vagy erkölcsileg gondolkodni, úgy, ahogy Arisztotelész is mondta: szeretem azt, amiről beszélek, filozofok ahhoz, amiről gondolkodom.

Azt kérdezték, mit szólok ahhoz, hogy takarékosagra, tudatosságra van szükség. Azt válaszoltam, hogy teljesen értelmezhetetlennek tartom a pénzügyi és gazdasági nevelésnek azt a felfogását, amely bizalmatlanságon alapul. Még akkor is, ha a majdnem globális világválság rákényszerít minket. A bizalmatlanságon alapuló gazdasági gondolkodás, amelyet az iskolában is szeretnénk elültetni, arról szól, hogyan óvjam meg azt, ami az enyém, hogyan gyarapítsam ésszerűen ugyanakkor és mégis előrelátóan, hogyan készüljek egy jövőbeli célra, egy valamilyen télosz gondolattal, hogy majd a jövőben valamit elérek és biztos lesz a sorsom, és hogyan legyek gyanakvó azokkal, akik ebben engem nem támogatnak.

Számomra a pénzügyi nevelés a nagyvonalúságot jelenti, az ajándékozást, az odaadást, a rábízást. Szentírás értelemben azt, hogy nem mentem meg a saját életemet, azért, mert tudom, hogy nem akkor a legjobb, sőt, akkor elveszítem igazán. Ha a

pénzügyi nevelést nem ilyen tekintetben nézzük, akkor csak azt a bizalmatlanságot építjük tovább, ami egyébként a kommunikációban is megjelenik.

Amit szeretnék megmutatni, a kommunikáció két oldala, két világa. Az egyik, amelyik azt mondja, hogy a kommunikáció információ, ez korunk parancsa, mert informálódunk kell, a hatalom az információ, a másikra majd az előadásom végén szeretnék rátérni.

Az információ gazdaságáról már legalább két évtizede beszélnek. Azt mondják, még soha nem jött el olyan kor, mint a miénk, amelyben az információ mozgat mindent. A munkavállalók körülbelül kétharmada információtermelő állásban dolgozik. Ma a gazdasági és társadalmi hatalom kérdéseit az információ birtoklása, és az információ termelésére való képesség adja. Csakhogy ebben az értelemben nem tudjuk, mi az információ, miközben egy teljes kommunikációs kultúrát építünk rá.

Mi az információ? Nem csupán egy matematikai fogalom-e, amelynek konfigurációjáról, létrejöttéről be tudunk számolni, de a megértéséről nem? Vajon az információ ezen matematikai természetét tekintve nem teszi-e azt lehetővé, hogy tárgyasuljon az, amit mondok, gondolok, amivel mások elé állok, hogy ilyen értelemben áru legyen? Vajon ez az információfogalom nem teszi-e lehetővé, hogy elszakadjon a személytől az, amit hagyományosan üzenetnek, mondanivalónak nevezünk, és egyfajta globális árucikké váljon? Ezzel valóban lehet kereskedni. Gondoljanak bele, hogy a 2000-es évek eleje óta több, úgynevezett hírtőzsde működik a világban. Ilyen volt 2003-ban, amikor terrorcselekményeket akartak megjósoltatni a Pentagonban, de létezik ilyen a választásokhoz kapcsolódóan is, ami azt jelenti, hogy egy állításra tőzsdészerűen lehet abból hasznosulni, ha bejön az a bizonyos jóslás. Azért hatékony ez a hírtőzsde, mert sokkal jobban jósolja meg egy adott piaci forgalom kapcsán, ha azt mondjuk, ki nyer a választásokon, mint egy hagyományos kutatás.

A hír, mint olyan, áru lett. Olyan, amivel el lehet valamit érni. Olyan lett, mint a pénz. Elvonatkoztatható attól, aki mondja, abból a kultúrából, amelyben létrejött, felhelyezhető egy csereáru állapotára, és éppen ezért az információ hasznossá válik. Két kritérium fűződik hozzá, hogy hasznosítható legyen, és hogy állandóan termelődjön.

Ugyanott tartunk, mint a gazdaságban. Ma a gyerekeknél a beszédindulás kapcsán megállapítják, hogy egyre később indul be a beszédteljesítmény. Vajon mi az oka annak, hogy egy olyan világban, ahol minden zajos és minden kommunikál, és ahol az a jellemző, hogy a középosztálybeli háztartások nagy részében a gyerekszobában is tartanak televíziót vagy számítógépet, nem beszél hamarabb a gyermek? A 2012-es magyarországi ifjúsági jelentés arról számolt be, hogy az ifjúság itthon intakt, nem érzi abban a világban otthon magát, amelyben él. Mi az oka ennek? Elvileg minden információ megvan körülötte, ezt tanítjuk, hogy a kommunikáció az, hogy minden információt megkapsz, és cserébe adsz érte valamit. Csakhogy azért indul el ilyen későn a beszédtevékenység, mert nem neki, nem hozzá szól a televízió, a számítógép. Nem neki adresszálódik, nem ő a címzettje.

A kommunikáció másik paradigmája arról szól, amiről a teológia is beszél. Em-

líthetném Gabriel Marcel vagy Karl Rahner nevét, szerintük az ember létét tekintve koegzisztens, és a lényében van benne az isteni ige meghallásának képessége, az abban való lét. Minden, ami szó, és minden olyan szó, ami hiteles, az arra való nyitottság. Kommunikatívnak születtünk, de nem abban az értelemben, hogy állandóan kereskedünk a szóval, hanem hogy benne vagyunk.

A másik probléma, hogy amiatt, hogy az információt felemeltük, mozgatóerővé tettük, azt is elértük, hogy a szó, az üzenet, ami az emberé, megszűnt az ember lelkét magán viselni. Vagyis nem vagyok azonos azzal, amit mondok. Nem én vagyok a szavam. A létem nem azonos azzal a kommunikációval, aki vagyok. A szociálpszichológia fél évszázada küzd azzal, hogy megragadja, mi a hitelesség. Nem tudja, mert amikor talál három karakterisztikumot, akkor kiderül, hogy van még más is. Inkább azt állítja, hogy a hitelesség az önmagammal való azonosság-percepció, tehát a másik benyomása, és nem az én valóságom. Ez megint problémája a kommunikációnak, mert arról beszélünk, egy haszonelvű, termelésen alapuló, a fölösleget fel nem ismerő, a fölöslegből kultúrát nem csináló kommunikációról van szó.

A kommunikációs kultúránk az új médiában az a többlet, ami a hírből és a zajból termelődik, az nem formává, rituálévá vagy ajándékká válik, nem megelégedéssé, hanem intenzitássá, és függéssé. Az elmúlt évek felmérése alapján az emberek a legkevésbé az igazgatási intézményekben bíznak, és leginkább a médiájukban. De nem azért, mert elégedettek és boldogok, hanem mert a hírehségük miatt függenek ettől a viszonzatlan és állandóan termelődő hullámnak az elemeitől. Függenek attól, hogy a bizonytalanságuk újratermelődik. Most nem egy keresztény gondolkodót idézek, Baudrillard azt mondja, hogy ma olyan az információ, hogy azzal nem tudást gyarapítunk, hanem egyre elégedetlenebbek vagyunk. Miközben tudjuk, hogy az emberi együttműködés megelégedést hoz, ha a bizalom megszületik, az agynak olyan területei stimulálódnak, amelyek örömeztetet adnak.

Miközben tudjuk, hogy az odaadás, az elköteleződés, hogy benne vagyok, figyelni tudok, mind-mind boldogságot okoz, nemcsak fizikai, emocionális értelemben, hanem transzcendentálisan is, aközben tanítunk egy olyan rendszert, amely arról szól, hogy akkor vagy potens, akkor tudsz valamit, ha sok a kezdedben az információ.

Azért, hogy egy új kommunikációs paradigmát is tudjunk kínálni, egészen más területek fejlesztésére kezdtünk el figyelni. Az egyik ilyen a figyelem, hogyan kell figyelni. Hogyan kell megtanulni a részesülést a csenden keresztül. Ma az Egyesült Államokban komoly irányzata van a csend tanításának. A csendet és a figyelmet megtanítani, a másfajta információgazdaságot megtanítani nagy újdonság. A másik típusú trend, ami a figyelemgazdaság paradigmára épül, ami egészen megrázó paradigma a 2000-es évek elejéről az, hogy valóban úgy együtt lenni, hogy nem minden közlés. A megértésnek egy új iskoláját tanítani, ami a jelentésközösítésen és az odaadáson alapszik.

(A március 28-án megrendezett, a „Boldogság közgazdaságtana” című szakkonferencián elhangzott előadás szerkesztett változata)

PETRES ERIKA LÚCIA

Arisztotelész és Aquinói Szent Tamás boldogságfelfogása, mint közgazdasági kategória

Nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy a filozófiai háttérrel beszéljek. A görög filozófiában a boldogságot két szóval, fogalommal fejezik ki, az egyik az eutükhia, a másik pedig az eudaemonia. Az eutükhia azért kerül ritkán elő a filozófiában, mert inkább hétköznapi értelemben használják, a földi javaknak a megszerzéséhez kötődik, olyan értelemben, mint ahogy mi a jó szerencse kifejezést használjuk. Ez egy kicsit függ az emberi ügyességtől, de egy tőlem független, objektív, nálam magasabb rendű tényezőtől, amit szerencsének, vagy isteneknek, vagy sorsnak neveztek az ókori görögök. Mivel ez nem filozófiai kategória, erről nem is beszélek többet.

Petres Erika Lúcia

Ha az eudaemonia etimológiáját megnézzük, azt látjuk, hogy összetett szó, az eu és a daemon szavakból áll. Úgy szokták fordítani, mint jól lét, jó élet, szó szerint: egy jó szellemnek a gondviselése alatt élni.

Az arisztotelészi, nikomakhoszi etikában egy szinonimája is van, az euzén, ezért szokták a magyar fordításban is úgy használni, ahogy Arisztotelész megmagyarázza, mi az eudaemonia, hogy jól és kellemesen élni.

Az eudaemonia tevékenység, nem passzív dolog, amit megkapunk, hanem tevékenység, aminek van dinamikája. Arisztotelész hangsúlyozza, hogy nem szabad ezt összekevernünk a hédonével, amit gyönyörnek, vagy élvezetnek szokták fordítani. Sem a hédonével, sem a megelégedettséggel, a beteljesedéssel nem azonos az eudaemonia. Közük van egymáshoz, mert a gyönyör nagyon gyakran kíséri a boldogságérzetet, de nem szükséges hogy együtt járjon vele. Tudunk boldogok lenni anélkül, hogy a gyönyör kísérné ezt a tapasztalatot.

Az arisztotelészi megközelítés emberi, hétköznapi tapasztalatból indul, abból a vágyból, hogy szeretnénk jól élni, boldogok lenni, és ezalatt nem pusztán egy megelégedettséget értünk, hanem hogy teljességre vágyakozunk. Amikor azt gondoljuk, hogy valami megadhatja nekünk a boldogságot, arra vágyunk, ami úgy egészít ki bennünket, hogy attól teljessé válunk.

Arisztotelésznek ezért az lesz az egyik kérdése, hogy mivel a boldogságnak van egy iránya, egy tárgya, van valami jó, ami engem vonz, ha a jó bír vonzerővel számunkra,

de a gyönyör olyan valami, amire mindenki törekszik, mondhatjuk-e, hogy a gyönyör jó? Arra a válaszra jut, hogy nem azonos a kettő, s azért nem, mert nemcsak a javaknak vannak fajtái, hanem a gyönyöröknek is, és mivel ez egy tevékenységet kísérő jelenség, ezért ahogyan különböznek egymástól a tevékenységek, úgy különböznek a hozzájuk kapcsolódó gyönyörök vagy élvezetek is.

Vannak olyan gyönyörök, mondja Arisztotelész, amelyek nem feltétlenül tartoznak az objektív jó területére. Van olyan tevékenység, ami erkölcsileg jó, vagy rossz, ezért gyönyör is van olyan, amire mondhatjuk, hogy jó, vagy amit inkább elkerülni volna jó, nem választani.

Hogy mitől lesz egy tevékenység erkölcsös, arra Arisztotelésznek igen egyszerű válasza van, azt mondja, hogy az erkölcsös ember maga a mérce. A jól élés mércéje az, akiről biztosan tudhatom, hogy jól él a szó legnemesebb értelmében, vagyis az erkölcsös ember.

Miután ezeket a fogalmakat tisztázta az etikában, közelebb jut ahhoz, hogy a boldogságfogalmat filozófiailag kivesézzé. Az eudaemonia tehát a jól lét. Azt mondja, hogy az ember életében négyféle jól lét van, és mindegyik valamilyen jóra irányul. Azért jól lét, mert valamilyen jót akar elérni. Az egyikben a gyönyör, mint jó kerül bele a kívánságainkba, a másikban az elismerés, a dicsőség, a hírnév, mint jó. A harmadikban a gazdagság, mint vágyott jó, és van egy negyedik, ami egy kicsit kilóg a sorból, ezt nevezi Arisztotelész szemlélődésnek. A négy fajta közül ez az utóbbi nagyon különleges, ez képviseli számára a legnagyobb értéket a felsoroltak közül.

Azt, hogyan tudom eldönteni, hogy számomra mi a legjobb, van két követelmény, aminek meg kell felelnie, hogy azt mondhassam valamire, hogy számomra az a legjobb. Az egyik, hogy olyannak kell lennie, ami végső célnak tekinthető. Ez azt jelenti, hogy magáért, és nem valami másért akarom, nem eszköz valamilyen nagyobb jóhoz. A másik, hogy önmagában kívánatos, önmagában elégséges legyen. Olyan jó, amiért megéri élni.

Hogyan érhetjük el ezt a jót? Mi az, ami mindkét követelménynek megfelel? Ide köti Arisztotelész az eudaemoniát. A boldogság az az egyetlen olyan tevékenység, amit nem valami másért választok, hanem önmagáért, tehát megfelel a második kritériumnak. Ugyanakkor végső cél, mert egy olyan boldogságot keresek, ami végérvényesen betölt engem. Az út, amin eljuthatunk a boldogsághoz, az erényes élet. Erényből is sokféle van, Arisztotelésznél a legnemesebb erény kötődik az ember isteni részéhez.

Arisztotelész felfogásában az ember test és lélek egysége, és a léleknek vannak bizonyos funkciói, szellemi tevékenységei, amiből egyik a gondolkodás. A gondolkodás a legnemesebb dolog, azért, mert Arisztotelész istenéről, a mozdulatlan mozgatóról úgy beszél, mint önmagát gondoló gondolatról, ami a tökéletességet szemlélés. És mivel ő tökéletes egyedül a világban, ezért önmagát szemléli. Amikor mi gondolkodunk, ehhez az isteni tevékenységhez jutunk közelebb. A szemlélődés mint jó, ezért lesz a legjobb jó az ember számára.

Ami még érdekes lehet Arisztotelész gondolkodásában a boldogságról, hogy láttatni engedi velünk azt, hogy különbség van a részleges boldogság és a teljes boldogság között. Ha a szemlélődést vesszük az igazi boldogságnak, akkor látjuk, hogy van az isteni szemlélődés, ami a tökéletes formája a boldogságnak, és van az emberi, ami a második legjobb. Nekünk nem adatik meg, hogy úgy szemléljük, ahogy ő szemléli magát, de a gondolkodás révén közel juthatunk ehhez. Ezért a mi boldogságunk részleges boldogság. Nem közelíti meg azt a teljességet, amit az isteni szemlélődés ad. Függetlenül attól, hogy én mit tudok befogadni, és függetlenül attól is, hogy mi az a jó, amire irányulok.

Aquinói Tamás alapoz mindarra, amit Arisztotelész mond, és kiegészíti bizonyos szempontból. Egyetért Arisztotelésszel abban, hogy különbség van a boldogság és mind aközött, ami kísérőjelensége a boldogságnak. Egyetért vele abban, hogy az érényes élet vezet el bennünket a boldogságra, és egyetért abban is, hogy az, milyen jóra irányul a vágyam, meghatározza, milyen boldogságom lesz.

Amikor javakról beszél, felosztja ezeket, beszél külső javakról, ezek olyanok, amiket eddig emlegettünk, a gazdagság, a dicsőség, a hírnév, és vannak belső javak, amik vagy a test, vagy a lélek jólétét szolgálják. Tamás arra a következtetésre jut, hogy az igazi jó a lélek jólétét szolgálja. Mire kell itt gondolni? Az érényekre.

Ami a lelket igazán boldoggá tudja tenni, az olyan jó lehet, ami minden jót meghalad, végső soron egy abszolút jó. Azért feltételezhetjük, hogy a különböző javak között van egyfajta hierarchia. Vannak kisebb és nagyobb javak. Amivel el tudjuk érni a boldogságot, nem elsősorban az intellektuális érények, mint Arisztotelészénél, amelyek az erkölcsi érények fölött állnak, Tamásnál a kettőnek a kölcsönhatását látjuk. Egyszerre fontos számunkra az erkölcsi érény és az intellektuális érény, mert az értelmünk ismeri fel a jót, de az akaratunk indul el felé.

Amiben még kiegészíti Tamás Arisztotelészt, az Tamás teológusi szemléletéből adódik, mert megértve ezt a különbségtételt, hogy Arisztotelészénél a részleges és tökéletes boldogság miben más, Tamás azt mondja, hogy számunkra a földi életünkben csak a részleges boldogság adott, mert a lelkünk az, ami igazán boldog tud lenni, mert az érzékeinkkel nem tudjuk elérni azt a jót, ami bennünket, mint végső célt boldoggá tesz, vagyis az Istent. Magunkban hordozzuk annak az ígéretét, hogy egyszer ez a teljes boldogság osztályrészünk lehet.

Teológusként Tamás számára fontos az a felismerés is, hogy az akarat és az értelem együttműködik abban, hogy bennünket a boldogságra eljuttasson, mert az akaratunkat az érények megtartják a helyes úton, az értelmünket pedig világozássá, okossá teszi annyira, hogy lássuk, mi az igazi cél.

A részleges boldogság számunkra, attól, hogy részleges, még fontos. Kisebbségnagyobb mértékben meghatározza az életünket. Végső célként nem állíthatunk egy részleges jót magunknak, mint abszolút jót. Talán a legegyszerűbb válasza Tamásnak erre, hogy miért nem, az, hogy ha részleges jót teszek meg magamnak végső célként, akkor frusztráció lesz az osztályrészem, nem a boldogság. Ha például a gazdagságot megszerzem, nem biztos, hogy minden adva lesz számomra ahhoz, hogy boldog legyek.

Lehet, hogy hiányzik az okosság erénye belőlem. Komplexebb, összetettebb a kép, mint ahogy Arisztotelész felvillantja.

Összességében azt mondhatjuk, hogy nagyon sok közös pont van kettejük között, ami Tamás sajátossága, hogy ő is ebből a nagyon emberi boldogság-tapasztalatból indul ki, de Arisztotelésszel együtt láttatni szeretné azt, hogy az erényes élet minőségileg jobb, és nagyobb boldogságra vezet, attól függően, hogy milyen jót célunk meg magunknak. Az igazán nagy boldogságot nem a külső javak fogják megadni nekünk, hanem a belső javak.

(A március 28-án megrendezett, a „Boldogság közgazdaságtana” című szakkonferencián elhangzott előadás szerkesztett változata)

PATSCH FERENC SJ

Hitről és észről – lelkipásztori szempontból

A *fides* és a *ratio* viszonya a felvilágosodás óta klaszrikus téma a teológiában. Most persze kicsit gyakorlatiasabban szeretném megközelíteni a dolgot. De hadd kezdjem messziről, talán egy személyes mozzanattal. Ugyan most nem ez a fő munkám, időnként azért tartok lelkipásztorokat – végül is pap volnék. Ilyen alkalmakkor szeretek nem (csak) frontális előadásokat tartani, hanem beiktatni „interaktív” elemeket is. Szóval, élvezem, ha beszélgetésre vehetem a figurát... Főleg pedig, ha játszunk. Mert ilyenkor az üzenet, a mondanivaló is mélyebbre megy; például bibliodráma-elemek felhasználásával. Ismeritek az ilyesmit?!

Patsch Ferenc SJ

Az egyik közösségi játék, amit nagyon szeretek, így zajlik. Adva van egy csoport: 10 és 30 ember között. Beviszek egy csomó hittankönyvet és Bibliát (a legjobb erre az alkalomra a jugoszláv kiadású képes, meg a bibliai képregények!), és azt a feladatot adom, hogy ki-ki válasszon magának egy bibliai szereplőt, akivel vannak közös tulajdonságai, akivel szívesen azonosul. A meghívás arra szól, hogy próbáld meg gondolatban egy kicsit beleélni magad az illető szerepébe. Ezután keresni kell egy nagy feltámadott Krisztus-szobrot, és a terem közepére állítani (minden templomban lehet találni egyet-kettőt belőle – még sosem kellett magammal vinni! Az a feladat, hogy most mindenki helyezkedjék el Jézus Krisztustól *számára megfelelő, kifejező* távolságra. Végy fel egy testhelyzetet, ami éppen kifejez Téged. Ha megtörtént, körbemegegyek, és ha megérintem valaki vállát, elmondhatja, hogy ki ő, és miért. Nagyon érdekes dolgok szoktak kikerekedni ebből a játékból! Majdnem mindig van, aki Noét alakítja, aki a bárkájába összegyűjti az emberiség nagy családját, meg az állatok fajtáit. Akadhat Eszter királyné, aki közbenjár népéért a királynál. Esetleg Jákob, az agyafúrt fickó és nagy szerelmes: aki először becsapta apját és ellopta az atyai áldást Ézsautól; mígnem aztán őt csapták be, mivel – bár hét évet szolgál Ráhelért, akibe szerelmes volt – Leát adták hozzá; erre újabb hét évet kellett szolgálnia. (Ha én nő lennék, biztosan Ráhelt választanám, akiért 14 évet szolgáltam!) Rendszerint van Jób is, akit megpróbált Isten; vagy Mózes és Dávid, akik nagy bűnősként indultak. Kevesen merik választani, pedig van egy másik gyönyörű szerelmes történet is a szentírásban: a Tóbiás könyvében. Érdeemes elolvasni! Szegény Sárának hosszú ideig nem sikerült házasságot kötnie, mivel átok ült rajta (pszichoanalitikusoknak sok mondanivalójuk van a sztoriról...). Amikor azonban végre imádkoznak a nászéjszakán, megtörik az átok: Tóbiás megmenekül. Az angyaloknak kulcsszerepük van: a játékban is mindig akad egy-két angyalszereplő... Meg aztán vannak a meglepetések. Legutóbb például velünk jött egy nyolc éves forma

kisfiú is a lelkigyakorlatra – a papája nem tudott mit kezdeni vele, hát elhozta szegényt – ő aztán nagy bizalmasan odasomfordált hozzám a játék közben, s megkérdezte: „Oroszlán lehetek?” – „Naná, hogy lehetsz!” Hiszen a Biblia tele van oroszlánokkal! Hittétek volna? Persze – mondanom sem kell – nem azok közül az oroszlánok közül egy akart lenni, akit Sámson pusztá kézzel megfojtott, hanem azokból, amelyek megkímélték Sámuel életét... Máriák is minden csoportban akadnak (kiseddel vagy anélkül, térdelve vagy állva, az Atyához fordulva vagy éppen a Gyermekeket ringatva a karjukban – tetszés szerint!). Meg persze pásztorok is stb. Olyan jó lenne, ha egy kicsit ilyen szemmel is olvasnánk a Bibliát... Te melyik szerepben éreznéd jól magadat?

Tudjátok, én kit szoktam választani? Akivel könnyen azonosulok, az Tamás apostol. A „hitetlen” az apostolok között. De ez persze azt jelenti: akinek kérdései vannak. Ő az, aki *empirikus* bizonyosságot szeretne. Nem elégszik meg a szép szavakkal: bizonyítékra van szüksége. Meg akarja tapintani a Feltámadottat.

Azt hiszitek, hogy a papoknak nincsenek kétségeik? Szerintetek ők megúszhatják kérdések nélkül? Ők nem vágnak *többre* szép szavaknál? Hát, ez nem így van! Tudom, hogy – mivel messze állunk és rendszerint nagyokat mondunk – a legtöbbitetek számára úgy tűnik, mi felette állunk minden kételkedésnek. Mostanában beszélgettem egy rendtárral – igazán mély lelki ember –, aki egyszerre csak ezt mondta: „Tudod, nekem vannak bajaim a hittel...” Figyelemmel hallgattam. Saját emlékeim toluhtak fel: amikor nehéz helyzetekben olyan sokat próbált, bölcs lelkivezetőkre sikerült találnom, akik nemigen estek kétségbe egy ilyenfajta vallomástól. Minden megrendültség nélkül megértően bólogtattak; mintha csak azt mondtam volna, „ma éppen esik az eső”, vagy „bal lábbal keltem”, szóval, hogy ez a világ legtermészetesebb dolga... Szóval én, ha valaki ilyesmire beszél, igazából örülök neki: végre reális életkérdésekhez jutottunk! Mert az ilyesmi annak a jele, hogy az illető él: a hite is érik, változik. A változások pedig nemegyszer válságok, olykor súlyos krízisek útján valósulnak meg...

Akik teológiai tanulmányokra adják a fejüket, nemegyszer elmondják: azért jöttek, hogy ezáltal megerősödjön a hitük... Ha tanárként ilyet hallok, nem szoktam automatikusan ujjongani. Lehet ugyanis, hogy nem esnek egybe a szándékaink... Ismertem egy öreg filozófiaprofesszort, aki – persze tudatos provokációból – minden évben ezzel kezdte az első előadását: „Vegyétek tudomásul, én azért vagyok itt, hogy leromboljam a hitüket!” Beleértendő persze, hogy a régi helyett valami újat építeni csakis ezen az áron lehet... Meglehet, gyakrabban van szükségünk *de*-konstrukcióra, mint első pillantásra látszik. A heideggeri koncepció szerint ugyanis az a hit, amely nem teszi ki magát a kérdéseknek, nem érdemli meg a hit elnevezést.

Nos, erről aztán igazán sok mondanivalóm volna! A lényeg azonban három szóban is összefoglalható: a hitünk változik. Fejlődik, ha úgy tetszik. Ti sem ugyanúgy hisztek Istenben vagy Jézus Krisztusban, mint sok-sok évvel ezelőtt, még gyerekkorotokban. (Feltéve, hogy beleszülettetek és ilyen nevelést kaptatok...) Vagy ha igen, az bizony régen rossz!

A gyermek hite ugyanis – amiként egész hétköznapi élete – csodás elbeszélésekkel van telve. Ebben a világban angyalok jönnek-mennek – nincs semmi nehézség! De amikor a

gyermek megnő, és – mondjuk egyetemistaként – beiratkozik a TTK-ra, esetleg kérdései támadnak... Nem mindenki olyan szerencsés, mint a piarista szerzetesnövendékek, akik párhuzamosan teológiát is tanulhatnak, miközben mondjuk, megszerzik a mat-fiz. tanári diplomát. Mert ők időközben azt is megtanulják, hogy nem kell szó szerinti riportnak tekinteni a 6 napos teremtéstörténetet, vagy elhinni, hogy a víz, mint a kőfal állt kétoldalt, amíg az izraeliták száraz lábbal átkeltek a tengeren az Egyiptomból való kivonulás alkalmával... És hogy ettől nem kell a hitüknek összedölnie! Aki teológiát hallgat, annak esélye van arra, hogy a hite az értelmével párhuzamosan fejlődhessen. A hit így nem akad el – mint nagyon sokaknál – kisiskolás korban. Kiállja a kritikus kérdések próbáját.

Amit sugallni szeretnék, mindössze ennyi: ne féljete a saját kérdéseitektől! Ugyanaz az Isten, aki a fizika körvényeit teremtette, a Bibliát is sugalmazta egyúttal. És ő adta a józan eszünket is, hogy szembenézzünk a kérdéseinkkel. Nem azt mondom, hogy mindenre racionális válasz van: ilyet a művészet, a történelem vagy a filozófia tanulmányozásakor is hiába keresnénk! Csak arról van szó, hogy a hit nem abszurditás. *Fides és ratio* nincs ellentmondásban – ezt bízvást feltételezhetjük! Ha még szakadékat érzel a természettudományos világgéped és a hited között, akkor gyanakodhatsz rá: valamelyiket a kettő közül még nem értetted meg eléggé.

És persze talán a természettudományos világgépünk korlátait is érdemes itt hangsúlyozni, mert az is ide tartozik. Nemrég mesélte egy rendtársam – villamosmérnökként lépett be és szentelődött pappá (de ezzel nem árultam el túl sokat, mert ilyen éppen több is van a magyar jezsuita provinciában), hogy egyszer megkérte egy ismerős család, hogy segítsen rajtuk. Mi a probléma? – érdeklődött. A négyéves kislányukról van szó: súlyos légzési nehézségekkel küzd. Időről időre asztmás rohamok törnek rá, ilyenkor lélekszakadva kórházba viszik, az egész család traumatizálva van, nincs egy perc nyugalma sem. Egy szó, mint száz: adja fel neki a betegek kenetét! Mit lehet egy ilyen kérésre válaszolni? A rendtársam is hímezett-hámozott, hogy hát ugye ő nem csodadoktor, nem varázsló; de hát ilyesmit egy papi ember ugye nem tagadhat meg, ráállt hát az alkura... Amikor megérkezett a családhoz – igazán vallásos házaspár – leültek énekelni és imádkozni a nappali szobában. A kislány meg közben teljesen fel volt spannolva: össze-vissza rohangált a szobában, mint egy kis atomhangya/mérgezett egérke... Egyszerre csak odabújt a „pap bácsihoz”, és halkán a fülébe súgta: „És igaz, hogy most Jézus itt van, és meg fog gyógyítani!” Hát, erre sem volt éppen könnyű válaszolni, de ez már csak egy ilyen nap... A kollégám visszasúgta nagy halkán: „hát, hogy itt van, az biztos...” Aztán a kislány is lenyugodott kissé – csak nem lehet egész nap az asztal körül nyargalászni –, egy alkalmas pillanatban csak sikerült elkapni: meg is kenték, ott ahol „kell” (ahol érték)... A házaspár egy fél év múlva jelentkezett újra, telefonon, ahogy szoktak: „Te, csak akartuk, hogy tudd: még nem tértek vissza a rohamok!”

Jól van, jól van: én is tudom, hogy – mint minden más „csodára” – erre is lehet természettudományos magyarázatot is találni: pszichoszomatika, meg minden más. És kell is talán, mert – ahogy a megértés hitre szorul, úgy a hit is keresi a megértést (*fides quaerens intellectum*). A lényeg azonban az, hogy ezek a magyarázatok nem kizárják, hanem kiegészítik egymást. Meggyőződésem, hogy a világ több annál, mint amit

a természettudományok képesek feltárni belőle: „több dolgok vannak égen és földön”, hogy Szophoklésszal szóljak...

Jól értsétek, amit mondok: nem hinném, hogy a Bibliában sajátosan, és a keresztény kinyilatkoztatásban általában a csodák volnának igazán lényegesek... Persze előfordultak egészen biztosan, ahogy ma is előfordulnak; Jézus Krisztus csodái nélkül aligha terjedt volna futótűzként a kereszténység. De nem az a fontos, hogy Jézus járt-e a vízen vagy sem... 2000 éves szövegeket nem riportként, hanem irodalmi műfajuk szerint kell értelmezni – nem pedig a mai történettudomány mércéit számon kérve rajtuk! Galilei fején találta a szöveget: a Szentírás nem arról tanít, hogy hogyan működik a menny, hanem arról, hogyan jutunk a mennybe! (Ez az indoeurópai nyelveken szellemesebben hangzik...)

Még talán két rövid történet – ha már ilyen prédikáció-szerűre sikerül ez a bejegyzés. Az első Élisabeth Leseur, egy francia misztikus élettörténete. Igazán regényes! A férje racionalista, felvilágosult orvos, a francia antiklerikális mozgalom egyik vezetője. Az asszony egész életében titkon imádkozott a megtéréséért, és titkos naplójában próféciaként leírta, hogy pap lesz belőle. Élisabeth korai halála után nem sokkal a férj viharos megtérést élt át, domonkos szerzetbe lépett, pappá szentelték. További életét felesége írásai terjesztésének szentelte – 27 évvel élte őt túl.

Vagy ismeritek a Fokolare-mozgalom alapításának történetét? Az első világháború alatt történt: egy maroknyi keresztény fiatal egy olasz kisvárosban a bombázások közepette egy bunker mélyén átélte a közvetlen életveszélyt. Egyszerre csak tudatosan elhatározták, hogy mostantól kezdve úgy igyekeznek élni, hogy bármelyik pillanatban nyugodtan meghalhassanak. Mit jelent ez? Ők így értették: megpróbálják feltétel nélkül szeretni egymást. Talán nem is olyan különös, hogy ezzel egyidőben arról is tapasztalatot szereztek, hogy Jézus Krisztus ott él közöttük. Persze nem úgy, mint Elvis Presley, aki állítólag máig is feltűnik olykor Memphis Tennessee-ben, vagy más amerikai nagyvárosokban. Hanem, hogy *valóban* feltámadt!

Teológiai igazságok nem léteznek az életünktől elszigetelt formában: közük van az életünkhöz. A feltámadással, az ember örök sorsa kinyilatkoztatásával Isten nem a kíváncsiságunkat akarta kielégíteni, hanem segíteni akart bennünket az üdvösségre. A saját magával való végső találkozásra akart felkészíteni – arra, ami mindannyiunkra vár! Mit akart vele nekünk Isten mondani? Vannak teológusok, akik úgy gondolják, hogy az első tanítványok találkozásai a feltámadottal nem különböznek minőségileg azoktól a tapasztalatoktól, amiket mi ma szerezhetünk (és szerzünk is) róla. Ha tehát szeretnétek találkozni Vele, menjetek Szentlélek-szemináriumra, Alpha-kurzusra, vagy – én nem bánom – akár Szent Ignác-i lelkigyakorlatra is! De a legfontosabb, hogy próbáljátok meg ingyenesen és feltételek nélkül szeretni egymást. Itt talán ideje is már befejeznem...

Jézus Krisztus, adj bátorságot a szívünkbe önmagunk lenni! Fogadj el minket, örömeinkkel és bánatunkkal, erényeinkkel és bűneinkkel, hitünkkel és kétségeinkkel együtt. Fogadj el minket szőröstül-bőröstül, hit és ész Teremtője! Tárd fel, ha akarod, a titkos összefüggést teremtett műved és megváltásod között. És adj nyitottságot, hogy a Te halk hangodat keressük, és meghalljuk a szívünk mélyén! Amen.

Betegség és vallásosság

Megköszönöm a gondviselő Isten mellett önöknek, hogy részt vehetek életem első kardiológiai kongresszusán, mint előadó. *Auditor pars altera* – mondhatnám nyitásképpen. Zavar, hogy kolláréban, papi civilben állok itt, igazából egy pizsama, egy köntös jobban illene, mert még 11 héttel ezelőtt Parádfürdőn egy könyökmankóval jártam (elneveztem kölyökmankónak, mert tudtam, hogy egyszer kiöregszeknek mellőlem), és úgy állok ehhez a témakörhöz – betegség és vallásosság –, mint aki öt éven belül hat műtéten estem át. Két tumorból sikerült a gondviselő Isten zöld lámpája által visszajönnöm, mindkét oldalon a csípőmben be vagyok vasalva, amellet COPD-m van, és még négy basaliómát is eltávolítottak az utóbbi félév során. De itt vagyok, és úgy jöttem ki a betegségből, hogy nagyon rövid időre zártam azt, hogy beteg vagyok.

Segítségül hívom John Henry Newman kardinálist, akit néhány éve avatott boldoggá egyházunk. „Élni annyit tesz, mint változni, a teljesség azt jelenti, gyakran változtunk meg.” Mi emberek, a csillagos ég a határ alapon állandóan a teljességre kell, hogy törekedjünk, az életet pedig nyitottan kell fogadnunk. De valljuk meg őszintén, amikor hirtelen egy változás áll be az ember életében, és a legradikálisabb lesz a betegség, akkor nagyon össze tudunk omolni. A változás először is szomatikus szinten igen szignifikáns, hölgyeknél a szépkorúság, uraknál az öregedés folyamata.

A következő a mentális, itt Rainer Maria Rilket hívom segítségül. Egyik versének kezdete: Egyre táguló körökben élek. Ezt azt jelenti, hogy az ember elsősorban mentálisan, szellemileg kell, hogy változzon, gazdagodjon. Nem véletlen, hogy ezt a képet tettük ide, az agy mellé, amelyen egy Down-kóros kislány megfordított szereppel hallgatja a doktor bácsi szívét. Elgondolkodtató, hogy akik eleve úgy születtek meg, hogy veleszületetten már változnak, sokkal vidámabbak, tisztábbak, nyitottabbak az élet kihívásaira.

Az a bizonyos spirituális tartománya az emberi személyiségünknek, amelyben az első kép Teréz anya képe, hiszen őt most boldoggá és hamarosan szentté avatja az egyház, aki tudta kezelni lelkileg a változást. Amikor a Gazda, vagy a transzcendens valaki segít, higgyük azt, hogy a betegségben, a változásokban rendkívül fontos a lelki jelenlét, a lelki elkísérés. Valljuk meg, legtöbbünk, és jó magam is, amikor beteg lettem, pedig ennek már jó pár éve volt, teljesen összeomlottam. Micsoda gyászszakasz, amit az ember átél.

Ilyenkor a legtermészetesebb reakció az lesz, hogy az a bizonyos, eredetileg arányosnak tűnő szomatikus, mentális, illetve spirituális tartományunk arányossága megszűnik, felbomlik. Helyére belép egy új állapot, amelyben a test, mindent visz alapon (testszagú világban élünk), s ez a társadalomban világszerte, a médiában ugyancsak, irreverzibilis módon jelentkező fájdalom. Ha testileg az ember beteggé válik, akkor

sajnos a legrosszabb reakció, hogy a mentalitásunk és a spiritualitásunk is összetörik, elzsugorodik, sőt van, akinél teljesen kialszik. Nagy kérdés, hogy akiben korábban sem volt spiritualitás, ott még tragikusabb a helyzet. Ebből az állapotból azt kell leszűrnünk, hogy határhelyzetbe kerültünk. A kiváló, XX. századi filozófust, Karl Jasperst hívom segítségül, aki azt mondja, hogy „a határhelyzetek olyan pillanatok, amelyeket rendszerint a rettegés, a felelősség, a büntudat vagy a szorongás érzéke kizár, melyben az emberi elme szemben találja magát saját korlátaival és határaival. A hamis biztonsága semmivé foszlik. Túllép rajta, és az öntudat új tartományába lép, szükségünk van ilyen korlátokra, határhelyzetekre ahhoz, hogy felnőjünk.”

Saját tapasztalatom és 32 éves lelkipásztori tapasztalatom, hogy a betegség az, amikor az ember egy emelőszerkezetbe kerül, és nem a szomatikussága, nem a mentalitása, hanem a spiritualitása lesz az a megtartó erő, amely elkezdi őt a fövenyről (itt most ösztönösen Gorkij Éjjeli menedékhely drámájának címe jut eszembe, orosz nyelven На дне, a fövény, a legrosszabb, a zaj) elindítani, és ehhez belülről jön valami csodálatos erő. A zuhanást el kell felejteni. Én magam is hasonlítok ahhoz, aki megdöbbszent, ahhoz, aki zuhan. Teljesen összetörtem, de hála Istennek ez nagyon rövid időre volt zárva, néhány órát, néhány napot vett csak el tőlem, ez a teljes tehetetlenségérzés, amelyen végül túl tudtam tenni magam.

Különösen is jellemző ránk, magyarokra az önsajnálát. Hektoliternyi vizet tudunk szaporítani a könnyeinkkel. Ahogy a zsoltáros mondja: könnyeidet tömlőbe gyűjtöm. Ilyenkor az ember gyakran bezárul, elmagányosodik, és kilátástalanságba kerül. A megoldás nem mi vagyunk. Az ember nem Münchhausen báró. Nem csak a betegségben, minden nap, mert nem tudom, hogy egy perc múlva mi történik velem, de az életem a Gazda tenyerén zajlik. A numinózum tenyerén élünk. Mécs Lászlónak van az Aranyos kicsikém verse. A világosság az emberben igazából belülről van. A fény bennem volt mindig, de ha nem nyitom ki a lélek legmélyebb bugyrát, akkor ez a fény soha nem fog belülről átragyogni. Ne felejtsük el, hogy a Biblia legelső mondata a Teremtésben – sok Bibliában rossz a fordítás –, hogy az első nap megalkotta Isten a fényt. Mert ahol a fény van, ott a káoszról kozmosz, az összevisszaságból rend születik. Véget ér a tohuvabohu.

Az ember, görög nyelven antroposz, an orao az a valaki, aki először felnéz, aztán mélyen magába, a saját lelkébe ezt a világosságot és ezt a fényt felfedezi. Karl Gustav Jung gondolata: „ahol az ember elbukik, megbotlik, ott aranyat talál”. Itt érezzük meg, hogy Jézus Krisztus a történelemnek egy döbbenetes személyisége. A hároméves életéből legtöbbször a szenvedéssel töltötte és a szenvedését adta elénk, jelezve, hogy nincs betegség, változás nélkül emberi élet. Úgy lett hozzánk hasonló, hogy ezt a betegséget, ezt a szenvedést a mélységekig megélte, kiitta azt a bizonyos poharat. Soha nem önsajnálkozva, hanem an orao, felnézett a Gazdára, az Abbára és azt mondta: fiat voluntas tua.

Tudjuk jól, hogy Albert Einstein munkásságának egyik legnagyobb megállapítása, hogy létezni kell egy egyesítő mezőnek, ahol a negatív és a pozitív erők valamiképpen konszenzusra jutnak (jobban szeretem a harmónia szót, ami az igaz, a jó és a szép

együtt). A mai világ és minden ember ezt keresi. (Egy párkapcsolatban a szépet egy férfi a nőben, a jót a nő a férfiban. Ha ezt a jót és a szépet összeadjuk, az a kapcsolat az igaz.)

Lehet ez az egyesítő mező a hit? Számomra csak ez jelentette, hogy be mertem abba az emelőszerkezetbe szállni, és átadtam magam az erőnek, amely belőlem jött, és úgy hívják, hogy a hitem, a kegyelem. A hit és a kegyelem. De amennyire szélesre tudom tárnai a lelkem, annyi ajándékot fogok befogadni. A hit – és itt Madách Az ember tragédiájára is gondolhatunk – túltesz a nehéz pillanatokon. Az ember tragédiája elején van ez, hogy a fekete és a fehér golyó állandó harcát vívja egymással, de ez a küzdés a lét maga. Ebből születik valami. Ez az egyesítő mező? Azt mondom, igen.

Ha más szempontból nézem, ez a hit. Ezt mi élteti? Itt Ferenc pápára hadd utaljak, a Rio de Janeiro-i Copacabanán három gondolata volt a Szentatyának, a remény, a bizalom és a harmadik, engedjük, hogy Isten megleljen minket. Itt jön a nagy paradigmaváltás, hogy az ember az emelőszerkezettel egy új állapotba kerül. Jól ismert kép a Passió című filmből: Pilátus megkérdi Jézustól, mi az igazság? A probléma az, hogy a kérdés rossz, mert az igazság nem egy eszme, nem egy ideológia (lásd kommunizmus, liberalizmus). Ettől szenved Európa, szenved Amerika. Kínában, vagy Japánban érdekes módon nincs válság.

Az igazság: valaki. A numinózum. De nem én, hanem a Te. Ezért a házasságok válsága. Párhuzamba kell állítani az embernek a hit válságát és az erkölcs, a személyiség, a társadalom, a család válságát, és a betegségben a válságokat. Mennyit jelent a szuggesszív megnyilatkozás, az erő. Jézus az igazság. Az igazság valaki. Az embernek, úgy mint egy növénynek, van földlabdája. És itt a bizalom eszközei jönnek. Első és legfontosabb a család. Nem vagyok magányos. Első gondolatom édesanyám volt, hogy ő engem hazavár, és mi ketten vagyunk, és nincs más. Ezt a Gazda súgta nekem, hogy neked haza kell menned és kell vigyáznod rá, és egyből a fehér golyó legyőzte a feketét. Azután ott vannak a kezek. Éreztem a jelenlévők imáit. Itt vannak azok az orvosok, akik visszahoztak a sír széléről.

A bizalom eszközei önök elsősorban. De az orvos a gyógyításban 15 százalék, ugyanennyi a gyógyszer, és 70 százalék, hogy be mersz-e a Gazda emelőszerkezetébe állni. Ez a nagy kérdés. Ismerünk szomatikusan sérült embereket, vagy mondjuk ki, nyomorékokat. De melyikük sír? Egyik sem. Mindnek célja van, értékorientáltak, előrehaladnak. Mi tehát az igazi rehabilitáció? Amikor a három, arányosnak tűnő komponensünkből a spiritualitás szinte mindent megtart. Ahol van lélek, ott van mentalitás, és ahol lélek és mentalitás van, ott a testünk a gyerek.

Hadd idézzem önöknek zárásképpen Szigeti József domonkos atya gondolatát, aki így ír a testünkről. A legkevesebbet foglalkozunk vele. Legtöbbször csak a kéj eszközének tartjuk. Tessenek párhuzamot vonni ma az étkezési kultúra és a szexuális szabadosság között. Ma az emberek nagy része zabál. Mindent megeszünk. A szexualitásunkban pedig csak egy, hogy elfogyasztom az igényemet. Az emberek összezusgorodtak. Mi ezzel szemben harcolunk, orvosok és lelkészek és Krisztus-hívók és igazságra törekvők, akik be merünk állni a sorba.

Zárásképpen Ferenc pápának már említett gondolatát idézem. Higgyék el, hogy Isten minden nap meglep minket. Emlékszem, Parádfürdőn történt, hogy egyszer csak négy kilométert mentem a két „kölyökmanómmal”, aztán már hetet, aztán már elhagytam a könyökmanót és jól leszidtak érte a doktorok. Ma már kerékpározom, minden másnap nordic walking gyalogolok, és egészen másképp állok a testemhez. Vagyázok rá, minden rezdülésére figyelek, de nem ő irányít engem, hanem én őt.

Befejezésül hadd mondjak el egy svéd mesét. Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy Aliz nevű, 11 éves kislány. Gyönyörű, szőke haja volt, búzakék szeme. Nagyon boldog volt ez a gyermek. Bement reggel az édesanyja, megcsókolta a homlokát, felnyitotta a spalettát és azt mondta, kelj fel Alice, megyünk az iskolába. Onnan hazahozta, együtt tanultak, hétvégén mentek a nagyihoz, nyáron bejárták fél Európát. Egyszer csak az anya kezdett sápadni, tumor, néhány hónap után elment, exitált. Fialat volt az apuka, egy év múlva mostohát hozott a házhoz. Ez a mostoha is bejött, feltépte a spalettát, keljél már, ne lustálkodj! Nem ment el vele az iskolába, hétvégén lerakták a nagyinál, ők pedig mentek, utaztak valahová. Teltek, múltak a hetek, és a kislány teljesen elmagányosodott.

Az egyik reggel, amikor bejött a mostoha, azt mondta neki, mondd, miért bánsz te így velem? Miért nem mutatkozhatok veled? Erre megszólalt a mostoha: miért, miért, mert te púpos vagy! Odament a kislány a tükörhöz, és amit neki eddig soha senki nem mondott, és nem is figyelte, ott volt a hátán a púp. Nyomorék! Szégyellték. Néhány hónap, és utána ment anyunak. De eljöttek érte az angyalok, feltépték a sírgödört, s azt mondták, gyere Alice, megyünk haza anyuhoz. Alice elkezdett sírni, és azt mondta, nem, hogy mennék én a púppal az édesanyámhoz az égbe? Akkor azt mondták az angyalok: te buta, hát ez nem púp a hátadon, hanem a növekvő szárnyaid. Nézd csak, már ki is nyíltak, hogy velünk, suhogva, sebesen menjünk az édesanyádhoz.

Én kívánom önöknek, hogy nagyon soká legyen szárnynövelő állapotuk. De sic itur ad astra! És merjék azt az emelőszerkezetet vállalni.

*(Március 21-én, az Egri Kardiológiai Napok keretében
elhangzott előadás szerkesztett változata)*

A presbiter, mint segítőtárs

A Magyar Református Presbiteri Szövetség Dél-borsodi Szervezete március 30-án Miskolcon rendezte meg tavaszi konferenciáját. A presbiter feladatairól Riskó János kistarcsai lelkipásztor tartott vetített, képes előadást. Mi is e témakörben kérdeztük.

– *Milyen szerepeket tölt be a presbiter a gyülekezetben, és hogyan, kinek lehet segítőtársa? Mik is pontosan a feladatai?*

– Segíti a lelkészt és segíti a gyülekezetet is. Mégpedig a lelkészt úgy, hogy igyekszik mindent megtenni, hogy a gyülekezet jobban el tudja őt fogadni. A gyülekezetet pedig abban segíti, hogy a lelkész tudja a gyülekezetet elfogadni. A presbitereknek segítő feladatuk van. Ha valaki ezen túllép, azzal is árt, és hogyha valaki kevesebbet tesz, mint segíti a gyülekezetet és a lelkészt is, akkor nem tölti be a feladatát. Ezt akkor tanultam meg, amikor egy nagy gyülekezetben voltam lelkész. Amikor odakerültem a rendszerváltás után egy jó pár évvel, akkor az a gyülekezet egy rendkívül nehéz helyzetben volt, mind anyagilag, mind pedig létszámában.

És én úgy éreztem, hogy mindent meg kell tennem. Mellettem volt egy nagyon erős, segítő csapat, mondhatom azt, hogy voltak fizetett alkalmazottak is, önkéntesek is vagy 50-en, akik munkatársként segítettek a lelkipásztori munkámat. Úgy éreztem, hogy bár szívem szerint mindent megteszek, mégis azt éreztem, hogy nagy az elégedetlenség, széthúz a gyülekezet, hiába beszéltem a lelkükre, hogy ez így rossz irányba megy. Azt gondoltam, hogy így semmiképpen sem akarom a gyülekezet életét megkeseríteni, és inkább eljöttem abból a gyülekezetből. Nyíltan fölálltam, hogy én abból a nagy gyülekezetből eljövök. És az volt a meglepetésem, hogy a lelkészek őszintén megnyíltak, és elmondták saját problémájukat, amit korábban senkinek nem mondtak el, amit nagyon titkoltak, és őszintén beszéltek, hogy nekik is voltak ilyen nehézségeik. De hát nem mertek eljönni onnan, vagy csak nagyon nagy konfliktus árán tudtak eljönni. Felismertem bizonyos típusproblémákat, amiket ha elkövet egy lelkész, ha nem figyel oda, akkor megkeseríti a saját szolgálatát is és a gyülekezet életét is.

– *Melyek ezek a tipikus problémák?*

– Ezek a típusproblémák az első időben jelentkeznek. Az első évben az, hogy a lelkész nem tudja kifejezni, hogy ő elfogadta a gyülekezetet. Szavakba persze mindenki ezt mondja, de ennél sokkal fontosabb a szavak nélküli kommunikáció. Nem tudja

Riskó János

kifejezni, hogy elfogadta a gyülekezetet, elfogadta az elődjét, elfogadta a presbitériumot. Pedig éppen ez a kölcsönös elfogadás lenne az alapja annak, hogy a lelkészt a gyülekezet is elfogadja, és így teljes harmóniában tudják elkezdni, a későbbiekben továbbfolytatni a munkát. Van 11 lépés, kezdve azzal, hogy a lelkész, amikor egy gyülekezetbe kerül, ne akarjon mindent megváltoztatni, aztán hogy hogyan viszonyuljon az elődjéhez, hogyan viszonyuljon azokhoz a presbiterekhez, akik a korábbi időben meghatározták a gyülekezet életét. És vannak lelkészek, akiknek a helyzetük-nél fogva, tehát nem a tehetségük, a hitük vagy az eredményük miatt, könnyebben megy, és vannak, akiket nehezebben fogad el a gyülekezet...

– Adott esetben meddig terjed egy presbiternek a hatásköre? Meddig „mehet el” egy presbiter?

– Amíg érzi, hogy segíti a lelkészt és a gyülekezetet. A segítség mértéke a döntő. Volt egy érdekes eset az életemben, ami szimbolikussá is vált a számomra. Találkoztam egy baptista lelkészrással a szórványban, aki viccesen megkérdezte, hogy hova megyek. Presbiteri gyűlésre. És te, hova mész? – kérdeztem vissza. – Megyek esketni! – Húú, ebben a hőségben a ti kis templomotokba nem lehet könnyű esketni! – Nevetett, láttam, hogy viccre veszi, és azt mondta: „de azért nekem mégis csak jobb az esküvő! Mert én azt mondom a fiataloknak, hogy fogjátok meg egymás jobb kezét és mondjátok utánam az esküt. De te nem mondhatod azt a presbitereknek, hogy mondjátok utánam.” Elgondolkoztam rajta, mi éppen egy templomrenoválás előtt voltunk... Elmondtam a történetet a presbitériumnak, hogy fogjuk meg (ne le!!!) egymás kezét, segítőtleg, támaszul, és akkor nem lesznek nehézségeink. És így is volt. Tehát addig terjed a presbiternek a segítő lehetősége, amíg a lelkésznek a munkáját, a gyülekezetnek az életét kibontakoztatja. Ha már lefogja a kezét, ha már úgy érzi, hogy neki féknek kell lennie, akkor mindenkinek azt mondanám, hogy gondolja át a maga szolgálatát.

– Manapság vannak olyan gyülekezetek, ahol azzal küzdenek, hogy egyáltalán fenn tudjanak maradni. Hogyan lehet arra buzdítani a híveket, ahol kevesen vannak, hogy vállalják a presbiteri feladatot még akkor is, ha nagyon sok munkával és kihívással is jár?

– Az a tapasztalatom, hogy szívesen vállalják ezt a funkciót azok, akik átadták az életüket az Úr Jézusnak. Szerintem arra kell bátorítani a gyülekezetet, hogy vállalják fel a szolgálatot. De nem mintegy kötelességet, hanem mint az új életüknek a gyümölcsét. Egy lelkészrássam mondta, hogy egy nagyon tisztelt presbiter temetésén felkért valakit: vállalja el a presbiteri szolgálatot. Az illető nagyon vonakodott, kért egy hét haladékot, hogy addig átgondolhassa a presbiteri tisztséget. És egy hét múlva azt mondta a lelkésznek, ha letehetem a bűneimet a lelkész előtt egy imádságban, egy lelkigondozói beszédben, akkor igen, vállalom. Ha most valaki eddig eljut, hogy neki lelkileg újemberként, letéve a bűneit kell segíteni, akkor lesz alkalmas a presbiteri szolgálatra.

– *Mennyire fontos, hogy megújuljon a presbitérium, illetve megújuljanak a presbiterek?*

– Ez így egy nagyon érdekes kérdés. Mert mi az, hogy megújuljon? Mi az, hogy megújulás? A mi református felfogásunk szerint a megújulás az, hogy visszatérünk a forrásokhoz. Ha a presbiterek visszatérnének az evangéliumhoz, Jézus Krisztushoz, akkor megújul a presbitérium. Amíg csak új ötleteket hoznak innen-onnan, akár nyugatról, akár keletről, az nem valószínű, hogy meg is fogja újítani a presbitérium munkáját.

– *A presbitérium alapvetően idősebb tagokból áll, ugye az ősi funkciójánál fogva, de azért sok helyen találkozunk azzal, hogy 20-30 éves fiatalokat is bevonnak ebbe a munkába. Elég tapasztaltak ebben az életkorban, hogy ellássák ezt a munkát és szolgálatot?*

– Az a tapasztalatom, hogy ez nem mindig életkorfüggő. Van, aki 30 évesen rendkívül nagy élettapasztalattal rendelkezik, és van, aki nem. Nekem már felnőtt, 30 éves gyerekeim vannak. Én azt kértem tőlük, hogy most még ezt ne vállalják. Nagyon sok munkájuk van, gyereket nevelnek, nem tudnák teljes szívvel végezni. Hiába vezető emberek, de a konfliktusmegoldásban nincs elég tapasztalatuk. Azt látják, hogy ők mit akarnak, csak azt nem biztos, hogy látják már ilyen fiatalon, hogy a másikkal hogyan kell együttműködni. Úgyhogy én azt kértem: várjanak. Minden fiatalnak ezt tanácsolom, hogy egyszerre túl sokat ne vállaljon, hogy utána ne váljon kiegészített emberként csalódottá, és ne mondja azt, hogy senkivel sem lehet a református egyházban együttműködni. Idő is kell, évek is kellene ahhoz, hogy valaki megérjen a presbiteri szolgálatra, az együttműködésre.

– *Az ember azt gondolhatná, hogy mindezt minden gyülekezetben tudják. Mindenki tisztában van a szerepével, a feladataival. Tényleg evidens az, amiről beszélünk?*

– Egyáltalán nem természetes, hogy mindenki tudja. Sőt, az a tapasztalatom, hogy a legtöbben nem tudják. Mindenki jót akar, mindenki jó szándékú, az a legnagyobb tragédia, amit a magyar közmondás így fejez ki, hogy a pokolba vezető út jó szándékkal van kikövezve. Mindenki jót akar, mindenki segíteni akar, és a legnagyobb baj az, hogy tartom, hogy bár sok előadás el is hangzik, de intézményes segítsége nincs a különböző szereplőknek (lelkészeknek, a presbitereknek, illetve a gyülekezetnek). Egy olyan lelképásztori intézményre gondolok, ahol tudatosan felvállalnák a segítséget. Nem a lelkigondozást, hanem az abban való segítséget, hogy a későbbiekben, a szolgálat további részében, konfliktusok ne alakuljanak ki. Erre a fajta segítségre nagy szüksége lenne az egyháznak.

Kojsza Péter

CZAKÓ ISTVÁN

Pyrker János László egri érsek (1.)

ELŐSZÓ

December 2-án van Pyrker János László egri érsek halálának évfordulója. A főpásztor 1847-ben hunyt el Bécsben. Meg kell emlékeznünk róla, mert Eszterházy mellett az ő tevékenysége hagyta a legtöbb maradandó nagy művet Eger városában.

Az ő műve a bazilika. Ha semmi mást nem épített volna, akkor is egyik legjelentősebb főpásztorunknak kellene tartanunk.

Rögtön érkezése után elkezdte az egyházmegye hivatalos látogatását. Ennek emlékéért a plébániák levéltárában őrzött Visitatio Canonica-ban találjuk meg. Aki helytörténettel foglalkozik tudja, milyen nagy jelentősége van ennek a feljegyzésnek, amely az egyházközség – abban az időben a világi közösséggel egybeesett – állapotát a legaprólékosabban rögzíti.

Ő létesítette a tanítóképzőt is. Már gyakorlata volt ebben. Szepesváraljai püspök korában egyik első dolga volt a tanítóképző létesítése. Mivel tudta, milyen hosszadalmas az udvari bürokrácia buktatóin át keresztülvinni az engedélyezést, az alapító okiratot személyesen vitte fel a császárhoz. Így az intézmény három hónap múlva már működött is. Egerben is ilyen gyorsan indult meg a tanítóképző.

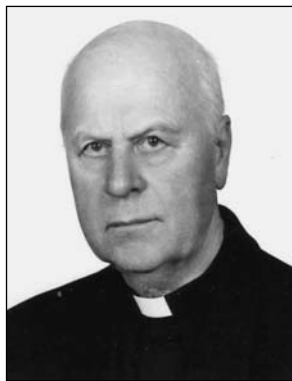
A székesegyház megépítésével kiemelkedő művet alkotott. Az ország második legnagyobb temploma az egri bazilika. Barátságos, kellemes, szép épület. Nagy, de nagysága nem nyomja agyon az embert, mikor átlépi a küszöbét, emelkedett érzések töltik el szívét.

Európai ember volt; napjaink legkorszerűbb embere lehetne.

Székesfehérvár mellett született, Lilienfeldben, Ausztriában volt ciszterci apát, Szepesváralján – ma Szlovákiában van – püspök, Velencében, az egyház egyik legnagyobb tekintélyű egyházmegyéjében pátriárka és Egerben érsek. Beszért magyarul, németül, franciául, olaszul.

Tevékenysége nem korlátozódott Magyarországra: alkotott Bécsben, Karlsbadban, Velencében, Bad Hofgasteinben. (Ez utóbbiról alig tudunk valamit, mert ma is az európai legelőkelőbb és leggazdagabb osztályok nyaralóhelye.)

Bécsben gimnázium és utca van róla elnevezve, Bad Hofgasteinben szobra és utcája van, Velencében a patriarkátus falán emléktábla hirdeti a népért való áldozatos tevékenységét.

Czakó István

Egerben a bazilika, a tanítóképző (ma pedagógiai főiskola), a szarvaskői szoros átvágása hirdeti emlékét – illetve hirdetné, ha a nép tudna róla. És van egy fél tér is elnevezve róla: Eszterházyval osztozik egy téren, a tér nyugati oldalán két számon van Pyrker neve: a Bazilikán (Pyrker tér 1.) és az érseki székház hátsó kijáratán (Pyrker tér 2.).

A SZÜLŐI HÁZTÓL A LILIENFELDI KOLOSTORIG

(1772. november 2.–1792. október 8.)

1772. november 2-án született Nagylángon. A helység Zichy grófnő birtokának központja volt, ma Soponya községhez tartozik. Apja Bozen környékén született, Tirolban. A hétéves háborút a poroszok ellen Luzsinszky tábornok hadsegédeként küzdötte végig. A háború után a tábornok magával hozta katonáját Magyarországra és lánya birtokainak vezetésével bízta meg. Anyja Branzollból származott. Tízéves korában elveszítette szüleit, Luzsinszky tábornok megsajnálta, magával hozta Magyarországra. Mikor felnőtt, honfitársa, Pyrker édesapja, feleségül vette.

Pyrker János a legidősebb gyermek volt a családban. Székesfehérvárott járt elemi és középiskolába, filozófiát Pécsen tanult az Akadémián.

Mivel kisebb és véznább volt az öccsénél, apja azt mondta róla, hogy lóra termett, és már korán lovaglásra fogta.

Első általános iskolás korában megrázó élménye volt. A Mikulás egy krampusszal sorra járta a házakat, rossz gyerekeket gyűjtöttek. Őt is megfogták, beletették egy zsákba azzal, hogy a kútba dobják. Magán kívül sikoltozni kezdett, lázas beteg lett, haza kellett vinni, és csak hosszú idő után vihették vissza az iskolába.

Ez az élmény olyan mély hatással volt rá, hogy egész életén keresztül emlegette és későbbi betegségének okát is ebben látta.

Mikor az Akadémián befejezte tanulmányait (1789), hazatért, és arról ábrándozott, hogy katona lesz, mint apja volt. Abban az időben kezdett a törökök ellen háborút II. József. Az ifjú terveit a család nem látta jónak. Szerencséjére a háború gyorsan véget ért. A császár csúfos vereséget szenvedett, gyorsan békét kért és kapott. Pyrker tehát nem lett katona.

A család egyik ismerőse állást szerzett neki a budai Helytartótanácsban. Iratokat kellett neki másolni, fogalmazni. Munkájával nem voltak megelégedve, mert nem tudott jól németül. Ő, aki később a német irodalom klasszikusa akart lenni, és terjedelmes műveket írt németül.

Budán nagyon szerény körülmények között élt, azt is mondhatnánk, hogy nyomorgott. Keresetének legnagyobb részét a szállásra költötte, és mivel nagyon szerény jövedelme volt, mindig szerényebb körülmények közé jutott. 1791–92 telén fűteni sem tudott. Szülei egy lelkiismeretlen ember miatt minden vagyonukat elveszítették, nem tudták segíteni.

A költészettel korán eljegyezte magát. Virág Benedek és Ányos Pál is tanították. Virág Benedek a pálos rend feloszlása után Budára költözött. Egy irodalmi kör alakult Virág Benedek körül. Pyrker többször megjelent ebben a körben és találko-

zott az ismert költő-tanárral. Budán Pyrker sokat olvasott, és már itt megpróbálkozott a versírással.

Elhatározta, hogy Palermóba, Szicíliába megy, ott írnokként beáll egy olasz gróf szolgálatába. Talán itt kell rámutatni rendkívüli tehetségére és szorgalmára. Grazból postakocsin utazott egy olasz tudóssal, aki nagyon dicsérte olasz kiejtését. Tehát tudott olaszul. De tudott magyarul, németül és franciául. Ekkor húsz éves volt.

Triesztnél érte el a tengert, ami nagy hatással volt rá. Onnan Velencébe ment. Velencében akkor tartották az úrnapi körmenetet. Pyrker ámulva nézte a fényt, a pompát, és nézte a pátriárkát, aki a körmenetet vezette. Akkor még nem is álmodott arról, hogy egyszer ő vezeti így a körmenetet, ő lesz a velencei pátriárka.

Velencéből tovább indult Szicíliába, de oda soha nem ért el. Nápolyban ugyanis mindenét ellopták. Kétségbeesésében az osztrák–magyar konzulhoz fordult, aki segített ugyan rajta, de visszafordította. Hajójegyet vett neki egy Genovába induló hajóra.

Utazás közben félelmetes élményen ment keresztül. Szardínia szigete körül egy éjszaka algériai tengeri kalózkodók támadták meg őket. Abban az időben az észak-afrikai államokban még volt rabszolgaság. A hajón mindenki kétségbeesve gondolt arra, hogy a kalózkodók elfogják a hajót, fogságba ejtik és rabszolgaságba hurcolják az utasokat. Pyrker biztatta az utasokat, hogy védjék magukat. Az utasok fel is készültek a védekezésre, de harcra nem került sor, mert egy erős szél a két hajót messze sodorta egymástól, és az utasok megmenekültek.

Genovától gyalog jött tovább nagy fáradtsággal a Bodeni-tóig. Ott egy fuvaros vette fel, majd a sváb fuvarossal fizette ki az útiköltségét. Éhség kínozza. Ulmban felvették egy hajóra és lehozták Bécsig. Itt találkozott újra a szüleiével, 1792 őszén.

Újra katona akart lenni, de apjának katonai szolgálata már túl messze volt ahhoz, hogy fia érdekében hathatósan közben tudjon járni, és az isteni gondviselés küldött hozzá valakit, aki őt a szerzetesi pálya felé irányította, Raffael Ignác Vencel személyében. Pestről ismerték egymást. Raffael korábban ciszterci szerzetes volt, és mindig visszaírta azt az időt, amit a kolostorban töltött. A kolostort felszámolták, azért kellett elhagynia.

Pyrker azonban sokszor gondolt arra, hogy mi volna, ha belépne a szerzetbe. Megszűnnének anyagi gondjai, és a költészetnek szentelhetné magát.

A bécsi bencésekhez ment el tanácsot kérni. A bencés prior a szerzetesi élet támasztotta szigorú követelmények felvázolásával inkább elijesztette a szerzetességtől, mint bátorította. Volt abban az időben a cisztercieknek egy nagyszerű háza Bécsben. Pyrker itt is megjelent. A ház nagysága és szépsége vonzotta. Szeretett volna az apáttal találkozni, de nem sikerült. Azonban üzent az apát neki, hogy menjen Lilienfeldbe. 1792. október 8-án utazott el Lilienfeldbe. A szegény, de művelt ifjút a jószívű apát felvette. Hogy mennyire szívélyesen fogadták, mutatja, hogy az általános szabályok szerint a jelentkezőnek legalább egy hónapig saját ruháját kellett hordania, de vele kivételt tettek, már 18-án beöltöztették a rend ruháiba.

Pyrker tehát szerzetes lett. A szerzetben – magyar voltára tekintettel – a László nevet kapta. Innen, hogy Pyrker János Lászlónak hívjuk.

LÁSZLÓ SZERZETES (1792–1812)

A lilienfeldi ciszterci kolostort 1202-ben alapította a Babenbergiek családjából való VI. Lipót. A kolostor a legnagyobb megpróbáltatást II. József alatt érte meg, aki 1789-ben a szerzettől elvette, a szerzeteseket a házból kiűzte. Az épületet egy állami hivatalnak kapta meg, az apát helyén lakott, az ebédlőben birkákat tartottak. A drámai esemény nem sokkal Pyrker szerzetbe lépése előtt történt.

1790. február 20-án azonban meghalt a császár, és több neves személy kérésére a kolostort ismét visszaadták a szerzetnek, és a szerzetesek visszatérhettek.

Pyrker szorgalmasan tanult. A novíciusnak azonban fizikai munkával is foglalkoznia kellett. A kolostornak alpesi tehenésze volt, megélhetésüket nagyrészt az fedezte, és ott kellett dolgoznia. Az apát elhatározta, hogy a kolostorból elhurcolt képeket visszaszerzi, illetve felékesítésére újakat vásárol. Ebben is igénybe vette Pyrker segítségét. A novícius tehát testben, lélekben sokat fejlődött.

A kolostorban intenzív zenei élet folyt. Pyrker mesteri módon klarinézott.

Közben megtanult tökéletesen franciául és angolul is.

A kolostorban igényes előadások voltak: a növendékek szavaltak, drámákat adtak elő, melyekben Pyrker mindenki nagy elismerésére közreműködött. Már akkor felfigyeltek sokoldalú tehetségére, de senki sem sejtette, hogy az új novícius milyen magasra emelkedik.

A francia forradalom eszméi Ausztriában is elterjedtek. A császár megélte, hogy XVI. Lajos francia királyt lefejezték, majd utána nagynénjét, Mária Antoinette-t is, akit a tömeg gyalázkodása, szitkozódása kísért utolsó útján a guillotine-ig.

A kormányzat félt a forradalmi eszméktől, minden ilyen irányú szervezkedést igyekezett csírájában elfojtani. A bécsi, főleg zavarosfejű emberekből álló csoportot csak bebörtönözték, a magyar csoportot azonban komolyabban vették: Martinovicsot és társait kivégezték, Verseghyt, Kazinczyt – Pyrker barátait – és a többieket bebörtönözték, és szigorú cenzúrát vezettek be. Ez később Pyrkernek is sok gondot okozott.

1797-ben az osztrák–francia háborúban küzdő katonák behurcolták Ausztria területére a tifuszt. Pyrker a kórházban ápolta a betegeket, elkapta tőlük a betegséget, és az orvosok már lemondtak róla. Erős szervezete azonban úrrá lett a betegségen és lassan felépült. Hogy megerősödjön, az apát rábízta az apátság gondnokságát, ami az Alpokban levő gazdaság miatt nagy fizikai megerőltetéssel járt. Pyrker engedelmeskedett. Sokszor lakott fenn a hegyekben. Az épülethez hozzáépített egy kápolnafülkét, ami most is megvan. Ott misézett, mikor a hegyen tartózkodott.

Ezekben az években bízta meg az apát az erdők felügyeletével is. Pyrker mindkét tisztségében nagy sikerrel tevékenykedett.

Abban az időben határozta el, hogy megírja V. Károly tuniszi hadjáratának történetét, amelyről azt hallotta, hogy a császár több ezer keresztény rabot szabadított ki a rabszolgaságból. A versformáját is meghatározta. Úgy vélte, egy nagy esemény elbeszélésére a legalkalmasabb a hexaméter. Amint hogy később így is valószínűsítette meg.

Napóleon katonái is megszállták Lilienfeldet, az apátságnak nagyon nagy hasznára volt, hogy Pyrker tudott franciául.

Az apátság most is lelkipásztori ellátásban részesít környéken fekvő falvakat. Pyrkert Tüرنitz plébánosává nevezte ki az apát, a falu szerencséjére, mert Pyrker mentette meg attól, hogy a franciák lerombolják. 1809-ben francia csapatok szállták meg Tüرنitzet. A környékbeli favágók és parasztfjak három franciát lelőttek, kettőt pedig megsebesítettek. A tábornok elrendelte, hogy a környékbeli házakat gyűjtsák fel. A falvak lakosságából küldöttség jött Pyrkerhez, hogy járjon közben értük. A tábornok először hajthatatlan volt. Mikor azonban Pyrker azt mondta, hogy a katonákat nem tüرنitzi fiatalok lötték le, és saját magát adta túszul, ígérve, hogy ilyen eset még egyszer nem történik, a tábornok lecsillapodott és elállt a falvak felgyújtásától.

Tüرنitz lakossága nem felejtette el Pyrker hőstettét, a falu főterén ma is ott áll egy szép emlékmű Pyrker tiszteletére.

Közben kezdte megvalósítani álmát, hogy nagy író legyen. Írt három drámát és egy könyvben megjelentette. Die Korwinen (A Korvinok), Karl der Kleine (Kis Károly) és Zrinyis Tod (Zrinyi halála) volt a három dráma.

1810-ben leégett a kolostor. Némelyek arra gondoltak, hogy sorsára kell hagyni a romot, Pyrker azonban az újjáépítés mellett foglalt állást, és olyan erővel, ügyességgel intézte a helyreállítást, hogy a kolostor gyorsan visszanyerte régi alakját és fényét.

Ennek következménye volt, hogy a szerzetesek Pyrkert 1812-ben apáttá választották. Elnyerte tehát a legnagyobb méltóságot, amit a rendben elnyerhetett. Közben bensőséges kapcsolatba került a császári családdal, ami életét a későbbiekben döntően befolyásolta.

János főherceg testvérével együtt meglátogatta. Lelkesedtek a természetért. Pyrker kirándult velük. Az Ötscher hegy nincs messze Lilienfeldtől. Pyrker a főherceget felvezette a hegyre, megmutatta neki a hegy barlangjait. A csúcs alatt egy szegényes szálláson együtt aludtak, sokat beszélgettek. A főhercegre nagyon kellemes benyomást tett Pyrker személye. Nyilván elmondta a családban is, aminek a következménye az lett, hogy a császár is meglátogatta. A császárt sokan kísérték, köztük külföldi diplomaták is. Pyrker fényes fogadást adott a császár tiszteletére. Kapcsolatuk továbbfejlődött: lassan Pyrker lett a császári család papja. Ő temette a császári család tagjait, sőt magát a császárt is 1815-ben.

Közben szötte költői terveit. Már akkor tervbe vette, hogy megírja Habsburg Rudolf történetét, aki Morvamezőn IV. (Kun) László nagyon hathatós segítségével legyőzte II. Ottokár cseh királyt, megmentette magát és évszázadokra megakadályozta, hogy a szláv korridor a németek és magyarok között észak-déli irányban létrejöjjön. Az eposz csak 1822-ben lett készen, Rudolph von Habsburg címmel jelent meg. Akkor foglalkozott egy másik, bibliai tárgyú mű megírásával is. A „Perlen der heiligen Zeit” (A szent idők gyöngyei) az ószövetség nagyjainak magasztalása. Ez a mű is később jelent meg.

PYRKER LÁSZLÓ, A LILIENFELDI APÁT (1812–1818)

Negyvenéves volt, amikor apáttá választották. 24 szavattal 16 ellenében választották meg. Akik mellette voltak, úgy gondolták, hogy tudása, ügyessége az egész kolostornak javára válik, akik ellene szavaztak, féltek pompaszeretetétől, becsúgyától. Mindkét fél gondolata beteljesedett: Lilienfeld az ő vezetése alatt felvirágzott, ami természetesen az apát jó hírét is növelte.

Ennek az időnek egyik jellegzetessége Pyrker életében a Karoline Pichler irodalmi szalonjával való kapcsolat. Ez a szalon nagy jelentőségű volt nem csak Bécs, hanem az egész Európa életében. Mivel Pyrker is irodalmi tevékenységet folytatott, gyakran megfordult a szalonban, és találkozott ott kora legjelentősebb íróival.

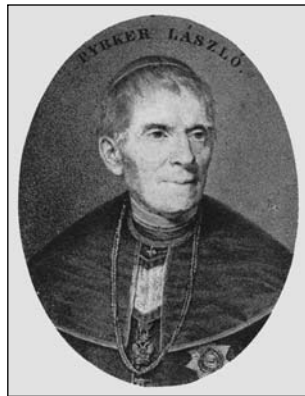
Ebben a szalonban találkozott Schubert zeneszerzővel is. Egy este bejelentették, hogy egy nagyon tehetséges ifjú zeneszerző látogatását várják, aki az este folyamán saját szerzeményeiből fog előadni, és maga kíséri zongorán. Ez az ifjú zeneszerző Schubert volt. Pyrker el volt bűvölve Schubert játékatól. Kapcsolatuk tartós lett. Schubert meglátogatta, amikor már velencei pátriárka volt, Pyrker pedig fedezte Schubert gyógykezelési költségeit. A komponista megzenésítette Pyrker néhány versét. Az egri főiskola kottatárában van is belőlük néhány. A címlapon ott szerepel, hogy a művet Schubert Pyrker pátriárka tiszteletére szerezte.

A másik nagy jelentőségű esemény a lipcsei csata volt, amelyben háromnapos küzdelem után a szövetségesek Napóleont 1814. október 18-án legyőzték. A csata előtti évben Metternich tárgyalt a császárral. Napoleon nagyon magabiztos volt. „Biztosítom Önt, hogy októberben Bécsben viszontlátjuk egymást.” Metternich így felelt: „Őn el van veszve, Sir, idejövet ez volt az előérzetem, visszamenet, biztos vagyok benne.”

A győzelem hírére Bécs ujjongva fogadta. Pyrker azon az estén Bécsben tartózkodott. A hírt hozó, harsonázó követséggel ujjongva, sírva futott a tömeg a császári palota elé, ahol ujjongva köszöntötte a császárt. Pyrker is együtt futott a tömeggel. Sokévi gyötrelmem ért véget Napoleon legyőzésével. El lehet képzelni az örömet, hogy egy egyházi méltóság méltóságáról megfélemlítve együtt fut, sír és ujjong a császári palota felé futó tömeggel!

PÜSPÖK SZEPESVÁRALJÁN (1818–1820)

A császári családdal való bensőséges kapcsolat következménye Pyrker életében hamarosan megjelent. 1817-ben kezdtek suttogni arról, hogy a császár püspökké akarja kinevezni. Először Görz került szóba, majd Székesfehérvár, ám mindkét püspökséget betöltötték, és Pyrker már azt gondolta, hogy a császár megfélemlített róla. Gasteinben volt gyógykezelésen, mikor éjfélkor azzal a hírrel verték fel, hogy a császár 1818. augusztus 18-án szepesi püspökké nevezte ki.

Pyrker László

A császári kinevezést követnie kellett a pápai kinevezésnek. Pyrker némi csalódottsággal vette tudomásul, hogy a császári kinevezés nem elég. Két baráti püspök volt megbízva a vizsgálattal, akik a legnagyobb elismeréssel szóltak a jelölt személyéről. Ennek következtében 1818. december 22-én VII. Piusz pápa jóváhagyta a császári kinevezést.

1819. április 18-án szentelték püspökké. A bécsi érsek, Sigismund Anton Graf von Hohenwart szentelte fel, aki Sankt Pöltenben az egyházi rend szentségében is részesítette.

A szentelés után Pyrker elbúcsúzott bécsi barátaitól, majd Magyarország felé vette az útját. Először Budára ment. Ott jelentkezett József nádornál, aki nagy jóakarattal intézte a magyarok ügyét. Budán találkozott egykori tanárával, Virág Benedekkel is. A nagy költő egy üdvözlő verset írt volt tanítványa tiszteletére. Pyrker elintézte, hogy a vers egy bécsi lapban megjelenjen, és a költő tisztességes honoráriumot kapjon érte.

Budáról Egerbe jött. Egerben Fischer báró volt az érsek. Informálta őt a szepesi püspökség helyzetéről. Hogyan is gondolta volna Pyrker, hogy nemsokára ő lesz az egri érsek!

Egerből Kassára ment, jövődő püspöksége szomszédságába.

A császár eszményi személyt vélt megtalálni Pyrkerben. Német származású volt, tehát a szepességi városok eleve szívesen fogadták. A magyar nemesség pedig azért fogadta szívesen, mert Magyarországon született.

Püspöki székfoglaló beszédét kinyomtatta és sok helyre megküldte. Székfoglalása után rögtön munkához látott. Legelőször is bejárta az egész püspökséget. Mindent és mindenkit személyesen kívánt megismerni. Körútja több mint két hónapig tartott. Legelső dolga volt, hogy tanítóképzőt alapított. Azt tapasztalta ugyanis, hogy a gyermekek oktatása nem megfelelő, mert a tanítók nem elég képzettek. Anyagi fedezetet gyűjtött hozzá. Mivel tudta azt, hogy a hivatalok milyen nehézkesek, az alapító okiratot egyenesen a császárnak küldte. A császár egy meglehangú levél kíséretében küldte meg az engedélyt, így a tanítóképző két hónap múlva indulhatott.

A trienti zsinat előírta, hogy a püspökök látogassák végig az egyházmegyéjüket és látogatásukat okiratban rögzítsék. Ezt hívjuk *visitatio canonica*-nak. Pyrker buzgón végezte ezt a hivatalos látogatást is. Híre eljutott Bécsbe. A császár nagy örömmel vette pártfogoltja buzgó lelkipásztori tevékenységét.

Napóleon megszüntette az ezeréves velencei köztársaságot, amelyet aztán bukása után a Szent Szövetség az Osztrák–Magyar Birodalomhoz csatolt. Mikor a velencei pátriárka meghalt, a császár a birodalmi szokások szerint ki akarta nevezni a pátriárkát. A Szentszék ez ellen tiltakozott, mivel Velence nem tartozott a birodalom ősi területéhez, a velencei pátriárka kinevezése nem rá tartozik. A császár azonban erőltette a kinevezést, és olyan embert keresett, akit Róma is biztosan elfogad. Ezt az embert vélte megtalálni Pyrker személyében. Buzgó püspök, szerzetes volt, kiválóan beszélt olaszul.

A császár hívatta Pyrkert, elmondta neki a tervét és kérte, hogy járuljon hozzá felterjesztéséhez. Pyrker őszintén tiltakozott. Jól érezte magát egyházmegyéjében, azon felül nem akart a politika játékszerévé válni. Mivel azonban a császár erőltette, végre

beleegyezett, és a császár felterjesztette őt Rómába. Róma elfogadta, Pyrker tehát velencei pátriárka lett. Az egyik legnagyobb tekintélyű főpapi helyet kapta, ahonnan pápák sora került ki. A legutóbbi időben X. Szent Piusz és I. János-Pál.

Ez 1820-ban történt.

A VELENCEI PÁTRIÁRKA (1820–1827)

Pyrker úgy vélte, hogy a császári kinevezéssel már velencei pátriárka lett. Nagyot csalódott, mikor közölték vele, hogy a Szentszék rendelkezése alapján két püspök előtt egy beszélgetésben vagy vizsgán bizonytságot kell tennie alkalmasságáról. A vizsga megtörtént, a két püspök a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozott Pyrker tudásáról és egyházas lelkületéről.

A vizsga nyomán már semmi akadályja nem volt többé, hogy velencei pátriárka legyen. 1820. szeptember 20-án tette le Bécsben a hivatali esküt az apostoli nuncius előtt, október 2-án pedig megkapta a pápától a pátriárkai kinevezést.

Elbúcsúzott a bécsi baráti körtől és visszament Szepesváraljára. Onnan 1821. január 1-jén indult el Velencébe. Ez az idő általában alkalmatlan az utazásra, Pyrker azonban útra kelt. Dolgozott, írt utazás közben is. Az Őszövetség hősei történetének megírásában Matatiásig jutott, amikor a kocsis ügyetlensége folytán kocsija lecsúszott az útról, a meredek parton többször átfordult és végül a tetején megállt. A baleset Gödöllő környékén történt. Rémült társai az ablakon keresztül húzták ki a pátriárkát a kocsiból. Kulcscontja eltört, a keze lógott, nagyon fájlalta. Arra járó kereskedőlegények segítettek vissza a kocsit az útra, beültették Pyrkert és bevitték Gödöllőre. Az ottani orvos nem tudta jól ellátni a beteget, Budáról hozattak orvost, aki megfelelően ellátta és naponta ment hozzá, hogy gyógyulására vigyázzon. A továbbutazást egyelőre megtiltotta, később megengedte, hogy a budai kórházba vigyék.

A balesetet a császárnak is tudomására hozták, aki Pyrkert vizsgálatul kinevezte belső titkos tanácsosnak. Felépülése után Pyrker Bécsbe ment, ahol a Szent István dómban nagy ünnepséget rendeztek tiszteletére. Ekkor kapta meg és vette át a Rómából érkezett palliumot, a Rómához való hűség jelképét. Bécsben fogadta általános helynökét, akinek megígérte, hogy hűsvétra már Velencében lesz.

Ott is volt.

Velence egy haldokló város képét mutatta. Napóleon megszüntette az ezeréves velencei köztársaságot. A lakosok munka nélkül maradtak. Egyébként is: a világkereskedelem elfordult Velencétől. A csodálatos paloták szép homlokzata mögött rideg szegénység uralkodott. A nép kezdte elhagyni a várost. Az elvándorlás mértékét mutatja a következő adat: 1797-ben a városnak 145 ezer lakosa volt, 1820-ban már csak 100 ezer.

Az új pátriárka nagy buzgósággal látott munkához.

Szepesből azonban rossz hírek érkeztek. Úgy látta, méltatlan utódok tönkreteszik az általa szépen beindított műveket. Ezért írt a császárnak és felajánlotta, hogy a régi egyházmegyéjét lelkileg továbbra is vezeti – néhány hónapig majd ott tartózkodik –, de cserébe annak fele jövedelmét szeretné megkapni, mert új egyházmegyéje nagyon szegény.

Pyrker hivatalnok-barátja javaslólag terjesztette a császár elé a kérést, a császár azonban úgy felháborodott, hogy a kérelmet válasz és megjegyzés nélkül félretolta.

A pátriárka kedvét ez nem vette el. Mint már a Szepességben, itt is szorgalmasan látogatta az egyházmegyét, majd megreformálta az oktatást.

Az egyházmegye látogatása azonban Pyrkerben egy új szenvedélyt ébresztett fel. Soha életében nem látott még annyi művészi alkotást, mint ezen a vidéken. A Napóleon által megszüntetett vallási társaságok és a feloszlatott kolostorok képei ilyen vagy olyan módon eladásra kerültek. Az elszegényedett nemesség is eladta művészi értékeit. Pyrker tehát kezdte gyűjteni a képeket. Ezzel ügynököket is megbízott. Ennek a szenvedélyének köszönhető, hogy később Magyarországra olyan csodálatos képgyűjteménnyel érkezett meg.

Minden értéket meg akart menteni. Többek között ő mentette meg a pusztulástól a dózse palotát. Az osztrák hivatalok beköltöztek a palotába, és öntött vaskályhákkal kezdtek fűteni. Pyrker sejtette, hogy ebből könnyen tűz lehet. Amint lett is. A tüzet gyorsan eloltották, de a veszély megmaradt. Senki nem mert szólni az uralkodónak. Pyrker írt a császárnak, és levelére a császár azonnal kiköltöztette a palotából a hivatalokat. Pyrker nem nagyon híresztelte, hogy a költözésnek ő volt az oka, mert a hivatalok dühöngtek a császári intézkedés miatt.

Még valami nagyon fontos dolgot meg kell említeni velencei tartózkodásának idejéből. Minden püspöknek be kell számolnia időről időre a pápai hivatalokban egyházmegyéje helyzetéről. Ilyenkor a püspökök találkoznak a Szentatyával is.

Pyrker 1823. április 9-én indult Rómába. VII. Piusz volt a pápa (aki többek között az egri püspökséget érsekségi rangra emelte) és aki korábban Napóleon fogságában is volt. Az audienca rangját emelte, hogy a pátriárkát gróf Apponyi, az Osztrák–Magyar Monarchia szentszéki követe is elkísérte első látogatására. A pápa nagyon szívélyesen fogadta Pyrkert, beszélgetésük messze túlterjedt a szokásos időn. Sőt, még háromszor hívatta és hosszan beszélgetett vele.

Rómában elterjedt a hír, hogy a pápa Pyrkert bíborossá akarja kinevezni. A Szent-
atya ezt nem említette neki, de egy bíborost elküldött hozzá, aki beszélt vele a Szent-
atya tervéről. Pyrker határozottan nemet mondott, sőt azon volt, hogy minél előbb
eljöjjön Velencéből. A pápa szerette volna az Osztrák–Magyar Monarchiában levő
olasz püspököket minél szorosabban a Szentszékhez kapcsolni. Ezért akarta Pyrkert is
bíborossá tenni. Ő azonban tudta, hogy a bíborossággal szinte lehetetlenné teszi szíve
vágya teljesülését, hogy visszajöjjön Magyarországra. Abban az időben az egri érseki
szék üres volt, mert báró Fischer 1822-ben meghalt.

A pápa még abban az évben, 1823-ban meghalt.

1825-ben a császár meglátogatta Velencét. Pyrker nagyon udvariasan fogadta, lát-
ványos bevonulást rendezett számára. A császár kitüntetésekkel osztogatott. Többek
között akkor kapta Pyrker a vaskorona rendet is, ami több képén szerepel és ma is
megvan az érsekség birtokában.

Pyrker egy kérvényt adott át a császárnak, amelyben kérte a szegények alapítványá-
nak visszaadását. Ezt Napóleon vette el. A császár rögtön visszaadta. Pyrker erről sem

beszél, de valamelyik hivatalnok kibeszélte és Londonban is, Párizsban elítélték, mert úgy látták, hogy az osztrák uralmat akarják általa erősíteni.

Pyrker módját találta annak is, hogy áthelyezését kérje Egerbe. A császár nagyon sápadtnak és soványnak találta Pyrkert, megígérte neki, hogy hamarosan Egerbe jöhet. A pátriárka maga írja egyik levelében, hogy a császár Bécsben 1825-ben így szólt hozzá: „Ezen a télen maradjon még Velencében, és a következő év elején menjen Egerbe.” Jött is – két év múlva.

Ez azonban már egy új és szép fejezet Pyrker életében.

PYRKER JÁNOS LÁSZLÓ EGRI ÉRSEK

Pyrker 1826 őszén Bécsben tartózkodott, mikor megvitték neki a hírt az érseki ki nevezésről. Gróf Nádasdy Mihály udvari kancellár adta először tudtára, hogy a császár őt 1826. november 9-én egri érsekké nevezte ki. 1827. március 30-án tette le a magyar kancellárián az előírt esküt, majd Velencébe indult, hogy költözését előkészítse. A húsvéti ünnepeket még ott töltötte.

1827. szeptember 16-án érkezett Egerbe.

Két héttel érkezése előtt pusztító tűzvész volt a városban, és ezért azt akarta, hogy szerényen fogadják. Ismerte azonban a magyarokat, és tudta, hogy a szerény fogadásból nem lesz semmi. Közben személyes kellemetlensége is támadt. Az ünnepélyes bevonulásra vett Csehországban nyolc gyönyörű fehér lovat. Gödöllőn azonban istállótűz ütött ki, és három ló elpusztult a lángokban.

Az egriek – hogy a tűzvész nyoma ne zavarja az új érseket – a mablári úton készítettek egy díszkaput a fogadására. Nagy beszédek voltak, a Lyceumban ünnepi vacsora, másnap mise és Pyrker átvette az egyházmegye vezetését.

Nagy gondot okozott neki, hogy kinevezése következtében nemcsak egyházi, hanem politikai tevékenységgel is foglalkoznia kellett. Ez a jelenség, hogy az egyházmegye püspöke egyszersmind közjogi méltóság is, a Római Birodalom idejéből származott. Nagy Konstantin államberendezkedése ugyanis a püspököket a megbízhatatlan állami tisztviselők fölé helyezte. Ez Magyarországon azt jelentette, hogy a megyékben az uralkodó megbízottja a püspök volt, főispáni tisztségben. Abban az időben az egri érsek Heves és Külső-Szolnok megye örökös főispánja volt. Noha szerepe a korszerűsítés jegyében mindig kisebb lett, mert a közigazgatás vezetése egyre inkább az alispán kezébe került, mint főispán, ő volt a császár bizalmasa.

Lázás tevékenységbe kezdett.

Az oktatás megszervezését tekintette egyik legelső és talán számára legkönnyebben megoldható feladatnak. Mivel azt tapasztalta, hogy az oktatás ügye éppoly elhanyagolt, mint a szepesváraljai püspökségben volt, Egerben is tanítóképzőt akart alapítani. Volt gyakorlata. Itt is kikerülte a hivatalnokokat, a szabályzatot Szepesváraljáról adaptálta és felterjesztette a császárnak. 1828. február 13-án megkapta az engedélyt (1827. szeptember 16-án érkezett Egerbe!), és 1828. december 2-án megkezdődött az oktatás a tanítóképzőben.

Engedélyt kért rajziskola alapítására is. A rajziskola építészeti iskola volt, amit a

mindenki által nagyra becsült Joó János vezetett. Valamikor, ifjúságában a kertészeti kultúrával is foglalkozott. Most a patak partján egy gyönyörű kertet létesített, aminek maradványa a mai Érsekkert.

1827 novemberében az érsek körlevelet intézett a Szabolcs megyei lelkipásztorokhoz, hogy a következő évben Visitatio Canonica-t fog náluk tartani. Ezt a látogatást a trienti zsinat írta elő a püspököknek. A látogatás alkalmával a püspök részletes állapotfelvételt végez a plébániáról, ingó és ingatlan javairól, azok állapotáról, a plébánia személyzetéről, a hívekről, a plébánosok megélhetési viszonyairól. Ezeket az adatokat egy könyvben rögzítik, amit a plébánián helyeznek el. Nagyon értékes adatok az utókor számára.

Feljegyzéseiből most is érzik a döbbenet, amit a nyomorúságos állapotok felett érzett. „Demecser plébánia (május 1.) a Tisza mélyedésében (fekszik), amit a folyó vize egész éven át szélteben-hosszában fed, mint egy tó. Az ungvári megyéig találunk itt a szétszórt szigeteken kis helységeket néhány házzal, melyeknek a lakóit az egészségtelen klíma betegíti. Meg kell jegyezni, hogy az egész Szabolcs megyében sehol nincs épített út, és a Tisza bal partján szinte az egész terület mély homok.”

„Zalkod (május 27.). Az évről csak kis részében lehet a községet kocsin megközelíteni, mert a Tisza a vidéket gyakran elönti.”

„Nagyhalászon egy falun kívüli házban, ami iskola céljára szolgált, vagy 30 gyermek feleltetett egy szegényes tanító kérdéseire, hogy feleleteikre könnyű szökött a szemembe.”

„Nyíradony, május 15.: Sehol nem voltam úgy meglepve és elszomorodva, mint itt, amikor beléptem az úgynevezett templomba, ami egy hosszú, alig nyolc láb magas helyiségből áll, ahol a nagy tömeg miatt szinte elviselhetetlen volt a hőség...”

„Kállósején, május 19. A templom minden elképzelhető színvonal alatt – inkább istállóhoz, mint Isten házához hasonlít.”

„Oros, május 21. A plébánia egy nyomorúságos, nedves, omladozó kunyhó...”

„Ibrány, május 23. Majdnem teljesen körülveszi a Tisza áradása, a templom kriptája telve patkánnyal és egészségtelen hely.”

Pyrker előző helyein már találkozott szegénységgel és nyomorúsággal, de ilyennel még sehol. Fájdalommal térdelt le az érsek a máriapócsi kegykép előtt és gondolt arra a pompára, fényre és gazdagságra, ami a Pócsról Bécsbe vitt Mária-képet Bécsben körülveszi.

Nagy örömmel vette a császár megbízását, hogy szakítsa meg körútját és iktassa be Revicky grófot a borsodi főispáni tisztségbe. A nagy pompa és fény, amely a beiktatáson körülvette, különös fájdalmat okozott neki a látott nyomorúság után.

1829-ben hivatalos meghívást kapott Velencébe a szabadkikötő megnyitási ünnepségére. A velenceiek számára az életet jelentette a kikötő forgalmának felélénkítése, és nagyon jól tudták, hogy ezt Pyrkernek köszönhetik. Ő ugyanis, látva a nép nyomorát, azt kérte a császártól, hogy nyilvánítsa szabadkikötővé Velencét. Ezzel visszatért volna az élet, amit Napóleon intézkedései megnehezítettek. Velencében nagy ünnepség volt, és noha Pyrker nem ment el, a velenceiek haláljuk jeléül külön érmekeket verettek tiszteletére.

Kezdte hasznosítani gazdasági képességeit is. Juhtenyészetet állított be, a bor jobb eladása érdekében Kerecsenden és Makláron kocsmát nyitott, a fürdőt rendbe hozta, hogy nagyobb jövedelmet adjon, és felszólította a kanonokokat is, hogy járuljanak hozzá a közös alaphoz.

Mindezek mutatják, hogy folyton tevékenykedett népe javára.

HOFGASTEIN ALAPÍTÓJA

Pyrker figyelme mindenre kiterjedt, és hihetetlen energiájával mindenütt nagyot és maradandót alkotott. Példa erre Bad Hofgastein.

1817 óta szinte minden évben megjelent Gasteinben, hogy kínzó betegségét gyógyítsa. Arcfájdalmi voltak, amelyek makacsul megmaradtak.

Az Alpokban, Gasteinben, 1100 m magasságban van egy hőforrás. A hely Salzburg felől közelíthető meg, a várostól délkeletre található. A hőforrás mellett volt egy szegényes vendégfogadó, ennek az emeleti szobáját bérelte ki Pyrker évről évre, a kúra alatt ott lakott. A hőforrás vizének gyógyító hatásáról sokan értesültek, és a fürdőhelyet mind többen keresték fel. Pyrker, hogy a látogatók kellemesebben érezzék magukat, építtetett a meredek szélén egy gloriette-t, egy fedett, de oldalt nyitott helyiséget, ahonnan a gyönyörű völgyet szemlélni lehetett. Szerette volna, ha minél többen üdülni és gyógyulni tudtak volna ezen a gyönyörű helyen, de mivel a forrás szinte a csúcson van, nem volt hely az építkezésre. Pyrker segítség után nézett.

1823-ban a császárnak is beszélt arról, hogy fejleszteni kellene a fürdőhelyet, de erre csak úgy van lehetőség, ha a forrás vizét leviszik a völgybe, Bad Hofgasteinbe.

A völgyben minden lehetőség megvan egy nagyszabású fürdőhely kiépítésére. Van elég tér, sőt vannak már szinte készen levő házak is. Hofgasteinben arany- és ezüstbánya központ volt, a felszínre hozott érc feldolgozásához szükséges épületekkel. Mivel azonban a telérek kimerültek, a bánya beszüntette a termelést, a házakat ott hagyta. A szél csapkodta az ajtókat, ablakokat, a telep elszegényedett és elnéptelenedett. Pyrker úgy vélte, az emeletes házakat át lehetne építeni és aránylag kis ráfordítással készen volna a fürdőhely. Csak le kell vinni a vizet.

Akik a tervet hallották, csak legyintettek. Azt mondták: a vizet nem lehet levinni, mert mire leér, lehűl.

Mikor a császárnak lelkesen felvázolta a nagy lehetőséget, a császár tréfálkozva mondta neki, hogy lásson neki, vigye le a vizet, építse ki a fürdőt. Pyrker komolyra vette a szót, sőt a császár által adott feladatnak, megbízatásnak, azért kilátott, hogy tervét megvalósítsa. Először egy bizottságot hívott Bécsből, de nem ment velük semmire, mert a bizottság tagjai első pillanatra úgy látták, hogy a terv kivihetetlen, a víz lehűl, mire a hegyről a völgybe leér. A forrás és Hofgastein mintegy hét kilométerre vannak egymástól.

Pyrker bizonyítani akart. Hogy az irigykedőket, a mindig mindent jobban tudókat elnémítsa, kísérlettel bizonyította, hogy terve keresztülvihető.

1827. május 26-án egy szekerre nagy hordót rakott, a forrásnál megtöltötte a forrás vizével, lemérte annak hőmérsékletét és közjegyző hivatalos pecsétjével láttatta el a hordót. A szekér reggel fél ötkor indult el a hegyről és délután öt órakor érkezett

meg Hofgasteinbe. Közben hideg eső verte a hordót óráig, hideg szél fújta és az sem mellékes, hogy közben eltelt több mint 12 óra. Kíváncsian nyitották fel a hordót. Betöltéskor a víz 40 Réaumur volt, felnyitáskor 30. Pyrker nyert: a vizet le lehet vinni, nem hül el, mire leér.

Egy ilyen rövidre szabott életrajz kereteibe nem férnek bele a további részletek, de azért annyit legyen szabad a dolog folytatásaként még hozzátenni, hogy Pyrker részvénytársaságot hozott létre a fürdő létesítésére, a császártól segílyt kért és kapott is (nem nagyot!): tíz éven keresztül 100–100 lucfenyőt, hogy abból vezetéket csináltasson. A fürdőhely létrejött: Európa előkelőinek találkozó helye most is, drága hely. Múzeumában ott vannak a felvételek, hogy ott nyaralt az osztrák császár, a német császár, az angol miniszterelnök, a pénzvilág nagyjai, főnemesei és más előkelőségek. Szállodák, fürdők várják a vendégeket. Mutatják a házat, amit az érsek épített annak idején. A kis város nagyon hálás Pyrkernek: főutcája róla van elnevezve, a központi parkban szobra van, és egyesület ápolja emlékét.

SOKOLDALÚ KÖZEMBER

Közben nem adta fel nagy álmát, hogy neves német író legyen belőle. Fáradhatatlanul dolgozott eposzain. Egyik legjelentősebb művének szánta a Habsburg-ház alapítójáról írt eposzát, a Rudolf von Habsburgot. A morvamezei csatában a magyar király nagyon hathatós segítségével legyőzte Ottokár cseh királyt. A győzelemnek messzeható következménye volt, hogy a szláv korridort, a magyarok és németek közötti szláv összeköttetést nem tudták megvalósítani.

Úgy vélte, ezzel a művel még inkább elmélyíti kapcsolatait a császári családdal. Az eposzt megírta, de a fennálló cenzúra miatt a mű kiadása nem csekély aggodalmat okozott neki. Úgy vélnék, a császári család megalapítójának hőstettét elbeszélő költemény előtt nyitva áll a kapu, különösképpen akkor, ha ezt a művet egy érsek, a császári családdal közismerten jó kapcsolatban álló személy írta. De ez egyáltalán nem volt így. Napóleon leverése után a monarchiában Metternich volt a mindenható úr, és ő nagyon kemény cenzúrárt vezetett be. Pyrker beadta költeményét elbírálásra és nagy izgalmossal várta, vajon engedélyezik-e a mű kiadását.

Félelme nem volt teljesen alaptalan. Kapcsolatot tartott fenn ugyanis Kazinczy Ferencel, aki a Martinovics-féle összeesküvésben való részvétel miatt több évi várfogságot szenvedett.

Végre mégis megjelent az eposz, de újabb izgalmakat okozott.

Kazinczy ugyanis, az akkori irodalmi körök vezetője, várfogságának letöltése után a művet lefordította magyarra – prózában. Volt, aki lelkesedve fogadta, de a következő írói nemzedék, amely Kazinczy vezetése alatt indult meg az írói pályán, felháborodva fogadta. Hogy merte Kazinczy egy született magyar művet, aki magyar létére németül írt, magyarra fordítani. Bajza József, Vörösmarty Mihály, de mindenekelőtt Toldy Ferenc háborogtak a fordítás miatt.

Pyrker csodálkozott a felháborodáson, ami lassan elült, és amikor Tunisiás című eposzát Udvardy János magyarra fordította, már senki nem tette szóvá.

1830. szeptember 8-án a magyar megyék képviselőit Pozsonyba hívták. Ott tartotta üléseit abban az időben a magyar országgyűlés. Pyrkert az a nagy megtiszteltetés érte, hogy ő volt az országgyűlés elnöke és szónoka. A küldöttek úgy vélték, az ország ügyeinek tárgyalására hívják őket, de nem ez volt az ok, hanem a trónörökös megkoronázása. A császár így szeretne volna biztossá tenni fia trónöröklését, akinek egészségi állapotáról, szellemi képességeiről nem a legkedvezőbb hírek keringtek az országban. Mint ahogyan 1848-ban le is mondták I. Ferenc József javára.

1831-ben kitört a kolerajárvány, amely Magyarországra Galícia felől jött, és Tiszaújlakon jelent meg először június 13-án. Pyrker abban az időben kívánt megint gyógykezelésre menni Bad Hofgasteinbe. Bécsben szigorú utazási korlátozást vezettek be, mindenkinek egészségügyi bizonyítvánnyal kellett utaznia. Július 15-én Magyarország felé lezárták a határt. Ismerősei gratuláltak az érseknek, hogy még sikerült neki Ausztriába jutni. Találkozott a császárral, aki megkérdezte tőle, hogy az ő egyházmegyéjében vajon kitört-e a kolera. Mikor Pyrker igennel válaszolt, a császár röviden csak ennyit mondott: „És Ön elutazott?” És hátat fordított neki. Pyrker rögtön visszautazott Magyarországra. A határon a határzár miatt, noha a fertőzetlen területről utazott a fertőzött területre, csak nagy nehézség miatt tudott átvergődni.

1832. március 5-én ünnepelte a császár uralkodásának negyvenedik évfordulóját. Sokan kívántak erről megemlékezni, de a kolera miatt csak a magyaroknak engedték meg, hogy köszöntsék, és csak azon a címen, hogy a császár mindent megtett a járvány megszüntetéséért. Újra Pyrkert érte a megtiszteltetés, hogy a magyarok nevében a császárt köszöntse.

Napóleon Mária Lujzától született fia a bécsi udvarban nevelkedett. Anyját elküldték Nápolyba, a fiú kiáltó magányban érezte magát. Pyrker megígérte anyjának, hogy a fiúnak gondját viseli. Időnként meg is látogatta. Júliusban Bécsben tartózkodott, és a főudvarmester közölte vele, hogy a herceg hívatja. A herceg tüdőbeteg volt, élete vége felé közeledett. „Egy új köhögésroham után felálltam, ő pedig megfogta a kezemet, mellére szorította és így búcsúzott tőlem: Ön mindig barátom volt – köszönöm mai látogatását – Isten áldja.” A herceg július 22-én meghalt.

Pyrker még júliusban ismét Bad Hofgasteinbe ment, ahol a császárral találkozott, együtt ebédeltek, és ő ebéd után a császárnak ajándékozta a házat – amit a fürdőhelyen saját számára épített –, hogy abban kiérdemesült, gondozásra szoruló öreg katonákat gondozzanak. A császár nagyon örült az ajándéknak, Pyrker pedig másként gondoskodott magáról, neki egyébként is egy évben csak három hétig volt szüksége szállásra a fürdőhelyen.

(Következő számunkban folytatjuk)

ZSUGYEL JÁNOS

Háló

Dokumentumok és tanulmányok a Magyarországi Evangélikus Egyház és az állambiztonság kapcsolatáról 1945–1990. Egyházvezetők 1.

Luther Kiadó Budapest, 2014., 730 oldal

„Aki uralja a múltat, az uralja a jövőt is”

George Orwell

A rendszerváltozás első negyedszázadának utolsó évében a kifejező „Háló – Egyházvezetők 1.” címmel jelent meg a Magyarországi Evangélikus Egyház Tényfeltáró Bizottsága történész tagjainak többéves munkáját tartalmazó vaskos kötet, melynek bemutatására 2014. február 24-én került sor a híres Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium dísztermében.

Az élénk érdeklődéssel fogadott rendezvényen nemcsak az evangélikus egyháztagok és vezetők, hanem számos rangos közéleti szereplő is megjelent, többek között Balog Zoltán miniszter az Emberi Erőforrás Minisztériumának, Gyarmati György főigazgató az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának, Földvályé Kiss Réka elnök, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága képviselőjében.

A felfokozott érdeklődés nemcsak a kötetben megjelentetett terjedelmes tényanyagának és tárgyilagos értékelésnek szólt, hanem arra a közel egy évtizedes folyamatos tevékenységre is irányult, amellyel az evangélikus egyház – a történelmi egyházak közül talán egyedülként – következetesen és kitartóan kívánta feltárni a kommunista egyeduralom évei alatt megélt kiszolgáltatottságának folyamatát és következményeit.

Az evangélikus múltfeltárás folyamata persze korántsem tekinthető diadalmenetnek. A tényfeltáró bizottság megalakítását az egyház országos közgyűlése viszonylag későn, szenvedélyes belső egyházi viták után, 2005-ben határozta el, s az elvégzendő munka méreteit tekintve szerény kapacitással kezdődött a munka, hiszen egy háromfős, evangélikus elkötelezettségű, képzett történész-team kezdhetett el a kutatómunkát. A tevékenység világi háttere sem volt egyértelműen támogató jellegű, hiszen az elnyomó rendszert ténylegesen működtető kommunista titkosszolgálatok működési mechanizmusának megismerése még ma is csak korlátozottan lehetséges.

A világi közvélemény gyakran csak az ügynökök szerepével foglalkozik, akiknek megítélése a célzottan megjelenő (esetleg éppen kiszivárogtatott) információk miatt is tendenciózus. Az egyházi közvélemény megosztott a kérdés megítélésében, hiszen a kommunista rendszerrel kényszerből, egzisztenciális okok vagy józan megfontolás miatt együttműködő egyházi személyek és egyháztagok egyszerre lehettek bűnösök és áldozatok, s tevékenységük részleteinek és mozzatörugóinak feltárása nélkül megítélésük is torzóban maradhat. Ezért a tényfeltáró bizottság az alapos, de kényszerűen időigényes – levéltári kutatásokra, valamint az érintett személyekkel történő konzultációkra is támaszkodó – munkamódszer mellett döntött, s a kutatómunka eredményeit évenkénti rendszerességgel az egyház belső közvéleménye számára megismerhetővé tette. Ezt követően kerültek az eredmények a szélesebb nyilvánosság elé, a 2010-ben „Háló – Bevezetés” címmel megjelent kötetben, amely Mirák Katalin történésznek, a tényfeltáró bizottság elnökének tanulmányában kiemelten foglalkozott a munka céljaival és keretfeltételeivel. A szerző összefoglalásképp annak a reménységének adott hangot, hogy „... a kutatási eredményeket mind az evangélikus egyház vezető testületei, mind az egyházi közvélemény képes lesz megfelelően kezelni. Lelkileg és hitében úgy feldolgozni, hogy a megismert tények végül nem széthúzást és belső meghasonlást idéznek elő, hanem az őszinte szembenézést, a megbocsátást, a kiengesztelődést és a belső megtisztulást fogják szolgálni.”

Ez a szembenézés és kiengesztelődés persze csak az általánosságok szintjén megy könnyen, amikor konkrét személyek megítélése van terítéken, sokkal gyötrelmesebb a múlt objektív feldolgozása. Ezért is előzte meg fokozott érdeklődés az immár könyvsorozattá váló „Háló” jelenlegi kötetének megjelenését, amely a tényfeltáró bizottság két meghatározó történészének, Kertész Botondnak és Ittész Ádámnak egy-egy tanulmányát, valamint az alapjukul szolgáló dokumentumok gyűjteményét tartalmazza két közismert néhai evangélikus püspök, Káldy Zoltán és Ortlyk Ernő állambiztonsági kapcsolatairól. A kötet bemutatását célzó rendezvény kisebb konferenciává nőtte ki magát, hiszen számos egyházi és világi személyiség értékelése vált megismerhetővé a könyvbemutató alkalmával, mely az evangélikus honlap szerkesztőinek munkája nyomán a távollévők számára is hozzáférhetővé vált.

Pröhle Gergely az evangélikus egyház országos felügyelőjeként arról szolt, hogy a kötet megjelenésével együtt járó örömben öröm is vegyül, hiszen az egyházi ügynökmunkára vonatkozó tényfeltárás megelőzte az események iránti igazi felelősséget viselő állami tevékenység részletes feltárását, s sürgette az erre vonatkozó kutatások mielőbbi elvégzését. Bár az egyházaknak nem feladata a történeti kutatás, kifejezte azt a meggyőződését, hogy a múlt megismertetése hozzájárulhat az egyházak missziói feladatának hatékonyabb elvégzéséhez is. Végül megemlítette, hogy nem politikai tőke felhalmozása, sokkal inkább erkölcsi és egyháztörténeti vonatkozásai miatt elengedhetetlen a múlttal való törődés.

Gyarmati György főigazgató előadásában a kötet tanulmányainak üzenetében vizsgálja a tényfeltáró bizottság munkájának eredményességét. Megállapítja, hogy a levéltári dokumentumok közreadásával a szerzők megteremtették az olvasók számára az önálló véleményalkotás lehetőségét, míg a dokumentumok alapján összeállított

tanulmányok az érintett egyházvezetők tevékenységét a kor világi és egyházi eseménytörténetébe ágyazták. Így a kötet egésze megfelelt a bizottsági munkát útjára indító egyház által adott megbízásnak, mely a személyek tettesként és áldozatként való hiteles bemutatására irányult. Ezt követően részletesen szólt az állambiztonsági kapcsolat vállalásának megítéléséről, melynek során a szolgálatbe vetett egyház megmaradása érdekében vállalt túlélés, a „modus vivendi” megtalálását az egyik lehetséges válaszként értékelte, bár a felelős egyházvezetők által folytatott együttműködés egyben a hitközösségekben élők elárulásának felvállalását is eredményezte.

Földváryné Kiss Réka elnök a kötet megjelenését példamutatónak tartja az állambiztonsági érintettség feltárásának kezdeti lépéseinél tartó más történelmi egyházak számára is. A pártállami időszakban egy ateista, totális hatalomra törekvő rendszer a teljes civil társadalom, ezen belül kiemelten az egyházak teljes megsemmisítésére törekedett. A cél az egyház épületének lebontása, az egyház (vezetőinek) segítségével. A bomlasztás folyamatában az állammal együttműködő, ügynöktevékenységre kényszerített egyházvezetőket is ellenségnek tekintették, ennek részletes dokumentumaként szolgál a most megjelent kötet, s a társegyházak tapasztalatainak további feldolgozása hasonló módszerekről és folyamatokról tanúskodhat majd.

Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke a történeti dokumentumok szelektív rendelkezésre állására hívta fel a figyelmet, ezért a még élő kortársak visszaemlékezéseire is támaszkodni kell a múlt feldolgozása során, hiszen a múltra vonatkozó ismereteink hézagosak maradhatnak, ezért tisztázó beszélgetések útján is őrizni és építeni kell az egyház lelki egységét. Végezetül felhívta a figyelmet arra, hogy az egyház jövődő megítélése a múlt feldolgozása mellett nagyban függ majd attól is, milyen mértékben tudott a negyedszázada visszanyert szabadsággal élni.

A kötet előszavában egyházunk vezetői üzenetüket így foglalták össze:

„Meghajtjuk fejünket a kommunista rendszer áldozatai előtt, és nagy tisztelettel adózunk azoknak, akik – akár erkölcsi, akár egzisztenciális kockázatot vállalva – ellent tudnak mondani a titkosszolgálati beszerzés szándékának. Ugyanakkor tisztában vagyunk azzal, hogy mindazok, akik belső meggyőződésük ellenére, az ártás és rontás szándékától távol, emberi gyengeségből vagy a körülmények hatása alatt mégis közreműködtek a rendszer működtetésében, a maguk módján hozzájárultak ahhoz, hogy az evangélikus egyház a kommunista rendszerben is megmaradt, sőt a megkötött, korántsem veszélytelen kompromisszumok árán olykor még épülni is tudott.”

A jövőbeli alapos és árnyalt történeti munka folytatására a Magyarországi Evangélikus Egyház Tényfeltáró Bizottságának korábbi tevékenysége és a most bemutatott kötet anyaga alapján biztosan számíthatunk. Nem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy a közelmúlt szereplőivel együtt mindannyian számíthatunk egy alaposabb, végleges minősítésre is. Pilinszky János 1942-ben írt Halak hálóban című versének utolsó négy sorának figyelmeztetése szerint:

*„Roppant hálóban hányódunk / s éjjélkor talán /
étek leszünk egy hatalmas / halász asztalán.”*

„...több egyszerű alma máternél”

„Eljöttem ide, mint egy konzervatív kormány minisztere, mert az a meggyőződésem, hogy modern haladás csak történelmi alapon lehetséges. A fejlődés a magyar nemzetre csak abban az esetben lesz gyümölcsöző, hogyha a vallásos és a hazafias gondolat össze tud szövődni a modern fejlődés szükségével. És hol valósulhat meg a kultúrpolitikának ez a követelménye jobban, mint itt, ahol 400 év óta imádják az Istent, szeretik a hazát és a magyar művelődést.”

Klebersberg Kuno mondta ezeket a szavakat Patakon 1928-ban. És bár azóta, hogy ezek a szavak első alkalommal elhangoztak itt, eltelt 86 év, a gondolatiság, a helyszín és a valódi érték állandóak maradtak. Állandóak előtte is, több száz éve, és maradandóak lesznek több száz év múlva is. Sárospatak ugyanis az örök maradandó erkölcsi értékek otthona, olyan kultikus helyszíne hazánkban, ahol valóban szeretik az Istent, szeretik a hazát és szeretik a magyar kultúrát. Ahol iskolavárosként a legjobb tanítók foglalkoztak a jövő generációjának a nevelésével, és ahol a diákok valóban a legjobb kezekben

Halász János

vannak. Mert olyanban részesülnek, ami az egyszerű tanításon túl mutat: nevelésben. Pataki diákokkal szerte az országban találkozok az ember. Ugyan a város az itt lakók lélekszámát tekintve a kicsik közé sorolható, ám az oktatás és nevelés területén végzett tevékenységének köszönhetően igazi fellegrvár. Ott van a legnagyobbak között. De mit is jelent valójában ez a misztikus fogalom: pataki diák? Érdekes választ adott erre a kérdésre az egyháztörténész debreceni püspök, Révész Imre: „*a pataki diák élé megy a tavasznak, a debreceni diák meg kipipál az ablakon, és megvárja, míg a tavasz érkezik el hozzá*”. Ebben a mondatban benne van minden, ami megmutatja a két protestáns iskolaváros: Debrecen és Sárospatak közti különbséget. Ám de egy volt, nem dohányzó debreceni diák hadd mondjon még annyit: nem csupán a debreceniek ellenében lehet meghatározni a pataki diák fogalmának miben létét. Hiszen a legfontosabb az, amivel az itt tanuló fiatalság szellemiségét jellemezhetjük, az állandó megújulásra való törekvés. Sárospatak ugyanis úgy őrzi és tartja életben a több száz éves hazai és helyi hagyományokat és eszméket, hogy nem fél azokat megújítani, az adott kor szemlélete szerint formálni. Ennek a biztos

alapokon nyugvó, de állandó megújulásra való hajlamnak köszönheti a város, hogy sohasem beszélhetünk róla múlt időben.

Sárospatak másik jelképe, a Rákóczi vár, a látszattal ellentétben nem csonka. Mind a négy bástyája áll és mindig is állt, csak az egyik, a legfontosabb, láthatatlan. Ez a bástya jeleníti meg azt a szellemiséget, amit sosem lehet lerombolni, amin nem fog kard, golyó vagy ágyú. Ami örök, megingathatatlan és maradandó.

A Sárospataki Református Kollégium több egyszerű alma maternél. Olyan intézmény, mely nemcsak közoktatási és felsőoktatási, hanem közgyűjteménye által is ellát közösségi, művelődési feladatokat. Nevel, szemléletet és identitást, egy életen át ható erkölcsi értékrendet ad. Olyan tudást és normarendszert, ami konvertálható minden élethelyzetben, minden társadalmi állapotban és változó korban. A Református Nagykönyvtár nem egyszerűen csak egy jelentős tudástár. Mondhatnánk azt is, hogy a Református Nagykönyvtár, mely egyrészt a pataki, másrészt a magyar identitás része, a magyar könyvtárnak, szellemi vagyonnak alkotója, felépítője.

Miért lehet a Pataki Könyvtár az ország egyik legnagyobb tudástára? A megválaszolásához érdemes felidézni hogy a 16. századtól külföldön tanuló diákok, az úgynevezett peregrinusok, fizetsége alma máterük felé az volt, hogy külföldi útjukból egy könyvvel tértek haza, melyet iskolájuknak adományoztak. A különbséget itt is jól mutatja, hogy amíg a Debreceni könyvtár polcaira csak a professzorok engedélyezése után kerülhettek fel a könyvek, addig Sárospatakon minden diák szabadon, minden ellenőrzés nélkül gazdagíthatta iskolája könyvtárát. A döntés itt a diák kezében volt. Szabadon ítélezhetett arról, hogy az adott könyv tartalma és tanai megfelelőek-e, összeegyeztethetőek-e a hely szellemiségével. Az itt őrzött könyvek és dokumentumok nem csupán a múlt elbeszélői, de jövőnk meghatározói is.

A pataki Nagykönyvtár nem csak a patakiaknak fontos. Ezt bizonyítandó: 116 millió forint támogatással segítette a magyar kormány a felújítást, mely során megtörtént az értékes könyvek, ősnymtatványok állományvédelme, valamint a leglátogatottabb helyiségének, a Pollack Mihály tervei alapján 1834-ben elkészült díszteremnek a felújítása is. Az évtizedek óta várt fejlesztés keretében megtörtént az intarziás parketta teljes műemléki felújítása, a fakarzat és oszlopsora festő-restaurálása. A könyvszekrények helyreállítása a fali szekkkó javítása, illetve restaurálása, valamint a terem energetikai korszerűsítése is.

Sárospatakról idézetet találni hálás feladat, hiszen a legnagyobb történelmi egyéniségeink tanultak itt. Kis túlzással talán azt is mondhatnánk az a költőnk, írónk, gondolkodónk, aki nem írt Patakról, nem is olyan jelentős. *„Csak szeretettel és hálával emlékezem a Bodrog-parti Athénra, ahol minden kő a magyar históriát és minden hagyomány a magyar irodalom rajongását lehelte. Hódolattal és szeretettel köszöntöm ezért a szent falakat, és az itt folyt határtalan jelentőségű kultúréletet, amely mindenkire, aki azóta itt tanult, dolgozott és álmodott, csak nemes és felemelő hatást gyakorolt.”* Móricz Zsigmond írta ezeket a sorokat. Bodrog-parti Athén:

A Sárospataki Református Nagykönyvtár klasszicista teremkönyvtára

mint sokan mások, ő is így írt Patakról. Hízlgő hasonlítás, mondhatnánk, de talán nincs is szükség máshoz való viszonyításra. Hiszen hasonlítani akkor szoktunk, ha hasonlított kiegészítésre szorul, és máshonnan hívunk segítséget a meghatározáshoz, a körülíráshoz. Ez a város azonban nem szorul kiegészítésre, önmagában is teljességgel szolgál. „*Bodrog partján sokkal szebb a május*” – hirdeti egy pataki diákdal. Több tízezren énekelték már ezen falak között vagy az utcán Patakon ezeket a sorokat...

(Elhangzott április 2-án, a 116 millió forintból megszépült, megújult Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtárának ünnepélyes átadásakor)

A miskolci reformáció kezdetei: Dévai Bíró Mátyás meghatározó szerepe a hitújításban Miskolcon

A REFORMÁCIÓ KEZDETEI EURÓPÁBAN

A középkori szerzetesi mozgalmak és az előreformátorok által kezdeményezett megújulási mozgalmak után a reformáció Luther Márton fellépésével 1517-ben vette kezdetét. Luther tanai a könyvnyomtatásnak is köszönhetően futótűzként terjedtek a Német-Római Császárság tartományaiban. Ezek a tanok a tisztítótűz, búcsúcédula, zárandoklat, ereklyetisztelet, böjt, szentek jócselekedeteinek kivásárlása helyett a Szentírást, a Krisztusba vetett hitet tették újra a megigazulás egyetlen lehetséges útjává, bebizonyosodott a pápa és a zsinatok tévedhetetlensége tételének hamissága.

Amikor Luther 1520. december 10-én elégeti a pápai bullát Wittenberg polgárai és egyetemi hallgatók jelenlétében, kiközösítése véglegessé válik. Ekkor V. Károly már 3 éve Spanyolország királya és két éve a német birodalom választott császára, és jól tudja, hogy a birodalmat csak azon az áron szakíthatja el Rómától, ha darabokra tépi. 1521. április 18-án a worms birodalmi gyűlésen a huszonegy éves, hidegfejű, elszánt és mélyen vallásos császár menlevél mellett fogadja Luthert. Luther nem vonja vissza tételeit, nem teheti, a reformáció alaptétele fogalmazódik meg hitvallásában: *„Amíg a Szentírással, vagy világos észokokkal meg nem győznek engem, lelkiismeretemben kötve vagyok a Szentíráshoz.”* Ezt követően a császári parancs törvényen kívül helyezi.

Az 1529-es speyeri birodalmi gyűlés a protestantizmus születése: a katolikus tartományurak V. Károllyal szövetségben megerősítik a worms ediktumot, mire Luther követői kivonulnak a teremből. A svájci reformáció Ulrich Zwingli vezetésével ugyan Luthertől kapta az ösztönzést, mégis puritánabb, az úrvacsoratanban eltérő hitbeli álláspontra helyezkedő irányzattá válik. Az 1529-es, Hesseni Fülöp által kezdeményezett marburgi kollokvium véglegesíti az eltéréseket: Luther szerint minden érvelésen felül áll, hogyan van jelen Krisztus az úrvacsora alkalmával (a jegyekben vagy nem azokban), a misztérium nem közelíthető meg racionális érvekkel. Luther szerint Zwingli nem hívő ember, nem nyújt többé baráti jobbot neki.

Az 1530-as augsburgi birodalmi gyűlésen a lutheránusok felolvashatták a Melancthon által fogalmazott Augsburgi Hitvallást, a császár ugyan nem fogadta el, de a protestáns választófejedelmek schmalkaldeni szövetségének (1531-ben) alapokmányává vált.

Ezek tehát a német, svájci protestantizmus jelentős, válságos éveit, a Német-Római Birodalomban kísért a vallási polgárháború réme, ahogy a Svájci Államszövetségben a katolikus kantonok legyőzik a protestáns csapatokat (1531-ben kappeli csata), itt halt meg maga Zwingli is.

Ennek a forrongó világnak a kellős közepébe kerül bele Dévai Bíró Mátyás fiatalon, első wittenbergi tartózkodása idején (1529 decembere–1531 eleje). Lutherrel nem kerül közvetlen viszonyba, viszont a vele egykorú Melanchtonnal baráti kapcsolatban áll.

A REFORMÁCIÓ KEZDETEI MAGYARORSZÁGON

A lutheri tanokat Magyarország is élénk érdeklődés fogadta, kocsmban, piacon, templomban, mindenütt ez lett a beszédtema. De tudjuk-e pontosan, mi volt a „gyanús” beszélgetések, prédikációk tartalma? Aligha, gondolhatnánk, azt viszont tudjuk, hogy Magyarországon még a huszitizmus is élénken hatott (első magyar bibliafordítás). Az azonban biztosnak látszik, hogy az új tanok első terjesztői vándorprédikátorok lehettek, mindenütt sok ferences szerzetes tartozott közéjük (Johann Kresling, Konrad Cordatus, Sztárai Mihály). Többnyire népi származásúak, jól értik az egyszerű ember nyelvét, a Bakócz által meghirdetett keresztes hadjárat toborzói is ők lehettek, de nevüket többnyire csak az 1530-as évektől ismerjük. Jellegzetesen nem tudósok (eredetileg esetleg jobbágyok, kézművesek, falusi bírók, katonák), nem templomban, hanem valahol a városkapu előtt vagy valakinek a házában prédikáltak. A vándorprédikátorok többsége Krakkóban tanult, ahol már az 1520-as években erős hatása volt a lutheri eszméknek; a következő állomás életükben rendszerint Wittenberg volt, itt azonban már leginkább Philipp Melanchton hatása meghatározó, aki Luther és a kálvini tanokkal azonosuló Ulrich Zwingli közötti „átmenet” képviselője. Így lesznek az első magyar reformátorok Melanchton révén többnyire kivétel nélkül a helvét irány hívei, annak ellenére, hogy Genffel, Kálvinnal nincsenek közvetlen kapcsolatban.

A mohácsi vész, az ország két, majd 1541-től három részre szakadása, az állandósuló török veszély, a katolikus egyház magyarországi szervezeti kereteinek meggyengülése az alsópapság hitehagyásához vezetett, a szerzetesség meggyengült, szétesett. A reformáció terjedése szempontjából azonban a legdöntőbb lépésnek a (fő)nemesség és a városok magisztrátusainak döntése bizonyult, akik lecserélték régi papjaikat, és reformatori szellemiségű prédikátorokat hívtak helyettük. A belháborúk, a török veszély, az ország szétesése az egyszerű embereket is fogékonyá tette az új hitre. A protestantizmus eszméit pedig kiválóan képzett személyek hirdették.

Szerémi György (káplán a budai udvarban) 1520-ra teszi az új tan megjelenését, és két fázist különít el: „*behozták*” – előbb tanult emberek, udvaroncok beszélgettek Luther tanairól; „*nyilvánosan terjesztették*” – nem írja le kik, csak azt, hogy sok esetben kivégzéssel is bünhődnek, „*mégis napról napra jobban elterjedt*”. 1523-ban a budai országgyűlésen Luther követőit eretnekeknek, „*Szűz Mária ellenségeinek*” mondták, fej- és jószágvesztéssel sújtották. Az 1525-ös rákosi országgyűlés már máglyahalálra ítélte őket.

A lutheri tanok megjelenéséről tudósít Szkhárosi Horvát András, az 1540-es években prédikátorként és énekszerzőként ismert ferences szerzetes, pap, aki az első reformátorok egyike. Szerinte diákok, papok, gyermekek (tanulók) és énekmondók terjesztették először az új tanításokat. Az énekmondók a tudást, irodalmat, történelmet könnyen megjegyezhető, jól énekelhető versben terjesztő személyek, tehát vándorló értelmiségiek, akik mindenütt, ahol közönséget találtak, előadást tartottak.

Méliusz Juhász Péter református püspök szerint a debreceni „kereskedő és áros népek” beszéltek Magyarországon először az evangéliumról. Ezért fogalmaz őket megszólítva a következőképpen: „*ti vöttétek és hallattátok előbb egyebeknél és ti dicsértétek s beszéltettétek egyebeknek az Istennek kegyelméről való tudománt*”. Igaznak látszik, hogy Magyarországon nem valamilyen nagy tekintélyű teológus hirdette először az új tanokat, hanem egyszerű emberek vállalták a reformáció ügyét, gondolatait hazánkban. A korai terjesztők között kell említeni a felvidéki és erdélyi német ajkú lakosságot, a szabad királyi városok polgárságát.

A REFORMÁCIÓ KEZDETEI MISKOLCON

Szendrei János szerint már az 1530-as években elkezdődött a reformáció Miskolcon, előbb a lutheri irányzat térnyerése folytán, s később – szerinte Dévai Bíró Mátyás befolyása révén – lett szinte az egész város helvét hitvallásúvá. Novotny Gyula is ezt a korai, határozott irányváltást fogalmazza meg:

Egészen biztosan a miskolci reformáció csak az 1550-es években követhető nyomon, ekkorra már jó tíz éve protestáns lelkészek szolgálnak Szikszón, Sajószentpéteren, de még a borsodi egyházmegye nem épült ki, a terület az egri püspökséghez tartozik. Az bizonyos, hogy a város lakossága nyitott az új tanok iránt, de a katolikus földbirtokos ellenérzése akadályozza a magvetés eredményességét.

A DIÓSGYŐRI URADALOM A 16. SZÁZADBAN

A diósgyőri uradalom 1515-től az egész 16. században magántulajdon volt, ami nagy lehetőséget adott arra, hogy az egyéni kapzsiság és visszaélések sora tomboljon. Balassa Zsigmond főispán és neje, Fánchy Borbála I. Ferdinándtól 1540-ben 20 000 arany forintért megvette a várat. A megözvegyült Fánchy Borbála még inkább, mint férje, erőszakosságával, vakbuzgó és türelmetlen vallásosságával formálisan üldözte, kegyetlenül sanyargatta a város előbb lutheránussá, majd kálmínistává lett polgárait. Amikor a templom leégett, mereven elzárkózott újjáépítésétől. 1563-ban Miskolc bírása és polgárai panaszlevelet küldenek I. Ferdinánd királyhoz, melyben panaszt emelnek a törökök, Pesthy Ferenc, különböző férfiak és Fánchy Borbála ellen. Kérik Ófelségét, hogy a romban heverő templomukat helyre állíthassák, s a mindszei kórházat visszakaphassák.

A HELVÉT IRÁNY MEGERŐSÖDÉSE MISKOLCON

Kétségtelen, hogy a genfi reformáció tanai már 1554-ben szélesebb körben elterjedtek Miskolcon, ez a Miskolci Református Egyházközség születésének éve. Dévai

Debreceni református énekeskönyv 1579-ből

meghívása (1543-ban) és az 1554 közé eső időszak a nagy „átérési folyamat” időszaka. Ennek katalizátora az az esemény, amely a város minden lakóját megrendítette, a közösségtudatot megerősítette. 1544-ben a budai török basa nagy, martalóc sereget zúdított Miskolcra, mert a város tanácsa megtagadta a török uralom alá való behódolást, s a török adó vállalását, mivel akkor még királyi területnek számított. A jogilag helyes döntés gyakorlatilag végzetes tévedésnek bizonyult, ugyanis a Habsburg uralkodó csak papírrendeleteket küldözgetett védenca oltalmazására, a török basa viszont fegyveres sereget szabadított a városra, így az 1544-ben lángok martaléka lett. Leégett az avasi templom, az iskola, a kápolnák, a város községi épületei, a városi tanácsosok házai, a módosabb polgárok házai. A törökök elrabolták az értéktárgyakat, rabságba hurcoltak százakat. Ezt követően új falak, város épül, új lelkület bontakozik ki...

1554-re megalakult az evangéliumi alapokra támaszkodó, demokratikus szervezetű miskolci protestáns egyházközség, 1557-re elkészült az avasi harangtorony.

Dévai Bíró Mátyás után Gergely pap, majd Hevesy Mihály (1567–1588) hirdette, Enyingi Török Ferenc pártfogása alatt, az új evangéliumot. 1590-től Debreczeni Mihály, 1595-től 1611-ig Ungvári András a lelkész (az utóbbi esperes is) Miskolcon. A XVI. század során tehát összesen öt lelkész prédikált az avasi templomban.

Hevesy az 1567-es debreceni, majd az 1568-as kassai zsinaton, mint borsodi esperes és miskolci prédikátor volt jelen, s erélyesen Kálvin tanai mellett foglalt állást. Egy évvel később újra szerepel a neve egy levélen, amelyet 1568. május elsején írtak Theodore de Beze-nek. A levél beszámoló arról, hogy a környéken – a levelet Göncön fogalmazták – leginkább elterjedt irány a kálvini reformáció.

A XVI. századi református zsinatok elrendelik, hogy a lelkészek mellett tanítók is legyenek, akik félretéve minden más foglalkozást, hivataluknak éljenek, minden idejüket a református vallás tételeinek, s az olvasásnak és írásnak a betanítására fordítsák. Miután a reformáció a nép felvilágosítására törekvő elveinél fogva éppen iskoláira fordított eleitől fogva legnagyobb gondot, biztosan állíthatjuk – írja dr. Kovács Gábor –, hogy az iskola alapítása a miskolci református egyház megalakulásának idejére, a 16. századra esik, és a város lakosságának hozzájárulásával, a város pártfogása mellett nyert létjogosultságot.

Míg az ország azon részein, melyek a magyar király teljes hatalomkörébe estek, a katolikus papság mindent elkövetett, hogy elpártolt híveit a római katolikus egyházba visszatérítse, Miskolc város lakosai háborítatlanul élvezték a reformáció vívmányait. Az uralkodó királyok nem tudták őket megvédeni a török szüntelen sarcaitól, de nem is bántották vallásukat.

DÉVAI BÍRÓ MÁTYÁS A „MAGYAR LUTHER”

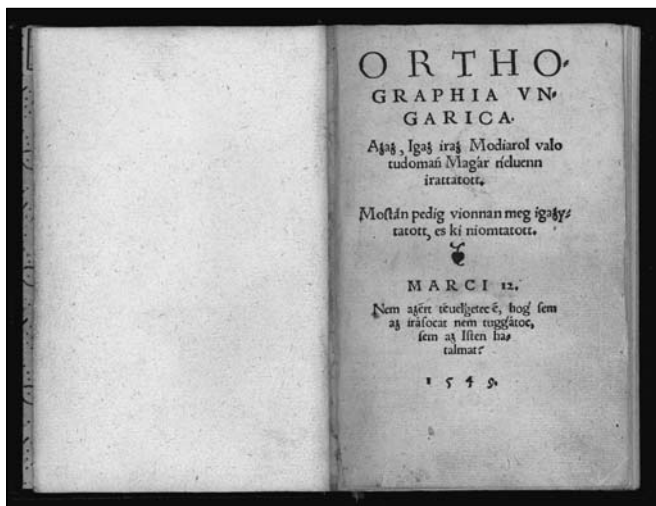
Dévai Bíró Mátyás monográfiájában id. Révész Imre a következőképpen fogalmaz: *„a magyar haza reformációjának kezdetleges forrását kétségkívül Luther szellemének hatása indította meg, de a forrás a magyar ajkúaknál tüstént melanchtoni irányzatot vett; majd a helvéták (...) felé tartott, s mire folyammá nőtt, egyenesen Kálvin szellemét és irányzatát vette fel”*. A reformáció korabeli tanairól, a felekezeti irányokról nem könnyű reális képet alkotni.

A Dévai Bíró Mátyás munkáival, tanításaival foglalkozó kutatók egy része (Jan-Andrea Bernhard, Csepregi Zoltán) úgy gondolja, Dévai már az 1530-as évek végén a svájci reformáció alap gondolataival azonosul, például a szabad akarat, predestináció, fülbeigónás kérdését illetően. „*Dévai egyik mesterének sem volt szolgálai követője, sőt, eredeti ötletei is voltak, gondolatait leginkább Melanchton tágölelésű rendszerének keretei között lehet elhelyezni.*” Az avasi templomban található emléktábla szövege rávilágít arra, hogy élete utolsó állomásán, Debrecenben egészen biztosan, de talán már a korábbiakban is eltávolodik a lutheri tanításoktól és eszerint prédikál.

Dévai korai éveiről, ifjúságáról szinte semmi bizonyosat nem tudunk. Nevéből következtethet, hogy Déván született, valószínűleg 1500 körül. A mohácsi csata előtt a krakkói egyetemen tanult, aztán Magyarországon még egy ideig ferences szerzetes és Boldogkő várában udvari lelkész. 1521 tavaszán budai prédikátor, ekkor írt egy barátja kérésére polemikus céllal egy traktátust és kevéssel ezután veti papírra *52 reformátori tételét* (*Rudimenta salutis – Elemi igazságok az üdvösség dolgában*), ezek támadója Szegedi Gergely ferences barát. 1531 tavaszán már Budán, majd Kassán végez reformáló munkát.

Teológiai fejlődésének biztos kiindulópontja első wittenbergi tartózkodása 1529 decembere és 1531 januárja között. Hogy mit jelentett számára a wittenbergi időszak, azt az 1533 júliusában, bécsi fogsága utolsó napjaiban rögzített kihallgatási jegyzőkönyv tükrözi. Inkvizítora, Fáber János bécsi püspök, összegzi I. Ferdinánd királynak a vizsgálat eredményét. E sorokból nyilvánvaló, hogy bécsi fogsága végén keletkezett reformátori, teológiai álláspontjának dokumentuma (1533 júliusában). Az 1533. július 15-i kihallgatási jegyzőkönyv szövege egyértelműen igazolja, hogy Dévai ekkor, de kassai prédikátorsága idején bizonyosan, már úgy a svájci, mint a Bucer-féle közvetítő irány gondolataival is foglalkozik, üldözői, ellenségei azonban még nem látnak benne egyebet, mint lutheránus eretneket. Fogságából 1535 januárjában szabadul, ekkor Szegedi Gergely támadásai ellen Nádasdy Tamásnál nyert biztonságában készül. *A szentek aluvásáról* című Dévai-irat ellen intézte Szegedi Apologia című támadását, ezt Dévai feleletéből (Disputatio) ismerjük. Az 52 tételt támadó Consurae Dévai válaszából ismert. Ezekre Dévai 1535–36-os sárvári tartózkodása alatt vág vissza *Dévai Bíró Mátyás: Orthographia Ungarica* két iratával. Részben ezeknek a műveknek a kinyomtatása céljából indul el Németországba 1536 őszén. November 10-én biztos, hogy Nürnbergben van, ahol a Szent Sebaldus templom prédikátorához már régóta fűzte levelezés útján fenntartott ismeretség. Ez a Melanchtonnal bensőséges barátságban álló, irodalmilag és egyházilag is tevékeny nürnbergi lelképásztor az, akivel Dévai Sárváron írt két műve kiadásáról előzőleg levelezett. A kiadás pénzügyi nehézségek miatt Nürnbergben sikertelen, így 1536 decemberében Wittenbergbe utazik, majd Baselbe, ahol végül valóban eredménnyel jár. Nürnbergi tartózkodása alatt megtagasztalja még a hitvalló bátorságú, erős lutheránus Brandenburgi György örgróf érdeklődését és segítő jóindulatát személyes érintkezés útján is. Nem lehet biztosan tudni, hogy az őt különösen nagyrabecsülő, többféle figyelemnyilvánítással kitüntetett Melanchtonon kívül kikkel érintkezett bizalmasabban, s ezek az érintkezések irányították-e, és mennyire irányították teológiaiag.

1537 őszére visszatért Wittenbergbe, de ezután megint nem lehet róla tudni szinte semmit, egészen a következő év tavaszáig: ekkor Krakkóban tartózkodik a morva eredetű Vietor (Binder) Jeromos könyvnyomtató vendégszerető házábanál. 1538 kora tavaszára Vietor már elkészült a *Katechismus* nyomtatásával, s ugyanerre az időre tehető valószínű-

Dévai Bíró Mátyás: *Orthographia Ungarica*

leg az *Orthographia Ungarica* ma ismeretlen első kiadásának szintén Krakkóban, Vietornál való megjelenése is. Ezeknek a terveknek a szerencsés megvalósítása után érkezett haza. 1538 májusában és júniusában Újvárról írogat Nádasdy Tamásnak, majd egy időre ismét elveszítjük szem elől. 1540 júliusában bukkan fel újra, ekkor van jele először annak, hogy az úrvacsorátant illetően nézetei megváltoznak. Ekkor írja meg ugyanis Stöckel Lénárd Révay Ferencnek – Dévai saját, hozzá írott sorait is szó szerint idézvé –, hogy miért kellett a reformátornak elhagynia Perényi Péter udvarát (ahol bizonyára prédikátorként töltötte az 1539-es évet).

Perényi Péter után Serédi Gáspár felsőmagyarországi főkapitány oltalma alatt szolgál Szikszón, Abaúj vármegyében, ahol iskolamester lesz, de emellett Révay Ferenc anyagi támogatását is élvezi. De itt is csak alig egy évig tart nyugalma. 1541 végén már újra Wittenbergben van, püspöki, királyi üldözés ennek az előzménye, tehát szinte számkivetett.

1543 nyarán már Miskolcon van, hogy prédikátorként tegyen vallást hitéről, de rövid idő után ismét földönfutóvá lesz, aminek oka igen rejtélyes. Talán Dévai akkori álláspontja az úrvacsorát illetően ennek az egyik oka: ez a „media sententia” a Luther és Zwingli tanításai között álló, Zwingliéhez közelebb álló tanítás, amiről Luther maga is tudomást szerez, ezt igazolja levele, melyet az eperjesi papsághoz címzett.

Hányatott életét 1545 június közepe előtt mint debreceni református prédikátor fejezte be.

ÖSSZEGZÉS

Dévainak a magyar reformációban éppúgy úttörő szerep jutott, mint Luthernek a Német-Római Császárságban. Rettenthetetlen apostoli buzgósága, erélyes hangvétele fellépése a német reformátorra emlékeztet. Érdemes azonban figyelmet fordítani a legteljesebb Dévai-monográfia szerzőjének észrevételeire: „*Én nem oszthatom azoknak véleményét, kik Dévai latin műveiben, s különösen Faber előtti nyilatkozataiban merő lutheranizmust látnak; sőt már ezekben látom jeleit a helvéták felé való közeledésnek. Érdekes dolog, hogy midőn Dévai Baselben megfordult, akkortáiban jelent meg ott Kálvin nagyhatású Instrukciója.*” Dr. Tüdös István a Katechismust vizsgálva több helyen Zwingli-, illetve krisztológiájában, a hit és a predestináció összefüggéseiben, úrvacsoratanában, feltámadáshitében Kálvin-követőnek, helvéthitűnek látja Dévait. Ezt a hitbéli szemléletben megjelenő, nyomon követhető fordulatot igazolja Csepregi Zoltán két tanulmányában.

Dr. Balogh Judit kutatásai szerint Dévai 1542-ben hirdeti Miskolcon az igét, ami azonban nem jár eredménnyel, ugyanis 1542-ben Miskolc városa még nem kész a reformatori eszmék befogadására, annak ellenére sem, hogy azon városok (Bártfa, Kassa), melyekkel földrajzi közelségük okán vagy kereskedelme révén kapcsolatban van, már egytől-egyig az új eszmék hívei. Úgy tűnik, hogy a kereskedők a reformációt nem „exportálják” erre a vidékre. Bártfa, Kassa és más felső-magyarországi városok hatásának elégtelen voltát magyarázhatjuk azzal, hogy lakosságuk túlnyomórészt német ajkú. Ezt az érvet azonban nem alkalmazhatjuk a Sárospatak, Szikszó, Gönc stb. mezővárosokkal történő összehasonlításban, amelyek sorra választanak maguknak protestáns igehirdetőket. Határozottan úgy látszik, hogy míg Abaújban és Zemplénben elterjedt a reformáció, addig Borsodban – így Miskolcon is – nyoma sincsen a később olyan gyökeres változásnak.

Bármiféle oka is volt Dévai továbbállásának, miskolci szolgálata a város hitbéli megújulásában mérföldkönek számít. Ekkor kezdődik és 1554-ig erősödik meg az a fordulat, melynek eredménye nem csak az egyházköziség születése, de a század végére a Mindszent városrész kivételével a szinte teljesen kálvinista, helvét irányultságú lakosság elköteleződése a genfi reformációs irányzat iránt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Fából és deszkából A miskolci Deszkatemplom (szerk. Dobrossy István–Balogh Judit) Miskolc, 1999

Bíró Sándor–Bucsay Mihály–Tóth Endre–Varga Zoltán: A Magyar Református Egyház története Kiadta: SRTA Egyháztörténeti Tanszék Sárospatak, 1995

Tóth-Kása István–Tőkéczi László: Egyháztörténet I. A kezdetektől 1711-ig Bp. 2010.

Péter Katalin: Papok és nemesek. Magyar művelődéstörténeti tanulmányok a reformációval kezdődő másfél évszázadból Budapest, 1995

Péter Katalin: Reformáció: kényszer vagy választás? Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 2004

- Novotny Gyula: Az Avasi Templom Avasi Református Egyház, 1982.
- Dr. Szendrei János: Miskolcz város története 1000–1800 Miskolcz, kiadja: a város közönsége, 1904. II. kötet
- Miskolc története 6 kötetben (Szerk. Dobrossy István) II. kötet: Miskolc története 1526-tól 1702-ig (Szerk. Szakály Ferenc) Miskolc, 1998.
- A református templom és temető a miskolci Avason (Szerk. Dobrossy István) Borsod-Abaúj-Zemplén Levéltár, 2003
- Balogh Judit: A reformáció Miskolcon (In: Miskolc története 6 kötetben)
- Balogh Judit: A reformáció kezdetei Magyarországon In: A reformáció évszázadai; változás magyar gyűjteményekből (DVD kiadás Budapest, 2009)
- Balogh Judit–Dienes Dénes–Fazekas Csaba: A miskolci református egyház története (Miskolci Keresztyén Közéleti Almanach 2004)
- Balogh Judit: A miskolci reformátusság a XVI–XVIII. században In: Fából deszkából Marjalaki Kiss Lajos: A miskolci református egyház a statisztika tükrében /Református Egyházi Értesítő, 1931. 2-3-4. szám/ Miskolc, 1931.
- Dr. Kovács Gábor: A miskolci ev. ref. főgimnasyium története Miskolc, 1885.
- Révész Imre: Dévai Bíró Mátyás tanításai Kolozsvár, 1915.
- Id. Révész Imre: Dévai Bíró Mátyás első magyar reformátor életrajza és irodalmi művei Pest, 1863.
- Csepregi Zoltán: Kálvin hatása Magyarországon és Erdélyben 1551 előtt In: Egyháztörténeti Szemle 12. évf. 1. szám
- Csepregi Zoltán: A Dévai-kód (http://www.academia.edu/5386364/A_Devai-kod_The_Devai-Code_)

*(A dolgozatot a Miskolc-Avasi Református Egyházközség által
kiírt pályázatra készítette a szerzőpáros,
felkészítő tanáruk: Nagyné Poczik Tünde)*

KISS ENDRE JÓZSEF

Erdélyi János és Sárospatak

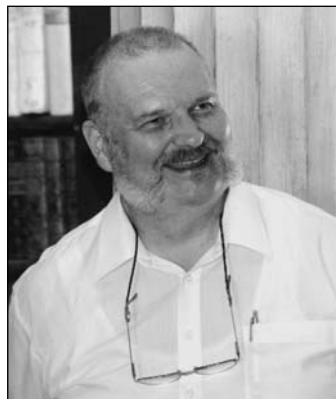
(KÉTSZÁZ ÉVE SZÜLETETT)

Erdélyi Jánosnak (1814–1868) Sárospatak volt a végzete.

Ezt még biztosan nem tudta akkor, amikor kisdíakként a nagykaposi elemi iskolában olyan sikert ért el a vizsgán, hogy a tanítója – Kiss István, a rektória 3 éves gyakorlatát ott töltő pataki diák – mind az utódjával – Fejes Sámuel tanítóval – mind a helybeli lelkipásztorral – Kalán János nagytiszteletű úrral – egyeztetett a jövőjéről.¹ Ők hárman győzték meg a bibliás, olvasni szerető, verselgető édesapát, hogy engedje továbbtanulni a tehetséges fiút, s hol máshol, mint a pataki Kollégiumban, ahol nemcsak a hazai és külföldi világra nyíltak ablakok a szorgalmas nebuló előtt, de az ígéretes egyházi és világi pályák kapui is kitérültek. Az édesapa – Erdélyi Mihály – mint 30-40 holdon gazdálkodó, telkes jobbágy megtehetette, hogy taníttassa gyermekét. Meggyőzni azért kellett, mert egyetlen fiú utódjában látta a gazdaságban majd neki segítő és örökébe lépő családtagot, viszont ő is jobbat akart a gyermekének: hagyta magát meggyőzni. Az édesanya – Kovács Zsuzsanna – pedig szerette volna, ha büszke lehet a majdan papnak fölszentelt fiára.

Erdélyi János viszi tehát magával 10 évesen a Latorca mellől az Ungvidék dalait, szokásait, észjárását, hogy azzal – az első nekifutásra 6 éven át – gazdagítsa a pataki diákok világát. Ugyanakkor sokat tanuljon a tanároktól és az ország különböző részeiből összegyűlt diáktársaktól: megtapasztalja, hogy miképpen működik a három évszázad óta jeles hagyományokra épülő diákönkormányzat; hogyan küzdenek a tanárok az oktatási rendszer követelményeivel; milyen iskolatípusokat fogad magába alsó, közép és felső szinten a Kollégium; milyen szervezetek, intézmények együttesét kell működtetni az eredményes munka érdekében?

Erdélyi tagja a Főiskola kórusának, a sportolás terén a legjobb futóként és dobóként ismerik. Tevékenykedik a Nyelvmívi Társaság irodalmi körében, versei jelennek meg, kitűnik társai közül, mint eminens tanuló. Tanárai közül erkölcsileg Majoros And-

Kiss Endre József

¹ Minay Lajos: Erdélyi János. Bp. 1914. 10. p.

rás, szakmailag Somossi János gyakorolnak rá nagyobb hatást.² Az előbbi a személyes hivatásnak, mint másokért való szolgálatnak a tudatosítását hangsúlyozza. Az utóbbi rendszeres teológiát tanít, a könyvtár és a nyomda felügyelője, akinek a tankönyve a papi vizsgára jelentkezők kötelező anyaga. Később az Alsózempléni Református Egyházmegye esperese, kollégiumi algonodnok, aki azonban a püspöki tisztségre történő választását elhárítja magától.³

Erdélyi egy ízben – 6 év után – otthagyja a Kollégiumot, mert megsértik hiúságában: a diákönkormányzat alsóbb osztályba sorolja, mint ahová a tudásszintje és teljesítménye alapján iratkozhatna. Otthon segít a gazdálkodásban, de hamarosan rádöbben arra, hogy neki már sokkal komolyabb egzisztenciális lehetőségei vannak, ha magántanítóként keresi a kenyerét. A nemesi kúriákon vállalt házitanítószkodás nem csak jelentős jövedelemmel, megbecsült státusszal járt, hanem olyan társadalmi ismeretekkel gazdagította, amelyekkel sem a szűkebb családjá, sem a Kollégium nem szolgálhatott. Itt ugyanis a legtöbbször családtagnak tekintett házitanító megismerte a familiáris kapcsolatok új rendjét, a társasági élet írott és íratlan szabályait, eligazodhatott más iskolák követelményei, a vármegyei közélet, a városi művelődés eseményei között, s otthon lehetett a magánkönyvtárak szellemi kincstáraiban. Kemecsen (Szabolcs vármegye) a Répássyagnál három gyermek nevelője. Visszatérve Patakra és felsőbb osztályba iratkozva, jogi tanulmányokat végezve a Kolosy József fiait tanítja Cselejben (Zemplén vm.), azután pedig Berzétén (Gömör vm.) a Máriássy család Béla fiának a nevelőjeként dolgozik. Vele a fővárosba kerül, ahol kiegészíti a jogi tanulmányait és intenzíven bekapcsolódik az irodalmi, a színházi, a tudományos életbe, hogy később a Nemzeti Színház aligazgatója, a Kisfaludy Társaság és a Tudományos Akadémia tagja legyen.

A literátorság, a művelődés, a tudomány területein egyformán szépen halad előre, amikor azonban mind a magánéletében, mind az ország sorsának alakulásában megrendítő események következnek. A magánélete zátonyra fut. Kossuth édesanyjának házában megismerkedik annak rokonával Vachott Kornéliával, akivel boldog házas életet kezdenek (1841), felesége azonban a gyermekszülésben meghal, s egy évre rá a megszületett leánygyermekétől – Kornélia Zsuzsannától – is elbúcsúzik. Hogy lekösse magát, tanítványával – Máriássy Bélával – nyugat-európai körutazáson vesznek részt. Szülei sem élnek már, s a szabadságharc leverése után bujdosnia kell. Özv. Cseley Jánosnénál talál menedéket, ahol, drámaírással próbálkozik, a korábbi írásait rendez.

1851-ben érkezik hozzá a megkeresés, hogy vállaljon állást a pataki Kollégiumban. Érkezett hozzá korábban is ilyen felkérés, mert a Kollégium rendje szerint, lehetőleg az ott végzett diákokból toborozták a tantestület tagjait, akkor azonban ezt elutasította. Most – család és állás nélkül – nem mond nemet erre az ajánlatra. Visszakerül tehát Patakra, de immár azzal az elhatározással, hogy a szakmai elképzeléseit megvalósítja és a Kollégiumot országos szellemi központtá fejleszti. Már régebben megfogalmazta,

² T. Erdélyi Iлона: Erdélyi János Sárospatakon. In: A Sárospataki Református Kollégium. Bp. 1981. 229-244. p.

³ Koncz Sándor: A filozófia és a teológia oktatása 1703–1849 között. In: A Sárospataki Református Kollégium. Id. m. 134. p.

hogy a pataki Kollégium nem hasonlítható más iskolához, mert a maga nemében egyedi intézmény. Ahogyan a reformáció századában „*hatalmas emeltyűje volt az életnek*”, most is lépést kell tartania a fejlődéssel. Általában azokat a tantárgyakat helyezik előtérbe – a teológiát és a jogot –, melyek „*kenyértudományok*”, azonban „*a tudomány akkor hoz igazán édes gyümölcsöt, ha azt nem pusztán kenyérért tanulják*”. Az iskola van az életért és nem fordítva, már nem lelkészek és jogászok képzésére van a legnagyobb szükség, mint korábban, hanem a modern polgárok nevelésére sokoldalúbb képzéssel, a keresztyén bölcsélet szilárdabb alapjain.⁴

Hasonlóképpen végigkíséri munkásságát a népdal, közmondás, népmese gyűjtése és közlése. Tudományos értekezésében is kifejti, hogy a magyar líra megújítását a népköltészettől, a népi kultúra értékeinek a megbecsülésétől és feldolgozásától reméli.

A kortársak, tanártársak és az életrajz írói szerint Erdélyi János a megjelenése szerint jól megtermett alkat, kerek arcú, mélyen ülő, kék szemekkel. Jellemét tekintve önérzetes, eleven észjárású, józan felfogású, kedélyes személyiség, aki azért néha nyersen kimond kellemetlen igazságokat. De a szavainak mindenütt súlya van. Tanárként nem annyira anyagot ad le, mint inkább hatásos előadásokat tart és olvasottságával, sokrétű ismeretanyagával ragadja magával a hallgatóságát. A diákjainál a tanuláson túl a sorsuk alakulását is figyelemmel kíséri.

A filozófiai tanszéken bölcséletet, esztétikát, neveléstant ad elő, a Jogakadémia újjászervezését követően pedig az észjog, a jog- és államtudományok enciklopédiája és az egyházjog tantárgyakat, később pedig – főkönyvtárnokként – magyar irodalmat, egyetemes irodalomtörténetet, gyakorlati szépészetet – s magántanárként – metafizikát.⁵

A tanítás és iskolaszervezés mellett nem szakítja meg kapcsolatát a fővárosi irodalmi élettel, ahol korábban a *Regelő Pesti Divatlapot* indította, Garay Jánossal a *Szépirodalmi Szemlét*, 1849-ben a *Respublica*-t szerkesztette. A baráti köréhez tartozik Csapó János, Székács József, Fáy András és rendszeresen megfordul Vörösmarty Mihály, Bajza József, Toldy Ferenc asztaltársaságában, s publikál a korabeli lapokban.⁶

Egy farsangi mulatságon ismerkedik meg Csorba László ügyvéd leányával: Ilonával, akit 1853-ban elvesz feleségül.

Patakon a Kollégium megújításának élharcosává válik: két ízben közigazgatónak választják. Megszervezi a Gazdasági Választmányt, rendbe teszi a kollégiumi pénztárat, a nyomdát, étkezdét, tanszékeket szervez, új könyvtári rendszert vezet be. Megalapozza a Népiskolai Könyvtár működését, ami arra jó, hogy a németesítő törekvé-

⁴ Erdélyi János: A sárospataki főiskola szelleme. = Társalkodó 1839. 201. p. (A H.E. – monogrammal publikált cikk a „Hegyaljai Emil” – írói álnevet rejti.)

⁵ Rácz Lajos: Erdélyi János Sárospatakon. = Sárospataki Református Lapok 1913. 220-222. p.

⁶ Írásai jelentek meg az Athenaeum, Aurora, Budapesti Visshang, Déliláb, Divatcsarnok, Életképek, Emlény, Értesítő, Falusi Esték, Fővárosi Lapok, Hajnal, Honművész, Hölgyfutár, Irodalmi Őr, Jelenkor, Koszorú, Losonci Phoenix, Magyarország, Napkelet, Ország, Parthenon, Pesti Divatlap, Pesti Napló, Pesti Rőpívek, Rajzolatok, Regelő, Remény, Szemlélő, Szépirodalmi Közöny, Szépirodalmi Lapok, Szépirodalmi Szemle, Társalkodó, Új Magyar Múzeum, Vasárnapi Újság c. lapokban. Az említett H.E. – monogramon kívül, szerzőként a *Cselejtí, Szerednyei, Ember Pál, „egy tanár”, Mike, E-i, E.J., XY, E.P., E.* – aláírásokkal is szerepel cikkei alatt.

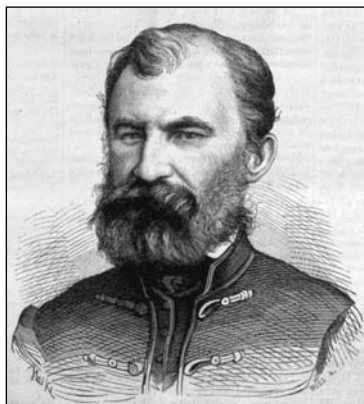
sek jegyében kötelezővé tett német tankönyvek helyett a Kollégium saját tanáraival megíratott, hazai tankönyveit használhassa a tanulóifjúság. Elindítja a Sárospataki Füzeteket (1857), azt a folyóiratot, amely valóban kitűnő eszköze a Kárpát-medence szellemi életének. Többek között „Erdély Széchenyije” gróf Mikó Imre nagyra értékelte és több példányban megrendeli ezt a sajtót, amelyben – mások között – olyan értelmiségiek publikálnak, mint Filó Lajos, Imre Sándor, Kiss Áron, Lévy József, Szász Károly, Szel Kálmán, Szilágyi Sándor.

A konkrét cél a Főiskola egyetemi szintre emelése. Nemcsak az egyházkerületi vezetés, a tiszáninneni püspök áll Erdélyi mögött, hanem a kezdeményezéseit támogatja a tantestület és a pataki református lelkipásztor: Hegedűs László is.

Ekkor szerkeszti a *Magyar közmondások könyvét* (1851), adja ki a *Magyar népmeséket* (1855), a *Válogatott magyar népdalokat* (1857) és írja Patakon többek között az *Egy századnegyed a magyar irodalomból, Néhány szó az irodalom érdekében, Mit várhat a nőtől a haza?* (1855), *A hazai bölcsészet jelene* (1857), *A Sárospataki Ref. Főiskola háromszázados ünnepe, Aesthetikai tanulmányok* (1860), c. munkáit. Megjelennek két kötetben a *Kisebb prózai írásai* (1863), *A bölcsészet Magyarországon* (1865), *Pályák és pálmák* (1867) c. kötete.

Tehát sokat köszönhet neki a Kollégium, a legtöbbet mégsem az iskolaigazgatással, tanítással, tette az asztalra. Ahhoz, hogy ennek a jelentőségét átlássuk, szükséges egy kitekintés az akkori társadalmi viszonyokra.

A szabadságharc leverését követően Haynau rémuralma próbálja megtörni a nemzet ellenállását: sikertelenül. A 13 aradi vértanú mellett a több száz kivégzéssel, tömeges letartóztatásokkal, házkutatásokkal a két magyar hazában sem tudják megakadályozni a bécsi udvar hatalmával szemben a titkos szervezkedést itthon, és a Kossuth emigráció nyilvános szervezkedését külföldön. Az 1850-es években az ellenállás fokozódik, a Bach-korszak önkényuralma az évtized végére csődöt mond. A Protestáns Pátens kiadása (1859) – amivel el akarják venni az egyházak önrendelkezését és az alkotmányban biztosított jogaikat, hogy ezt követően rendeleti úton kormányozzanak – felekezetre való különbség nélkül ellenzékbe tömöríti a nemzetet, mivel valamennyien az alkotmányosság és a nemzeti szabadságjogok súlyos sérelmének tekintik. A nyíltan hangoztatott felháborodás és az egységes ellenállás a bécsi udvart meghátrálásra, a Pátens visszavonására kényszeríti. A nép tüntet Ferenc József ellen, aki kénytelen összehívni az országgyűlést. Lengyelországban felkelés robban ki, Görögországban elzavarja a nép a nemzeti törekvéseket nem támogató uralkodót. Bécs konkordátumot köt a Vatikánnal: az osztrák császár lemond arról, hogy apos-

Erdélyi János

tolí királyi címére hivatkozva megvétózza a pápaválasztást. Magyar közéleti emberek fölvetik az egyenjogú, dualista államhatalom lehetőségét. A szabadságharc résztvevői számára részleges amnesztiát hirdetnek.

Az 1860-as évek közepén még lecsap az államhatalom a titkos szervezetekre, de a külföldön elszorított osztrák vereségek után az udvar egyfajta kiegyezés ügyében puhatólódik Deák Ferencnél. Az évtized második felében már a kiegyezés feltételeit tárgyalja az országgyűlés. A Kossuth-emigráció még katonai intervenciót kezdeményez Trencsénben, de a másfélezer katonával betörő Klapkához nem csatlakoznak hazai fölkelők. Megszüntetik a katonai kormányzást, az ostrom-állapotot, helyreállítják a vármegyei autonómia rendszerét. Magyarország részt vállal a Monarchia államadósságának a törlesztéséből és a közös költségek terheiből. Ferenc Józsefet magyar királlyá koronázzák, ami egyet jelent a magyar történelmi alkotmány elismerésével és érvényesítésével. Meghatározzák a dualista állam nevét: Osztrák–Magyar Birodalom. Kimondják, hogy a Monarchia valamennyi polgára, bármilyen nemzetiségű legyen, egyenjogú és egyenjogúak a különböző, bevett keresztyén felekezetek.

Kezdetben a terrorizált, gyülekezési jogától is megfosztott nemzet az egyes, neves halottainak a temetésein mutatja meg elszántságát: Wesselényi Miklós temetésekor (1850), Vörösmarty Mihályén (1855), Kölcsey Ferenc síremlékének avatásán (1856), Kisfaludy Károly sírjánál, a Kazinczy-megemlékezéseken Pesten (1859), Széchenyi István gyászistentiszteletén, ahol 80.000 ember gyülekezik össze vagy Kisfaludy szobrának avatásakor (1860). Ezek az alkalmak a nemzeti imádság éneklésével, az összefogást megpecsételő találkozások élményével rendkívül fontosaknak bizonyultak a nemzet fölírása, méltóságának, tette készségének visszaadása tekintetében.

Helyi szinten Erdélyi János 1858-tól szorgalmazza, hogy a Kazinczyról emlékezzenek meg széphalmi sírjánál. Ide gyalog vonulnak ki a diákok, de az érdeklődők is a régió minden tájáról, hogy ott – mind nagyobb létszámban – hazafias énekeket énekeljenek, nemzeti öntudatot ébresztő beszédeket hallgassanak. Erdélyi a Kazinczy-kultusz országos élesztésében elévülhetetlen érdemeket szerez.

A sikeren felbuzdulva, a pataki Kollégiumot fenntartó Tizáninenni Református Egyházkerület közgyűlése elé terjeszti azt a javaslatát, hogy nagyszabású ünnepséggel emlékezzenek meg a Kollégium 300 éves fennállásáról. A Protestáns Pátens kihirdetését megtagadó és a bécsi udvarral nyíltan szembeszegülő egyházkerület – Apostol Pál püspök vezetésével – elfogadja a javaslatát. Ennek köszönhetően 1860-ban mozgósítják a Kollégiumot, Sárospatak városát, az egyházkerületet. A Felvidékről több mint 1300 szekér hozza a megemlékezésre látogatókat, s hasonló lélekszámban érkeznek Erdélyből és az ország különböző részeiből, hogy diadalív alatt lépjenek a piros-fehér-zöld zászlókkal fellobogózott, nemzeti szimbólumokkal és feliratokkal díszített város utcáira. A gazdag program megteremti annak a lehetőségét, hogy a küldöttségek tagjai találkozzanak egymással és megvitassák helyzetüket, s a legfontosabb, időszerű teendőket. Az egész nemzetet lelkesítő rendezvényt Erdélyi könyvben örökíti meg.⁷ A maga sajátos módján tehát valóban országos szellemi központ lett

⁷ Erdélyi János: A Sárospataki Ref. Főiskola Háromszázados ünnepe július 8-án, 1860. Sárospatak, 1860.

Sárospatak, és Erdélyi egyik epigrammájának sora ekkor vált a Kollégium szellemiségét kifejező, máig emlegetett mottójává: „*Három fátklyám ég: hit, haza, emberiség.*”⁸

Az 1860-as évek közepétől azonban Erdélyi már nem érzi jól magát Patakon. Az egyházkerületi vezetés nem támogatja úgy a törekvéseiben, mint korábban. Egykori tanár kollégája, Zsarnay Lajos, aki valamikor őt Patakra invitálta, püspökké választva sem osztja szakmai nézeteit, sőt attól tart, hogy a hegelianus Erdélyi a bölcelet tanítását a hitoktatás rovására mélyíti el.⁹ Kartársaitól egyre több bírálatot kap, mint elismerést, irigyei is szép számmal akadnak. Ekkor már nem látja értelmét annak, hogy fölvegye a kesztyűt: visszavonul és fokozatosan lemond a tisztségeiről.¹⁰ Házat épít, a családjával tölt több időt, szeret a szőlőjében munkálkodni. A hangszálait támadó betegsége hivatkozva egyre kevesebb órát vállal. Még súlyosabb betegeskedését követően lemond a tanári állásáról is, már csupán főkönyvtárnok. 1866-ban eldönti, hogy végleg otthagyja Patakot és szervezni kezdi fővárosi egzisztenciájának kialakítását; hiszen a szellemi élet középpontjában, az irodalmi tevékenység terén, 54 évesen még ígéretes perspektívákat remél a maga számára. 1868 január 23-án azonban szívvroham vet véget az életének. A végzete így lett Sárospatak.

Fél évvel halála után lát napvilágot legkisebb gyermeke, akit már nem ismerhetett: Margitka. Erdélyi második házasságából nyolc gyermeke született, de csupán négy élte túl édesapjuk halálát és kettő – Zoltán és Pál – érte meg a felnőtt kort. Ő pedig a korábban elhunyt gyermekei mellett alussza örök álmát a sárospataki református temetőben. Özvegye és árvái az anyósához kerültek, aki a felsőgelléri (Komárom vármege) kúrián teremtett megfelelő otthont a számukra.

Erdélyi János az eredeti szándéka szerint bizonyára az irodalomnak, a színháznak, a népköltészetnek áldozta volna a hátra lévő éveit. Egész szívével vetette bele magát a pataki Kollégiumot megújító munkába, s ezt az utókor pontosabban értékelte és jobban jutalmazta, mint a pályatársak. Nem csodálhatjuk azt, hogy a rendkívül nagy feszültségekkel telt társadalmi viszonyok között belefáradt a tanügyi hatóság és az iskolai intézmény, az államhatalom és a nemzet gyakran késhegyig fokozódó vitáiba és küzdelmeibe, amiket valószínűleg az egészsége is megszenvedett. Az – első sorban a kortársai számára időszerű – szellemi sokoldalúságát, irodalmi és emberi nagyságát az évtizedek múlásával egyre inkább elhomályosítja személyében a pataki diák jellegzetes alakja, s azé a 200 éve született pataki tanáré, aki a munkásságával örökre odavéste nevét a kollégiumi krónikák és a magyar művelődéstörténet lapjaira.

⁸ Az eredeti epigramma: „*Vándorbúval jössz, s mégy, Isten karja vezetvén, Három czélra siess: hit, haza, emberiség.*” A címe: Egy utazó naplójába. In: Erdélyi János összes költeményei. Piliscsaba, 2007. 224. sz. 173 p.

⁹ Várboyai Csepy Katalin, aki alsóborsai Csorba László nejeként adott életet leányának, Ilonának, megözvegyülve zetenyei Csukás Imre felesége lett.

¹⁰ Hivatalból ilyen tisztsége volt a közigazgatóság, az egyházmegyei tanácsbíróság, a tanügyi bizottsági tagság.

• ÉVFORDULÓK •

BOGDAN ADAMCZYK OFMConv

Caritas et misericordia

KELEMEN DIDÁK HARCA A PESTISSEL

„A pestis mindenkit megfosztott a szerelem /.../ képességeitől. A szerelem ugyanis egy csepp jövőt kíván, de a mi számunkra már csak a pillanat volt.”¹ – írja Albert Camus az 1947-ben megjelent „A pestis” című regényében. „Mert ő tudta azt, amit nem tud ez a vidám tömeg, de a könyvekben olvasható, hogy a pestis bacilusa sohasem pusztul el, sem el nem tűnik, mert évtizedeken át szunnyadhat a bútorokban és a fehérneműben, türelmesen várakozik a szobákban, a pincékben, a bőröndökben, a zsebkendőkben és a limlomokban, s hogy eljő tán a nap, amikor a pestis, az emberek szerencsétlenségére és okulására, felébreszti majd patkányait, és elküldi őket, hogy egy boldog városban leljék halálukat.”²

Bogdan Adamczyk

Ebben az esztendőben emlékezik meg az egyházunk, és azon belül a Minorita Rend Isten Szolgája, Kelemen Didák atya halálának 270. és a nagy pestisjárvány kitörésének 275 éves évfordulójáról.

Az idő, a szükség mindig hívja a nagy embereket, de ha a Gondviselés nem küldi őket, azok nem hallgatnak az emberek hívó szózatára. A Gondviselés tehát elküldte azt a nagy embert, akire ennek a vidéknek szüksége volt, hogy rettenetes betegségéből a vidékeket, az országokat, a népeket pusztító erkölcsi nyomorságból kigyógyítsa, az elvesztéstől megmentsse.

A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC ÉS A PESTIS

A XVII. század végén már itt-ott volt pestis Magyarországon, s 1700-ban elterjedően volt a Tiszántúlon is. Ez a vidék pedig rendkívül fontos mozgási, felvonulási és utánpótlási területe volt a kuruc hadaknak. Eleinte mégis csak elsórtan fellépő pestises megbetegedések jelentkeztek. Így a szabadságharc első öt évében a gyengén megszervezett kuruc hadi egészségügynek csak a hadviselés szokásos egészségügyi kö-

¹ FELSZEGHI Sára, „... Ő felkereste a bajfészket.” Kelemen Didák a pestis idején. 223. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai. Miskolc, 2008.

² FELSZEGHI 2008, 227.

vetkezményeivel kellett szembenéznie, azonban 1709-től a pestis járványszerű megszaporodása folytán már kettős volt a csapás. Sőt maga a háború is elősegítette a járvány robbanásszerű elterjedését.

Alkalmoszerűnek látszik idézni Magyary-Kossa Gyula, a pestis tüneteinek középkori leírását: „Az kire azon mérges nyavalja gyön, kezdődik erős hidegleléssel és csakhamar utána látható az mirigy, ki is vagy füle tövéen, vagy torkában, hónallya alatt, czombjában láttatik, veresnek. Ha pokolvar vagyon mellette, az felette szederjes avagy fekete. Némelyek két napok alatt, némelyek három vagy négy napok alatt meghalnak. Az kik halálra valók, azok felette sokat isznak és nagy szomjúságban vadnak, de az kit iszik is, ki hánnya és sokat beszél magán kívül.”³

A kétségbeejtő helyzetet, a döghalált a hívő nép Isten büntetéseként fogta fel, és bűnei megbánásával kezdve, engesztelő imádsággal a pestis ellen védő szentek közbenjárásáért fohászkodva keresett menedéket Istennél. Így adódott, hogy míg a nyolc évig tartó kuruc szabadságharc 80 000 halottat kívánt, addig a pestis egymaga 400 000 ember halálát⁴ okozta. Kétségtelen, hogy az ország politikai elszigetelődése mellett a pestisnek döntő szerepe volt II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának lehangolásában, majd összeomlásában.

Az 1709. november 26-án Mándok városában tartott megyei közgyűlésen ismertetett királyi leirat⁵ a pestis elleni védekezés felkészüléseiről intézkedett. Ugyanez volt a témája az 1711. július 5-i keltezésű⁶ császári rendeletnek. Demecser helységben 1712. július 30-án tartott congregatio comitatus feljegyzései⁷ szerint a királyság számos helységében elterjedt a pestis. Sok nehézség mutatkozhatott a pestis elleni hatósági intézkedések betartásában, hiszen 1713-ban III. Károly megparancsolta⁸ a már 1711-ben elrendelt előírások szigorú ellenőrzését.

A járványügyi rendszabályok, illetve a kilátásba helyezett megtorlások nagyon kíméletlenek voltak. Kiténik ez Károlyi Sándor megmaradt 1709–10. évi vesztégzár rendeletéből.⁹

Történeti adatok mutatják, hogy Károlyi az egyháznak és a szegényeknek a legnagyobb jótévedője volt. Az éhínséges években folyton írja az országgyűlésekről feleségének: nyissák meg a csűröket a szegény nép számára, osszanak ki köztük vetőmagot, azért adta az Isten, hogy másnak is juttassanak belőle. „Az Bátorkeszi oeconomia segítségével is mennyit kellett adnom, nagy részét vetésemnek pinzes búzával vivén végbe.”¹⁰ A nagy pestis idején még a megyék is „édes jó gondviselő attyuk”-nak nevezték.¹¹

³ MAGYARY-KOSSA Gyula: *Magyar orvosi emlékek*. Bp., 1929–1941. I–IV. köt.

⁴ CSEREI Mihály *Históriája* 1661–1711. Pest, 1854.

⁵ Megyei Levéltár (Nyíregyháza): 1709, prot. 18, fol. 12.

⁶ Megyei Levéltár (Nyíregyháza): 1711, fasc. 12, act. 21.

⁷ Megyei Levéltár (Nyíregyháza): 1712, prot. 18, fol. 132.

⁸ Megyei Levéltár (Nyíregyháza): 1713, fasc. 14, act. 75.

⁹ GOMBÁS András: *Szent Mihály története*. (Kézirat, 1972, 228. old. 4 térkép)

¹⁰ *Károlyi Sándor levele feleségéhez*, Barkóczi Krisztinához. Pozsony, 1714. október 11. In: Kovács Ágnes (szerk.) *Károly Sándor levelei feleségéhez. I–II*. Debrecen, 1994, 199.

¹¹ TAKÁTS: *Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja...*, 410–411.

A közállapotok mindezeknek megfelelően lesújtóak voltak. Pap József az *„Adalékok Máramaros történetéhez”* c. munkájában így írta le az 1709. évi felső-magyarországi pestist: *„Sok helységből kiholtanak az emberek; csak a bolygó és tévelygő marha által tapodtatnak a vetések. Annyira elszaporodtak a zsványok és útonállók, hogy Rákóczi megengedte a vármegyének, hogy minden faluban felállíthassák a falu botját.”*¹² (ti. az akasztófát).

KELEMEN DIDÁK HARCA A PESTISSEL

Kelemen Didák az emberszeretet erényeit a pestisjárványok idején különösen magas fokban gyakorolta. A pestis kitörésének rémítő hírére a lakosok egyenesen megdermedtek a félelemtől. Nem mertek egymással érintkezni, az öregeket, a betegeket, a betegségbe esett társukat messziről elkerülték. Didák atya nemcsak a működése helyén, hanem távoli vidékekre is elment, rendíthetetlen bátorsággal, minden félelemérzet nélkül, és a magukra maradt elhagyottakat vigasztalta, bátorította, gondozta, lelki ügyeket rendezte, gyóntatta és eltemette. A halottakat senki sem merete temetőbe kísérni, de ő ezt az állandó életveszéllyel nem törődve, megtette. Ez a nagyméretű pestisjárvány, amely szörnyen sok áldozatot követelt, háromszor is fellépett, először 1710–1712 között, majd a monarchia és Törökország között kitört háború idején, 1717–1719 között, s végül 1739-ben. Az utóbbi két járvány még szörnyűbb volt az elsőnél.

A pestisjárványokban, amelyekben Didák atya segített a betegeken, ápolta őket, személyesen érintkezve a megfertőzöttekkel, azzal a veszéllyel nézett szembe, hogy aki abba a környezetbe kerül, a betegséget elkaphatja és belehal. A szentéletű minorita mérlegelés nélkül indult el a betegek ápolására. Az 1710-ben Nagybányára érkezésekor beszámolt úti tapasztalatairól: *„Romok, üszkös, néptelen falvak, hihetetlen nyomor, teljes lelki elvadulás a tömegekben, örjítő félelmet előidéző és alattomosan keletkező, majd teljes erővel pusztító pestis.”*¹³

A pestis borzasztó pusztítása lemérhető Nyírbátor lélekszámának alakulásából: 1648-ban Nyírbátor lakossága kb. 970 fő volt, 1715-re már 340 főre apadt a lakossága.¹⁴

Didák atya Nyírbátorban a pestis idején gyalog járta be a környéket, faluról falura több mérföldnyi utat tett meg, alamizsnát osztott, a rászorulókat szentségekben és irgalmas cselekedetekben részesítette. A népnek tanácsokkal szolgált és a kétségbeesetteket vigasztalta. Nagy bátorságot mutatott mindenütt, s így sikerült a felindult kedélyeket lecsillapítania.

Kelemen Didák a pestisjárvány dühöngése idején, 1718-ban is éppen úgy, mint 1711-ben megmutatta fáradhatatlan áldozatkészségét. Lelki buzgósága és mély emberszerete erőt adott neki a betegek ápolására.

¹² MAGYARY-KOSSA Gyula: *Magyar orvosi emlékek*. Bp., 1929–1941. I–IV. köt.

¹³ TAKÁTS Sándor: *Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja*. 536–537.; In: Katolikus Szemle. Budapest, 1892. és Rákos Balázs Raymond: *Ugye, Atyafiak?! Isten Szolgája P. Kelemen Didák OFMConu. élete (1683–1744)*. Róma, 1975, 101.

¹⁴ FAZEKAS Árpád: Szabolcsi adatok a pestisjárványok történetéhez. 96.; In: Orvostörténeti Közlemények. Budapest, 1980.

„Míg más papok rémulve menekültek a fertőzött helyekről, addig ő fölkereste a baj fészkeit s azoknak lön vigasztalója és támogatója, kiket mindenki elhagyott, kiktől mindenki irtózott. Faluról falura járt – írja Haller grófné – hat-nyolc mérföldnyire, sőt tovább is, alamizsnát osztogatott, gyóntatott, temetett.”¹⁵

A pestis hatalmas erejével pusztította az országot. Egyes városokban 10–12 000 ember is meghalt.¹⁶ Az ország lakosságának akkori számát tekintve ez elképesztő szám. A pestisjárvány Erdélyben is pusztította az országot. Így pl. 1719 júniusában az erdélyi feljegyzések szerint a lemhényi plébánia hívei között 213 volt a halottak száma. A Székely oklevéltárban találjuk, hogy: az aratásig tartó éhínség megtizedelte a lakosságot, amikor fát, szalmát, rügyet, makkot, dögöt „*rág vala a szegénység és a közösség*”.¹⁷

1718-ban a Kisvárdán tanácskozó megyei rendek előtt felolvasott III. Károly leiratban ezt találjuk: „*Erdélynek kiváltképpen való szüksége miatt nagy inségre jutott népessége a pestises contagiót ide szomszédságunkba magával kihozván...*”¹⁸ Lassanként ezek a szétszórt megbetegedések is megszűntek, s 1720. május 6-án Károlyi Sándor¹⁹ a szegények támogatására évi 300 forint megajánlására kérte a Petneházán összegyűlt megyei rendeket.

1739-ben újból országos méreteket kezdett ölteni a pestisjárvány. Főleg Szatmár, Bereg megyében és Bihar északi részén tombolt. Kelemen Didák, aki 1710-ben és 1717-ben már átélte a járványt, látta a rettenetes anyagi és erkölcsi romlást, amely nyomában fakadt. E nagy járvány voltaképpen öt évig dühöngött egyfolytában. Országosan 300 000-re tehető áldozatainak száma, Schultheisz és Tardy tanulmánya²⁰ szerint. Szabolcs megye lakosságának 15,8%-a halt meg pestisben.²¹ Bihar megyében már az első évben 17 177 ember halt meg. Debrecenben naponta néha másfélszázán, 1739 májusától 1740 januárjáig 8620-an haltak meg.²² Rendkívül nagy volt a halandóság Hódmezővásárhelyen. Az akkori hivatalos jelentés megható szavakkal írja le e városban a nép szenvedését és kétségbeesését.

Debrecenben a tanács jelentése szerint, a megvadult tömeg bezárta a városháza kapuját, a foglyokat kiengedték, a pestises házakról a figyelmeztető cédulákat letépték, a halottvivő szekereket felforgatták, a város vezetőségét pedig agyon akarták verni. Csongrád megyéből a jelentések így szólnak: „*Az infékcio még nem szűnik. Boldog szemek, akik Isten ítéletét nem látják*”. Gyulán nincs ember az utcákon, de a házakból csak sírás, jajgatás, halotti énekek hangzanak.

¹⁵ BRÁZAY János, Gróf Károlyi Klára néhai gróf Haller Gábor özvegyének két érdekes levele, Nagy-Károly, Seper Kajetán, 1890. 11.

¹⁶ OLTONTÚLI, Kelemen Didák életéből (halálának 200 éves évfordulójára). 20.; In: Kelemen Atya Közlönye. Miskolc, 1944.

¹⁷ RÁNCZ Teréz, *Gyöngyeiteket ne szórjátok szét!* Kézdiálmás, 2003, 22.

¹⁸ Megyei Levéltár (Nyíregyháza): 1718, fasc. 19, act. 48.

¹⁹ Megyei Levéltár (Nyíregyháza): 1720, fasc. 21, act. 65.

²⁰ SCHULTHEISZ Emil–TARDY Lajos: *Short History of Epidemics in Hungary until the Great Cholera Epidemic of 1831*. Centaurus (Copenhagen), 1966, 11. 4.

²¹ DÁVID Zoltán: *Az 1738. évi pestisjárvány pusztításai*. *Comm. Hist. Artis Med.* 69–70 (1973), 75–130.

²² TAKÁTS: *Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja...*, 689–692.

Kelemen Didák levelében Andrassy Zsigmond Csongrád megye alispánjának írta: „Az infectio még sem szűnik, sőt ez az Isten példás ítélleti úgy látjuk még jobban foly közöttünk. Boldog szemek azok, akik ezeket nem láthatják! (...) A legfőbb ember házában is, ha halott esik, alig látunk két vagy három embert, akik eltemetnék.”²³

Amikor Didák atya a pestis hírére meghallotta, azonnal útra kelt és hősiiesen gyakorolta az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. Károlyi Sándorhoz írott levelében mondja: „ezer halál közt súlyos betegségben vagyok”, mégis örömmel megnyugtatja a nagylelkű grófot, hogy a ragály megkímélje Miskolcot.

Mikor a pestis kitört, rémületet keltett a tehetetlen emberekben. Az egri püspöknek legelső intézkedése az volt, hogy meghívta a szent hírében álló Kelemen Didákot a könyörgések megtartására a vész megszűnéséért. Viszont a miskolci lakosság a „szent embert”, arra kérte, hogy a vész idején ne hagyja el a várost. Maradjon közöttük és hathatós imádságával ajánlja a várost és annak lakosságát Isten irgalmába. Ekkor Kelemen Didák atya Isten elé terjesztette a püspök atya parancsát és a miskolci nép kérését, szobájába vonult és a földre borulva, buzgó áhítattal imádkozott. Reggel azt mondta a népnek: „sem Miskolcra, sem Egerbe nem fog bejönni a ragályos vész...”²⁴

A pestis emlékére Deák Ferenc miskolci plébános, a Mindszenti templom előtti téren állította fel a Boldogasszony szobrát. Az oszlop előtt a hívek szombat esténként ájtatosságot végeztek, melyben kérték a pestis veszedelmétől való elkerülését a jövőben.²⁵ A szobor talapzatán latin felirat volt olvasható. Az egyik magyar fordításban: „Isten szeplőtelen szülője, Magyarország Nagyaszonya, a Keresztények Segítsége, a járványos dögvéztől oltalmazója...”²⁶

A pestises századokban a zsolozsma reggeli dicséretében pestis elleni antifóna is szerepelt. Válaszvers és könyörgés az imádságos könyvekben: „Minden nyomorúságunkban és keserűségünkben: Légy segítségül nekünk Szentséges Szűz Mária.”

(A Kelemen Didák és fr. Wojciech Topolinski tiszteletére április 24-én rendezett „...s nem letettek e gonosz felfogású bírakká?” című konferencián a rákoshegyi baptista imaházban elhangzott előadás szerkesztett változata)

²³ TAKÁTS: Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja..., 691–692.

²⁴ CSÁK Alajos Cirjék: Kelemen Didák csodás élete és működése. Miskolc, 1927, 67–68. és RÁKOS: Ugye, Atyafiak?! Isten Szolgája P. Kelemen Didák OFMConv. élete..., 643.

²⁵ OLTONTÚLI: Kelemen Didák életéből (halálának 200 éves évfordulójára)..., 27.

²⁶ Intemenatae Dei Genitricis Magnae Hungariae Dominae potentis Christianorum Auxiliatricis ab epidemica lue Praeservatricis... Orthodoxus Miskolciensis populus vovet, ut epidemica lue liber tutusque servetur. Szendrei János: Miskolcz város története és egyetemes helyirata I–IV. Miskolc, 1904–1911, 367.

FLACH ANTAL

„A nemzet haladásának szent ügyét szolgálván”

EGRESSY BÉNI SZÜLETÉSÉNEK BICENTENÁRIUMÁRA

„Aki szeretteinek emlékében él, az nem halt meg, csak távol van; halott csak az, kit elfelejtenek.” E szavak olvashatók Egressy Béni síremlékén a Kerepesi temetőben, amit hiába is keresnénk, ha 1994-ben egy szegedi népi énekes, Szilágyi Ferenc nem állítat a régi, elpusztult helyére egy újat. Valahogy így vagyunk Egressy Béni jószerivel teljesen ismeretlen életművével is: ugyan már van hozzáférhető, tudományos feldolgozása az életút-
nak és az életműnek, de hogy a maga egyediségében ítéleshessünk meg e rendkívüli ember munkásságának jelentőségét, hiányzik a hangzó zene és a megszólaltatáshoz szükséges, könnyen hozzáférhető kottaanyag. Ennek hiánya azért is fájó, mert nem csak a Szózat vagy a Klapka-induló komponistájáról van szó. De egyáltalán melyik Egressyről is beszélünk? A színész, operaénekes és nótaszerző (köztük Petőfi dalait először megzenésítő) vagy a nótáit játszó cigánybandát vezető Egressyről? Akit még ma is amolyan „naturalistának” tartanak, noha nemcsak sa-
ját magát képezte folyamatosan, de még bandáját is ő oktatta. De akkor még nem

Flach Antal

beszéltünk az opera-szövegeknyelveket fordító és író, sőt színdarabot, pontosabban „népszínművet” író és komponáló Egressyről, vagy aki katonaevei alatt újságot szerkesztett és a szabadságharc végnapjaiban még „zenészeti estet” is szervezett, tudván, hogy a zene az, amely a legnehezebb helyzetben is acélozza az ember lelkét. Jelen írás valamint az ideji bicentenáriumhoz kapcsolódó Miskolci Kamarazenei Nyár (augusztus 25–30.) célja, hogy e polihisztóri vonásokkal bíró férfiú életútja és életműve e jeles évforduló alkalmából mind a megismerés, mind a megemlékezés méltó fórumává válhasson.

„Vasjellem, vasszorgalom” – gyakorta visszatérő jelzői az Egressy Béni halálát követően napvilágot lá-

Egressy Béni

tott nekrológnak. Nem véletlenül, hiszen családját tiszta keresztényies érzület, nemesre törekvő erős, hajthatatlan akarat, és kitartó, egyfajta idealizmussal párosult szüntelen munkásság jellemezte. Emellett nemzedékről nemzedékre szálló hagyomány volt a református lelkészi hivatás választása. Béni apja, Egressy Pál – aki Borsod megyében teljesített szolgálatot – kiváló szónoki képességei mellett, kitűnt zongora-, hegedű- és fuvolajátékával is, de még poétikai hajlamáról is tudunk. Otthonát az itthon és külföldön megalapozott tudás, valamint a kultúra és a művészetek levegője járta át. Ritka terjedelmű és erejű hangjával egy bécsi társaság előtt olyan sikert aratott, amely a császári operaház kapuit is megnyitotta volna számára.

Hat gyermeke közül a szónoki vonás a színészé lett Egressy Gáborban, a zenei és poétikai pedig Béniben öröklődött látványosan tovább. Béni a család egyes tagjaitól eltérően, nem használta a Galambos előnevet, viszont élete során írtak Benő és Benjámin keresztnévet is (amit egyébként kereszteléskor kapott, mint „szerencse fia”). A születés helyének gyakran és tévesen Sajólászlófalvát említik, ahol színész bátyja, Gábor született 1808-ban. Egyébiránt a család gyakran költözött a különböző lelkészi feladatok ellátásának függvényében. Így született Béni Sajókazincon (ma Kazincbarcika része), a református egyházi anyakönyv szerint 1814. április 21-én. Béni még csak 2 éves volt, amikor apját elüldözték, mivel a nagyhatalmú földbirtokos tolatkodó feleségét – aki belehabarodott a daliás lelkészbe – kiprédikálta a szószékről, miszerint: „*A Kleopátrák kora lejárt!*”. Innen aztán Sajókápolnára kerültek, ahol Béni a Bükk hegység lábainál levő Pitypalaty-völgyben töltötte gyermekéveit, ahol egy „szép dallos” pórleány éneke és a népdal egy életre szóló élményt szerzett neki.

Míg Egressy Pál tanulmányaiban és lelkészi szolgálataiban megalapozó szerepű, addig Gábor és Béni számára sorsfordító lett a Miskolcon és az akkor már 250 éves Református Skólában (a mai Papszer úti Herman Ottó Múzeumban) eltöltött diákévek. Az épp kilencosztályosra változtatott iskolában szigorúan latin nyelven oktattak, de a diákkamarában már sűrűn vitatkoztak a francia forradalom „vívmányiról” és a magyar reformeszmékről. A szerény anyagiakkal bíró Egressy fiúk valószínűleg özvegy papnéknál laktak a Toronyalja és a Meggyesalja utcán. Ekkor lépett életükbe a színház, amire Egressy Gábor később így emlékezett vissza: „*Nem szükséges festenem az első benyomást, mit a színház bűbájos képei tőnek egy falusi suhancz lelkére, akit szegény sorsú szülei spártai szigorral és vallásos érzelmekben neveltek*”. 1823-tól, az első köéület felavatásától kezdve, a színház állandó hajléka lett a magyar nyelvű színjátszásnak és ez az időszak volt egyben a helyi operajátszás első fénykora is. Gábor apja akaratának ellenére végül színész lett, és valószínűsíthető, hogy a még gimnazista Béni, épp bátyja fellépésein szerezte első színházi élményeit, lelkesen tapsolva a miskolci születésű Laborfalvi Rózának vagy Dérynének, akivel nem sokkal később egy színpadon lépett fel Budán. De 1827-ben meghalt az édesapa, és Béni 1828-tól a sárospataki kollégium, avagy a „Magyar Cambridge” diákja lett. A kollégiumban fiúkórus is működött, amelynek csak a kórus törvényeinek elfogadásával és aláírásával lehetett tagjává válni; ez egyben zongoratanulásra is kötelezte a belépőket, így bizonyítható, hogy Béni nemcsak tagja volt a kórusnak, de alapos zenei képzést is

kapott. Ahogyan bátyja emlékszik: „*a jobb tanulók közé tartozott, éneki ügyességével, zengő ifjú hangjával minden iskolatársát felülmúlta*”.

A bejegyzés szerint pedig togátus (a legmagasabb iskolai fokozat) már 16–17 évesen. A kórus repertoárján a vallásos énekek mellett megtalálhatóak voltak a hasonló szellemben harmonizált hazafias énekfeldolgozások is, megfogantatva Béniben a majd eljövendő férfikari komponistát, a Szózat megzenésítőjét. De a kezdettől fogva küzdelmes anyagi helyzete miatt tanulmányai végül abbamaradnak és segédtanítói állást vállalt először az Abaúj megyei Szepsiben (ma Szlovákia), majd a mezőcsáti református iskolában. Mindkét helyen jó hasznát vette énekesi képességeinek, tovább érvelve lelkében felekezete vallásos énekeit. Bátyja, aki eleinte helytelenítette öccse színházi terveit, most nyugodt szívvel a kassai színtársulatba hívja, ahol először (mint sokan mások) kardalusként kezdi, majd kisebb prózai szerepekkel folytatja, ami mellett bátyjával kettős magyartáncot is jár az egyik előadáson.

Az erdélyi főurak és az ottani országgyűlés idejére Kolozsvárra költözött a színtársulat. Egressy neve II színlapon szerepel és operaénekesként is ott debütált. A Kassán, illetve Kolozsvárott eltöltött 1–1 félév jó iskola volt számára, hogy annál tapasztaltabban léphessen be bátyjával a budai Várszínházba, ahol – akárcsak a kolozsvári előadások többségében – Erkel Ferenc vezényelt. 1836-ot írunk, és Béni egy esztendő alatt 75 új darabban lép színre, amiből 32 énekesi szerep, bár változatoságuk mellett ezeknek még csak egy kisebb része volt rangos operaénekesi feladat. Néha a kritika, olykor ő maga ismeri be, hogy a prózai színészet helyett inkább az éneklésre kellene koncentrálnia. A nyáron háromszor is énekelte Rossini Figaro szerepét, és miután bátyja bécsi tanulmányútra indult, Béni is elhatározta, hogy Olaszországban, az „ének anyaföldjén” műveli ki hangját, de komolyabb tanulmányokra valószínűleg nem került sor. Ekkorra viszont már kezdett megmutatkozni mind a hangjának, mind a tüdejének gyengesége. Ugyanakkor 1837-ben még egy reményteli dalszínészi karrier látszott kibontakozni az újonnan épült Pesti Magyar (később Nemzeti) Színház első évadjának operabemutatóin, amelynek – a szabadságharc idejét leszámítva – élete végéig tagja maradt. Összesen csaknem 2000 alkalommal lépett föl 324 darabban, (a Bánk bán kivételével) olyanokban is, melyeknek fordította vagy operalibrettóvá alakította szövegét. 81 színműfordításból 18 operaszöveg, mellette 4 operalibrettó és egyetlen önálló népszínműve, a *Két Sobri* fémjelzi ez irányú tevékenységét.

Munkásságának előzményei többnyire homályba vesznek, de ahogyan a korai férfikarokból kihallatszódik a sárospataki kórusélmények visszhangja, úgy a kordivat hatása is egyértelmű az énekes-hangszeres darabokban, melyek népszerű dallamaihoz gyakran utólag illesztett szöveget, fogékonyságot mutatva a hazai irodalomban egyre erősödő népies irányzat felé is. Egyfajta belső igényből fakadóan és az akkori nemzeti-zenei áramlatok hatására egyre inkább az önálló alkotás lett élete hátralévő bő évtizedének meghatározó tevékenysége. Bár főállású zeneszerző nem lett, megmaradt amolyan színházi mindenesnek, amelynek csúcsa egy felajánlott operarendezői poszt lett volna, de a terv végül meghiúsult.

Zeneszerzői bemutatkozása a pesti Nemzeti Színházban, viszonylag későn, 25 évesen a Szózat megzenésítéssel indult 1839-ben. Összesen három változat készült, de sem az elsőt, sem a másodikat – amit Erkel Szózatával együtt mutattak be 1843-ban – nem ismerjük. A pályadínyertes, kimért, ünnepélyes verbunkos muzsika a nemzet és a kor hangján szólva erősíti a vers eszmei tartalmát, noha a bírálók többsége épp e szellemi találkozást hiányolta leginkább. Amikor 1844-ben a Nemzeti Színház európai gondolkodású igazgatója, Bartay Endre ismét pályázatot írt ki, akkor már a Himnusz megzenésítésére, Egressy is elkészíti a maga változatát, amelyet dicséretben részesítenek. Kissé visszatérve: a Szózat-melódia, amellel, hogy például Bánk Hazám, hazám című áriájában is megjelenik, nem csak a magyar határon belül lett népszerű: a számos feldolgozás legérdekesebb példája Brahms 4. szimfóniájának fináléjában való ráfordítású megjelenése. Johannes Brahms még szülővárosában, Hamburgban ismerte meg ezt az egyrészt verbunkos, másrészt népies műdalstílust, eleinte a miskolci születésű hegedűs, Reményi Ede által. Ebből a találkozásból indult virágzásnak a Magyar táncok 21 tételből álló sorozata, ahol a XV. táncban az „Ej, haj, magyar ember” (későbbi szerzői zongoraváltozatában „Ábránd”) című Egressy-dallamot dolgozta fel. Amikor Liszt Ferenc 1846-ban ismét Magyarországra látogatott, és az év nagy részét Pesten töltötte, tiszteletére Egressy „Fogadj Isten” címmel kétrészes darabot komponált. Ezt Liszt többször el is játszotta a nyilvánosság előtt, amely az előadások alatt végül a ma ismert X. rapszódiaivá formálódott. Ahogy a kritikus jellemezte: „Egressy kimondott egy gyönyörű szót, Liszt viszont teljes szónoklatot kovácsolt belőle!”. Egressy játszott Lisztnak a maga szervezte bandájával is, amellyel nagysikerű bel- és külföldi útjuk után még Miskolcra is visszalátogatott.

Egressy Béni sokirányú tevékenységéből kimagaslik Erkel Ferenczel való együttműködése, amelynek eredményeképpen az Egressy–Erkel Hunyadijának két évvel korábbi, 1844-es bemutatója a reformkori operaszínpad legnagyobb diadala lett. Ebben nem csekély szerep jutott Egressynek: kiváló dramaturgiai és lendületes versfaragói képességei tették olyan librettistává, akit korai halála Erkel számára is pótolhatatlanná tett. A jelenkorra hárul viszont azon csonkítások és hamis „helyesbítések” orvoslása, amely az eredeti Egressy-szövegeket érte az elmúlt században. Jó példa erre a Bánk bán már említett Hazám, hazám része, amely ma szinte mindenhol így hangzik: „Mint száműzött ki vándorol a sűrű éjen át, s vad fürgetegben nem lelé vezérlő csillagát”, noha az eredeti szöveg ez volt: „Miként vándor, ki tévedez viharzó éjjelen, avagy hajós, a szélvésztlől korbácsolt tengeren”, majd az áriában: „Hazám, hazám te mindenem, hisz mindenem neked köszönhetem, rajtad előbb kell előbb segítenem”. Erkel Ferenczel való közös munkájuk eredménye a Bátor Mária, a Hunyadi László és a Bánk Bán, melyből az utóbbi bemutatóját Egressy már nem érthette meg. A Hunyadi szöveggönyvét állítólag Erkel szó szerint kitépte Egressy kezéből, amelyből egyből kihallotta az izzó-lüktető magyar tárgyú operát. Milyen lelkesen is énekelik majd négy év múlva Pest utcáin, Metternich bukása után: „Meghalt a cselszövő nem dúl a rút viszály...” A színpadon 1846-ban feltűnt Hollósy Kornélia – avagy a magyar csalógnány – személyes és művészi varázsa alól Egressy sem vonhatta ki magát: hama-

rosan számos dalának lett műzsája és címzettje úgy, mint egy Tompa Mihály népdal Egressy-féle megzenésítésének: „*Télen, nyáron pusztán az én lakásom...*”, amit a már említett Egressy-alakítás, Rossini: Sevillei borbély operájának éneklecke jelenetében Hollósy többször is előadott.

A népies dalirodalom – mint a hazai költészet zenei megfelelője – a reformkor politikai törekvéseinek kifejeződéseként lendült fel igazán, mivel a műveltnek mondható réteg minden olyan megnyilvánulást szívesen látott, ami magyar nyelven és a magyarság igényével, de a közönséges népinél reprezentánsabb módon jelentkezett. A népies dal pedig nem ismert társadalmi korlátokat: úr, polgár és paraszt egyaránt magáénak érezte, szinte „együtt” dalolta, úgy, mint egy korbéli feljegyzés szerint, amikor három egymásba karoló paraszt ember déltájt Egressy egyik Tompa-megzenésítését dúdolta hangosan az utcán, akárcsak a ljubljanai várban raboskodó, Egressy-dalokat éneklő értelmiségiek, katonák és iparosok. Hogy mi volt a titka? „*Ő a természet hangjait leste el, s túl nem csigázta az érzelmeket. Ábrándos volt, de nem dagályos*”.

A megzenésített népies műdalok szövegei között Petőfi vezeti a sort, akinek Egressy lett az első megzenésítője. Közös népies törekvések mellett az is fontos volt, hogy e dalokkal Egressy a nemzetközi románc és dalrepertoár hazai megfelelőjét kívánta megalkotni, melyek színműbetétként a Nemzeti Színházban is felhangozhatnak. Petőfi és az Egressy-fivérek között szoros barátság alakult ki, egy ideig még egy házban is laktak. Ismeretségük gyümölcse az az egyetlen Petőfi-daguerrotipia is, melyet amatőr fotósként Gábor készített. Az 1848. március 15-i események egyik csúcspontját jelentő Nemzeti dalt Béni még aznap megzenésítette. A szabadságharcokban Béni önkéntesként vett részt, míg a kápolnai ütközetben (1849. február) olyan sebesülést nem szerzett mindkét lábára, ami maradandó károsodáshoz vezetett. Elvonszolta magát Ónodig, ahol református lelkész barátjánál hónapokig feküdt betegen. A felgyógyult beteg hálaénekeként felekezetének zsoldáraihoz fordult; a gyülekezeti énekeskönyvben található genfi zsoldárdallamokat orgonakísérettel és előjátékokkal látta el, önálló kötetet összeállítva belőlük.

Valamelyest felépülve, újra szolgálatra jelentkezett Komáromban, ahol a II. hadtest zenekarának vezetője lett, és egy ideig még a Komáromi Lapokat is ő szerkesztette. Itt találkozott össze öccsével, Egressy Ákossal, aki odaérkezésekor a sebéől szenvedő, szalmakupacon hangjegyeket másoló Bénit épp a Klapka-induló komponálása közben találta. Az indulót, melyet még a fegyverletétel után is játszottak a komáromi várfalon belül és kívül, Komáromi utóhangok címmel még ősszel megjelentette, majd 1861-től, Thaly Kálmán ma ismert alakjára módosult szövegével országszerte énekeltek. Egressy Bénit, a ma is népszerű indulója mellett házassága is Komáromhoz fűzte: 1841 táján ismerkedett meg az ottani születésű, művelt kardalos lánnyal, a 17 éves König Rózával. Az akkoriban megjelent darabjai, mint a Komáromi emlék, így magánéleti ihletést is sejtet. Bár gyermekük is született, házasságuk mégsem lett boldog és rövid idő múlva már különváltan éltek. Komárom kapitulációját követően Egressy menlevelet kapott, így szabadon visszatérhetett Pestre, az akkor legkritikusabb napjait élő Nemzeti Színházhoz. 1850-ben lépett újra közönség elé és ekkor komponálta egyik

legkedveltebb Petőfi-dalát, az „*Ez a világ milyen nagy*”-ot. A dalt még Anne de La Grange (a Hunyadi opera híres koloratúr áriájának névadója) is műsorára tűzte, aki azévi pesti vendégszereplésével rendkívül felpezsdítette a Nemzeti Színház zenei életét. Béninek kisebb színészi és énekes fellépései mellett újabb dalai láttak napvilágot, és végre elkészült a Bánk bán librettójával is. E végső alkotóperiódus leglátványosabb gyümölcsei a népszínmű bemutatók: Jókai Földönfutója, Szigligeti Fibidusa, Szigeti Szép juhásza és saját Két Sobrija. De a kiváló humorérzékkel és jelentős színpadi tapasztalattal megírt darabok sem ellensúlyozhattak bizonyos hiányosságokat, így nem mindegyikük lett igazán sikeres. Zenéjük viszont már-már az operát igyekezett be-csempészni, kitágítva ezzel a műfaj kereteit.

A színlapok szerint 1851. május 27-én lépett utoljára közönség elé, majd július 17-én tüdőbajban elhunyt. Két nappal későbbi temetésén saját dalait játszották a Nemzeti Színház zenészei és halála után pár nappal az egykori Egressy-banda (ami a belső viszálykodások miatt még alapítója életében feloszlott) egyik tagja, Kecskeméti Józsi az „Egressy halotti harangozása” című csárdásával búcsúzott el a mindössze 37 évet élt művésztől. Az Egressy-kutatás két jelentős személyiségének, egyben ezen írás forrásául is szolgáló Sziklaváry Károly és Csorba Zoltán munkáit idézve: *„Egressy azokhoz tartozott, akik alkotásaik révén kifejezetten korukhoz tudtak szólni, s művészetének éltetője ugyanúgy saját kora volt, nem a tovatűnő pillanat. Ambiciózus egyéni teljesítményeivel végeredményben szolgált – s nem kevesebbet, mint a művelődés, a színpad, az irodalom, a magyar zene és a magyar nemzet haladásának szent ügyét. Nem mindig látványos formában, mégis szinte nélkülözhetetlenül.”*

„AMÍG CSAK KERESZTÉNYEKET ÜLDÖZTÉK,
NEM SZÓLTAM...”

Meleglobbi a Mozillánál?

A barátaim tudják, hogy rajongok a Mozilláért. Fejlesztő koromban egy Mozilla-bábút kaptam a kollégáimtól, és évekig ott állt a monitoromon. Firefoxot már onnan figyelemmel kísértem, amikor még Phoenix volt a neve és azelőtt pedig a Mozilla volt az elődleges böngészőm. Miért kedvelem és ragaszkodtam akkor is hozzá, amikor technikailag az új rivális már lekörözte? Mert egy eszményt jelképez a számomra. A szabad webet, a szabad böngészőt a Mozilla kaparta ki. Ő volt ennek az álomnak a megálmódója és véghezvivője egy olyan környezetben, amikor alig hitt ebben valaki. Én magam is ekkor tettem a Firefox sikeréért: elkészítettem a DOM Inspector fejlesztői eszköz magyar fordítást és az első magyar Firefox weboldal kódját, a mozilla.fsf.hu-t (ma már nem létezik). Ezen a böngészőn fejlesztettem, ez alapján neveztem el magyarul webfelület-fejlesztőnek a szakmámat.

De ami az elmúlt két hétben történt a Mozillánál, az felháborít. Sok igazságtalanság van a világban, ez úgy érzem, rám tartozik.

A Mozillának nem volt vezérigazgatója az elmúlt évben. Hosszas keresés után Brendan Eich-et választották meg vezérigazgatónak. A kinevezésének hírével együtt számolt be a média arról, hogy a Mozilla-fejlesztők közül „sokan” ellenzik a kinevezését, mivel évekkal ezelőtt Brendan 1000 dollárral támogatott egy melegházasság-ellenes kampányt.

Brendan Eich neve nem volt ismeretlen a számomra. Fejlesztő koromban már ismertem a nevét, olvastam a blogját, írásait, tudom mit tett a Mozilláért. Ő volt az egyik alapító, aki létrehozta az egészet. Ő alkotta meg a JavaScript nyelvet, amin több tízezer sornyi kódot írtam. Ő egy legenda, aki nélkül ma nem lenne Firefox, sem szabad web.

Néhány nap múlva sokként ért a hír, hogy Brendan lemondott, lemondatták, elűzték, a Mozillát is kénytelen elhagyni. A Mozilla a gyermeke volt. Gyorsan kiderült, hogy a meleglobbi lobbizta ki őt a CEO pozícióból, és űzte el az alapítványtól is a már említett támogatása miatt.

Mint volt webfejlesztő, szakmai szempontból már elmondtam máshol a véleményem. Nem szoktam fórumokat olvasgatni, de most olvastam. Szörnyű, ahogy gyalázzák a nevét, akár a főszerkesztők. Ez egy olyan igazságtalanság, amit ellen teljes lényemmel is fel kell emelnem a szavam.

A meleglobbi fő érve maguk mellett a tolerancia. De ők maguk zérótoleranciát tanúsítanak. Brendanról senki sem állította, hogy a cégnél, a fejlesztők vagy az ügyfelek között bárkit is bármikor diszkriminált volna, mert az meleg lenne, vagy melegházasság-párti. Sem azt nem állítják, hogy egyáltalán felszólalt bármikor is. Csupán azt róják föl, hogy megbízott másokat, hogy mondják el a véleményét. Véleményem szerint ez messzemenően kimeríti a toleranciát. Érteném én a meleglobbi hangos lobbizását, ha Brendan a Mozillánál nyíltan kirúgatta volna a meleg fejlesztőket, vagy elvetette volna a projektjeiket és kódokat sem fogadott volna be tőlük. De ilyet nem tett. Nem érteném a meleglobbi jajveszékelését, ha csak elmondta volna véleményét a cégben, hisz a szabad véleménynyilvánítás emberi jog, amit ráadásul a meleglobbi is kiemel és ők meg is teszik. De még csak ezt sem tette. Másokat bízott meg ezzel. Nem a Mozilla nevében. Szerintem ez pont hogy toleráns, ami tiszteletben tartja a meleg Mozilla fejlesztőket és ügyfeleket. Ennél már csak az lenne toleránsabb, ha nem lenne véleménye. Pont erre vágynak. Felháborít a meleglobbi arroganciája! Csak azt viselik el, ha mindenki hallgat, hogy csak ők beszélhessenek.

Néhány nap múlva kiderült, hogy az 1000 emberből a Mozillánál, kevesebb mint 10 szította ezt a meleglobbi-kampányt Brendan ellen. Kevesebb mint 1 százalék! Ráadásul voltak meleg fejlesztők, akik kiálltak Brendan CEO pozíciója mellett. Persze a meleglobbit támogató média ezt másként tálalja. Hol van a demokrácia, ha a 99% helyett az 1% dönt? Nem ez a diktatúra? Felháborít a meleglobbi arroganciája, ahogy diktatúrára törekszik!

A meleglobbi tudta egyáltalán ki ez a Brendan Eich, és hogy mit tett a szabad webért? Aki nem meleg, azt már szakmailag sem tiszteli a meleglobbi? Felháborít a meleglobbi arroganciája!

Mégis, mit tett a meleglobbi a szabad webért, hogy úgy érzi, neki feltétlenül bele kell szólnia a jövőjébe? Mit tett eddig érte? Vagy mit tett a Mozillart, ami feljogosítaná arra, hogy meghatározza, hogy ki lehet és ki nem vezérigazgató a Mozillánál. Mit tettek érte? Semmit.

A Mozilla sokat veszített az ügyön. Elvesztett egy legendás mérnököt. Elvesztett egy alapítót, akinek álmai segítettek létrehozni a szabad webet. Elvesztette a megalkotói és húzóemberei lelkesedését. Elvesztette a fejlesztői közösség közösség-élményét. Elvesztette a hírnevét pro és kontra. Elvesztette az önállóságát. A Mozilla sohasem azt tette, amit megengedtek neki, hanem amiben hitt. Ha ezt most így hagyja a Mozilla, ezt mindig el fogják vele játszani. Külső nyomásgyakorlással bárkit el tudnak majd távolítani a zárt szoftver-világ urai. És nem csak a Mozilla veszített. Ha a Mozilla veszített, akkor a szabad web eszméje is veszített egy erős bástyát. Köszönjük meleglobbi az okozott rombolásért! Az eset megmutatta milyen is vagy: rombolsz a saját szabad-ságodra hivatkozva.

Mondjuk tehát ki, ami az esetből nyilvánvalóan látszik:

Ez a meleglobbi nem tiszteli a demokratikus döntéseket, nem tiszteli a demokráciát.

Ez a meleglobbi nem tiszteli a szólásszabadságot.

Ez a meleglobbi nem tiszteli a toleranciát.

Csak követeli ezeket magának, de ő maga nem eszerint gondolkodik és él. Ezután fel fogok lépni a meglebbi ellen. Amíg úgy láttam, hogy csak a keresztényeket üldözik, nem szóltam nyilvánosan. Most már fogok.

Gyuris Gellért
(Bubu blogja)

MILITÁNS SZEKULARIZMUS AZ UNIÓBAN

A kuriális érsek szerint az európai politikusok nem lépnek fel kellőképpen a keresztényeket ért hátrányos megkülönböztetés ellen, és túl keveset tesznek a keresztény értékeket és szimbólumokat célzó támadások ellen

A Pápai Ház prefektusa, Georg Gänswein érsek május 18-án, a Szükséget Szenvedő Egyház katolikus segélyszervezet éves zarándoklata alkalmával nyilatkozott a kérdésről Einsiedelnben. Kifejtette: úgy véli, hogy az antiszemita és iszlamofób cselekedeteket és kijelentéseket a média és a politikai felelősök joggal elítélik, ám Európának éberebbnek kell lennie a keresztények ellen irányuló vallási intoleranciát és megkülönböztetést illetően.

Az Európai Unió területén militáns szekularizmus érvényesül – fogalmazott a az 57 éves vatikáni érsek, hozzátéve: vannak körök, amelyek szájkosárral igyekeznek elhallgattatni a keresztényeket, és a vallást peremre akarják szorítani. Szerinte a családokat, a társadalom alapját is mind több támadás éri, amely különös aggodalommal tölti el az egyházat. A Pápai Ház prefektusa véleménye szerint Európa nem maradhat fenn, ha megfosztják keresztény gyökereitől.

(Magyar Kurír)

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.-nek

(vezérigazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS-H Zrt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti léggör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó-Jósvafő közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem (Béres Borászat) kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 20 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények, hidak, erőművek szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekétkeztetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is, akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS-H Mély- és Magasépítő Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS-H
MÉLY-ÉS MAGASÉPÍTŐ ZRT.

a HÍDÉPÍTŐ Csoport tagja

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás
• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Dr. Aczél Petra intézetigazgató a Budapesti Corvinus Egyetemen, egyetemi docens

Bogdan Adamczyk minorita szerzetes

Bukszár Fruzsina középisk. diák, Léway József Ref. Gimn.

Czakó István pápai prelátus, ny. plébános

Cseri Kálmán ny. ref. lelkész

Flach Antal csemlaloművész

Gyuris Gellért igazgató, Szent András Evangélicizációs Iskola

Halász János kulturális államtitkár

Kasuba Lilla középisk. diák, Léway József Ref. Gimn.

Dr. Kiss Endre József ref. lelkész, a Sárospataki Ref. Nagykönyvtár igazgatója

Kojsza Péter újságíró

Kuzmányi Attila újságíró

Dr. Lengyel Gyula c. esperes, egri plébános

Dr. P. Patsch Ferenc SJ PhD, a római Gergely Egyetem tanára

Dr. Petres Erika Lúcia OP, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola tanára

Dr. Zsugyel János PhD Budapesti Gazdasági Főiskola, egyetemi docens

KÖSZÖNJÜK

Olvasóink, szerkesztőségünk, cikkíróink nevében hálásan köszönjük a Tiszáninneri Református Egyházkerületnek és Elöljáróinak, hogy az idén is jelentős adománnyal segítik a Szemle további megjelenését!

Tartalomjegyzék

GULYÁS PÁL: Mozart idézése (3)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

CSERI KÁLMÁN: „Amikor eljött a pünkösöd napja...” (5)

EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK

KUZMÁNYI ISTVÁN: Szentté avatták XXIII. János és II. János Pál pápát (11)

Elindult a Károlyi Gáspár-program (15)

EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM

ACZÉL PETRA: Kommunikációgazdaság: a szó „megtér(ül)ése” (19)

PETRES ERIKA LÚCIA: Arisztotelész és Aquinói Szent Tamás
boldogságfelfogása, mint közgazdasági kategória (23)

PATSCH FERENC SJ: Hitről és észről – lelkipásztori szempontból (27)

LENGYEL GYULA: Betegség és vallásosság (31)

KOJSZA PÉTER: A presbiter, mint segítőtárs (35)

EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM

CZAKÓ ISTVÁN: Pyrker János László egri érsek (1.) (38)

ZSUGYEL JÁNOS: Háló (52)

HALÁSZ JÁNOS: „...több egyszerű alma máternél” (55)

BUKSZÁR FRUZSINA–KASUBA LILLA: A miskolci reformáció kezdetei:
Dévai Bíró Mátyás meghatározó szerepe a hitújításban Miskolcon (58)

EGYHÁZAK ÉS IRODALOM

KISS ENDRE JÓZSEF: Erdélyi János és Sárospatak (66)

ÉVFORDULÓK

BOGDAN ADAMCZYK OFMConv: Kelemen Didák harca a pestissel (72)

FLACH ANTAL: „A nemzet haladásának szent ügyét szolgálván” (77)

KITEKINTŐ

GYURIS GELLÉRT: Meleglobbi a Mozillánál? (83)